GÖKÇEN ELİF TOKSOY
YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI:
PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Bilkent Üniversitesi 2023

YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI: PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

GÖKÇEN ELİF TOKSOY

Hukuk Bölümü
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Ankara
Temmuz 2023

YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI:
PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü

GÖKÇEN ELİF TOKSOY

Özel Hukuk Disiplininde Yüksek Lisans Derecesi
Kazanma Yükümlülüklerinin Bir Parçasıdır.

HUKUK BÖLÜMÜ
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ
ANKARA

Temmuz 2023

YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI: PROBLEMLERVE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Gökçen Elif Toksoy

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Yüksek Lisans derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

……..
Bilgin Tiryakioğlu
Tez Danışmanı

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Yüksek Lisans derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

……..
Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik
Tez Jüri Üyesi

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Yüksek Lisans derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

……..
Banu Şit Köşgeroğlu
Tez Jüri Üyesi

Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü'nün onayı.

……..
Refet Soykan Gürkaynak
Enstitü Müdürü

ABSTRACT

CITIZENSHIP BY INVESTMENT: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Toksoy, Gökçen Elif

LL.M., Department of Law

Supervisor: Prof. Dr. Bilgin Tiryakioğlu

July, 2023

In order to be economically strong and to increase their financial activities, states offer incentives such as citizenship and residence by investing in foreigners. The acquisition of citizenship by investment has started to take place in the country's policies of states since the 1980s. Turkey, on the other hand, has met the concept of 'citizenship by investment', which is a citizenship acquired subsequently and optionally with the decision of the competent authority, with the change in the Regulation on the Implementation of the Turkish Citizenship Law in 2016. Due to the fact that the acquisition and loss of citizenship by investment is in a sensitive area subject to the reserved authority of states such as citizenship law, it has many different debates at the national and international level; partly because it is a new field, it has caused various problems. Within the scope of this thesis, the conditions for acquiring citizenship through investment in Turkish law will be examined, and solutions will be presented for the gaps and problems identified by comparing them with the investment programs organized in other countries.

Keywords: Citizenship, Acquisition of Nationality/Citizenship, Investment, Investor, Investment Programs, Acquisition of Citizenship by Investment

ÖZET

YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI: PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Toksoy, Gökçen Elif

Yüksek Lisans, Hukuk Bölümü

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bilgin Tiryakioğlu

Temmuz 2023

Devletler ekonomik olarak güçlü olabilmek ve finansal faaliyetlerini arttırmak amacıyla yabancılara yatırım yapmaları suretiyle vatandaşlık ve ikamet gibi teşvikler sunmaktadır. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması 1980'li yıllardan itibaren devlet politikalarında yer etmeye başlamıştır. Türkiye 2016 yılında gerçekleşen Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te yapılan değişiklikle sonradan ve yetkili makam kararıyla istisnai yoldan kazanılan 'yatırım yoluyla vatandaşlık' kavramıyla tanışmıştır. Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi, vatandaşlık hukuku gibi devletlerin mahfuz yetkisine tabi hassas bir alanın içerisinde yer alması sebebiyle ulusal ve uluslararası boyutta birçok farklı tartışmaya; kısmen yeni bir alan olması sebebiyle de çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çalışmamız kapsamında Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının şartları incelenecek, diğer ülkelerde düzenlenen yatırım programları ile Türk hukukundaki düzenlemeler karşılaştırılarak tespit edilen eksiklere ve problemlere dair çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Vatandaşlığın Kazanılması, Yatırım, Yatırımcı, Yatırım Programları, Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinde her zaman destek ve varlığı ile beni onurlandıran birçok kişinin olduğunu gurur ve mutlulukla belirtebilirim. Öncelikle, öğrenciliğimin ilk zamanından itibaren bana ilham kaynağı olan; desteğini her daim hissettiğim ve yolumu aydınlatan Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanı ve kıymetli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Bilgin Tiryakioğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma jürisinde yer alarak büyük bir özen ile tezi inceleyen, değerli vaktini ayıran ve yol gösteren kıymetli hocalarım sayın Doç. Dr. Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik ve Doç. Dr. Banu Şit Köşgeroğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazımı sürecinde, 2210-A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Bursu kapsamında verdikleri destek için TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Dairesi Başkanlığına teşekkür ederim.

Son olarak öğrenme heyecanıma esin kaynağı olan babama, azmini ilham aldığım anneme, tutkusunu örnek aldığım ağabeyime, her daim ileriye bakmamı sağlayan yol arkadaşıma, akademinin özel bir yer olduğunu ispatlayan arkadaşlarıma, karşıma çıktığına minnettar olduğum tüm dostlarıma; kısacası aileme hayatımın her anında desteklerini esirgemedikleri, bana inandıkları ve var oldukları için teşekkürlerimi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT ..... **III**

ÖZET ..... **IV**

TEŞEKKÜR ..... **V**

İÇİNDEKİLER ..... **VI**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

YATIRIM YOLUYLA KAZANILAN VATANDAŞLIĞIN NİTELİĞİ VE YATIRIM PROGRAMLARININ VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASINDAKİ ROLÜ

I- SONRADAN KAZANILAN VATANDAŞLIK YOLLARINDAN BİRİ OLARAK İSTİSNAİ TELSİK 6

A. Vatandaşlık Hukukuna İlişkin Temel İlkeler 6

B. Türk Vatandaşlığının Anayasal İlkeleri 11

C. Yatırım Yoluyla Kazanılan Vatandaşlığın Sistematik Açıdan Vatandaşlık Kazanma Türleri ile İlişkisi 14

D. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması ve İstisnai Telsik 17

1. İstisnai Telsik Yolu ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması 18

2. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılmasına Esas Teşkil Eden Yeni Kategori ve Konuya İlişkin Düzenlemeler 22

II- YATIRIM KAVRAMI VE YATIRIM PROGRAMLARI 23

A. Yatırım Kavramı 23

B. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Verilmesinde Menfaat Dengesi 25

C. Yatırım Programları 27

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA YATIRIM ARAÇLARI, YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI ve KAYBEDİLMESİ

I- TÜRK HUKUKUNDA YATIRIM YOLUYLA (TVK M. 12/1-B) VATANDAŞLIK KAZANMAK İÇİN ARANAN ŞARTLAR 29
A. Genel Şart: Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Etmeme 30
B. Yatırım Yoluyla Vatandaşlığın Kazanılmasına Özgü Şartlar 35
1. Yatırım Yapma 35
2. İkamet İzni Alınması 36
II- YATIRIM ARAÇLARI 40
A. Sabit Sermaye Yatırımı 40
B. Taşınmaz Satın Alma/Kat Mülkiyeti-İrtifakı/Satış Vaadi Sözleşmesi Yapma 43
C. İstihdam Sağlama 47
D. Mevduat Hesabına Para Yatırma 49
E. Devlet Borçlanma Araçları 51
F. Gayrimenkul Yatırım Fonu Katılma Payı veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Payı 52
G. Bireysel Emeklilik Sistemine Yatırım 54
III- YATIRIM ARAÇLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME 58
IV- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASINDA YETKİLİ MAKAM, İZLENECEK USUL VE BAŞVURUNUNU REDDEDİLDİĞİ HALLER 62
A. Yetkili Makam ve Usul 62
B. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılmasına Dair Başvurunun Reddedildiği Haller 64
1. Başvurunun Reddedilme Sebepleri 64
2. Başvurunun Reddi Halinde Yargı Yolları 66

V- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞIK KAZANILMASINA BAĞLANAN SONUÇLAR 69
A. Genel Sonuçlar 69
B. Eş ve Çocukların Durumu 70
C. Askerlik Yükümlülüğü 72
D. Şahsi Statüye İlişkin Sonuçlar 73
VI- YATIRIM YOLUYLA KAZANILAN VATANDAŞLIĞIN KAYBI 75
VII- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIĞA ALINMA KARARININ İPTALİ 77
A. İptal Sebepleri 77
B. Yetkili Makam 79
C. İptal Müessesesinin Niteliği 80
D. Süre 81
E. İptalin Sonuçları 82
F. Vatandaşlığın Geri Alınması 84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAZI ÜLKELERDE YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI HALLERİ, PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASINA İMKÂN VEREN ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARIN TÜRKİYE BAKIMINDAN ÖNEMİ 85
A. İkamet Şartı Aramadan Doğrudan Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Veren Ülkeler 88
1. St. Kitts ve Nevis 88
2. Antigua ve Barbuda 89
3. Diğer Ülkeler 90
B. Yatırım Nedeniyle Önce İkamet İzni Sonra Vatandaşlık Veren Ülkeler 91
1. Kısa Dönem Oturma İzni ile Vatandaşlık 91
a. Malta 91

b. Bulgaristan 96
2. Uzun Dönem Oturma İzni ile Vatandaşlık 98
a. ABD 98
b. Birleşik Krallık 100
c. Kanada 102
d. Portekiz 104
C. Ülke Uygulamaları ile İlgili Değerlendirme 106
II- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASINA YÖNELEN ELEŞTİRİLER, PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 110
A. Genel Problemler 110
1. Mahfuz Yetkinin Ticari Amaçla Vatandaşlık Bağı Kurmak için Kullanılması 110
2. Gerçek Vatandaşlık İlkesinin İhlali 112
3. Takip ve Entegrasyon Konusundaki Eksiklikler 112
B. Hukuki ve İdari Düzenlemelerle Bağlantılı Problemler 114
1. Kanunilik İlkesinin İhlali 114
2. İdarenin Takdir Yetkisi 115
3. TVKUY'te Yapılan Değişiklikler ile İlgili Problemler 116
4. Mukabele-i Bilmisil ve Çifte Vatandaşlık Durumu 118
SONUÇ 124
KAYNAKÇA 127

KISALTMALAR CETVELİ

AB : Avrupa Birliği

ABAD : Avrupa Birliği Adalet Divanı

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ABÜHF : Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi

AnkBD : Ankara Barosu Dergisi

AÜHFD : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

AVS : Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi

BATİDER : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BEYTSK : Bireysel Emeklilik Yatırım ve Tasarruf Sistemi Kanunu

C. : Cilt

DEÜHFD : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

EB-5 : Five-Tiered Employment Based Immigration System

Ed. : Editör

EGM : Emniyet Genel Müdürlüğü

GAÜHFD : Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GSÜHFD : Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GSYF : Girişim Sermayesi Yatırım Fonu

GYF : Gayrimenkul Yatırım Fonu

HHFD : Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi

İGİGM : İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnÜHFD : İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

İÜHFM : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

JCMS : Journal of Common Market Studies

m. : Madde

MHB : Milletlerarası Hukuk Bülteni

MHMÖHB : Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni

MİT : Milli İstihbarat Teşkilâtı Müsteşarlığı

MÖHUK : Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

No. : Number

NVİGM : Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

RSCAS : Robert Schuman Centre for Advanced Studies

S. : Sayı

s. : Sayfa

SEDDK : Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu

SETA **:** Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

SPK **:** Sermaye Piyasası Kurulu

SSRN **:** Social Science Electronic Publishing

TBB **:** Türkiye Barolar Birliği

TEU **:** Treaty on European Union

TFEU **:** Treaty on the Functioning of the European Union

TKGM **:** Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

TOK **:** Tâbiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi

TVK **:** Türk Vatandaşlığı Kanunu

TVKUY **:** Türk Vatandaşlığı Kanunu Uygulamasına İlişkin Yönetmelik

UAD **:** Uluslararası Adalet Divanı

UAİGM **:** Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü

USKİD **:** Uluslararası Sanat ve Kültür İletişim Dergisi

Vol. **:** Volume

YMM **:** Yeminli Mali Müşavir

YUKK **:** Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının kökleri çok eskiye dayanmaktadır. Antik Roma döneminde, topluma çok büyük bir hizmet veya katkıda bulunan biri istisnai olarak Roma vatandaşı olabilmekteydi[1]. Böylece yatırımcı vatandaşlık olgusu (*ius pecuniae*)[2] ortaya çıkmıştır. Vatandaşlık hukukunun dinamizmi, siyasi olaylar, göç gibi sebeplerle günümüzdeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının temeli olan yatırım programlarının öncüsü, 1984 yılında ekonomik katkının arttırılma ihtiyacı, mali fayda sağlamak, siyasi karışıklıklara çözüm getirmek ve globalleşmenin etkisini kullanmak gibi sebeplerle St. Kitts ve Nevis ülkesi olmuştur[3].

Devam eden dönemde yatırımcıları ülkelerine çekmek amacıyla devletler, yatırım tutarlarını ve yatırım yapma süreçlerini belirli programlarla yöneterek çeşitli teşvikler sunmuştur[4]. Ortaya çıkan çeşitli yatırım programlarına, altın vize (*golden visa)*, altın pasaport (*golden passport)*, yatırım yoluyla vatandaşlık (*citizenship by investment)* ve altın ikamet (*golden residence*) örnek verilebilir[5]. Bu doğrultuda

---

[1] Džankić, J.: *The Pros and Cons of Ius Pecuniae: Investor Citizenship in Comparative Perspective*, Should Citizenship Be for Sale? - EUI Working Paper (ed. Ayelet Shachar/ Rainer Bauböck), RSCAS 2012, S.14, s. 1.

[2] Andriopoulou, A.: *The "ius pecuniae": The Prize of Citizenship*, SSRN, BRIDGE Network – Working Paper 4, Copenhagen 2020, s. 5; Yılmaz, A. Ç.: *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: "Ius Pecuniae"*, Public and Private International Law Bulletin 2018, C. XXXVIII, S.1, s. 191-192 ; Džankić (Ius Pecuniae), s. 1-2.

[3] Andriopoulou, s. 6;

[4] Shachar, A.: *Dangerous Liaisons: Money and Citizenship,* Should Citizenship be for Sale? - Debating Transformations of National Citizenship - IMISCOE Research Series (ed. Rainer Bauböck), 2018, S.1, s. 7-8; Džankić, J.: *The Maltese Falcon, or: My Porsche for a Passport!,* Debating Transformations of National Citizenship - IMISCOE Research Series (ed. Rainer Bauböck), 2018, S.1, s. 34-35.

[5] Scherrer, A./ Thirion, E.: Citizenship by Investment (CBI) and Residency by Investment (RBI) Schemes in the EU State of Play, Issues and Impacts, Brussels 2018, s. 11; Gölcüklü, İ.: *Güncel Gelişmeler Işığında Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması: Problemler ve Çözüm Önerileri*, Public and Private International Law Bulletin 2020, C. XL, S.1, s. 136; Adım, L.: *Residence and Citizenship by Investment: An Updated Database on Immigrant Investor Programs*, SSRN , Barcelona 2019, s. 1-11.

yatırım programları; yabancı yatırımcılara yalnız oturma izni verebilir, doğrudan vatandaşlık hakkı sunabilir ya da önce oturma izni ardından vatandaşlık hakkı sağlayabilir[6].

Yatırım yoluyla vatandaşlık ve oturma izni, bir yabancının vatandaşı olmadığı başka bir ülkeye, o ülkenin mevzuatının kabul ettiği yatırım araçları ile doğrudan veya dolaylı yolla yatırım yapması sonucunda elde ettiği vatandaşlık ve/veya oturma izni olarak tanımlanmaktadır[7].

Daha önceki yıllarda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması için girişimcilik başta olmak üzere yabancıların; istihdama, teknolojik gelişmeye ve ülkenin ilerlemesine katkıda bulunmaları aranırken günümüzde bazı devletler yabancının ülkeye getirdiği finansal katkıya öncelik vermektedir. Devletlerin ekonomik yarar olarak finansal katkıyı öncelemesi tartışmalara neden olmakta, esasen yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ve oturma izni programlarının toplumsal, kültürel ve hukuki yönden öngörülemez sonuçlarının ortaya çıkması da tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Yatırım yapmak suretiyle vatandaşlık dâhil pek çok imkana sahip olan yabancıların sayısının artmasıyla birlikte tartışmalar giderek alevlenmekte ve daha geniş bir alana yayılmaktadır. Ulusal ve uluslararası güvenlik, vergi yükümlülüğü, askerlik yükümlülüğü gibi konuların yanı sıra yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının gerçek vatandaşlık ilkesi, kanunilik ilkesi gibi vatandaşlık hukukuna hâkim olan ilkeler ile uyumu da tartışılan konular arasına

[6] Džankić (Ius Pecuniae), s. 1.
[7] Kaya, T.: *Dünyadaki Örnekler Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış*, İNÜHFD 2021, C. XII, S.1, s. 115.

girmiştir. Hatta yatırım yoluyla kazanılan vatandaşlığın dil, kültürel etkileşim, iletişim gibi sosyal olgular bakımından yarattığı sıkıntılar da tartışmalar kapsamındadır.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ile ilgili tartışmalarda iki görüşün dikkat çektiği görülmektedir. Öğretide bir görüş, yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının ülkeler arasında iletişim, seyahat ve globalleşme konularında avantajlarına değinerek bu müesseseyi desteklerken; bir diğer görüş, vatandaşlığın metalaştırılması, kültürel yozlaşma ve aidiyet bağının eksikliği konularına değinerek vatandaşlığın bu şekilde kazanılmasına karşı çıkmaktadır. Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına imkân veren devletlerin bu iki görüşten birine sıkı sıkıya bağlı olmak yerine, iki görüşün harmanlandığı bir sistemi tercih ettiği söylenebilir.

Tez çalışmasında, "Yatırım Yoluyla Kazanılan Vatandaşlığın Niteliği ve Yatırım Programlarının Vatandaşlığın Kazanılmasında Rolü" başlığını taşıyan birinci bölümde öncelikle yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hukuki çerçeve, bu tür kazanımın niteliği, vatandaşlık hukukunun dayandığı ilkeler ile bağlantısı, Türk hukukunda vatandaşlığın dayandığı anayasal ilkeler ve istisnai yolla vatandaşlık kazanmanın önemi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ayrıca yatırımın tanımı, türleri ve amaçları hakkında bilgilere değinilerek vatandaşlığın yatırım yoluyla kazanılmasına imkân veren yatırım programları ve araçları hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

Tezin "Türk Hukukunda Yatırım Araçları, Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması ve Kaybedilmesi" başlığını taşıyan ikinci bölümünde Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının genel şartları üzerinde durulduktan sonra, vatandaşlığın kazanılmasına dayanak teşkil eden yatırım araçları üzerinde

ayrıntılı olarak durulacaktır. Bu bölümde yatırım yoluyla kazanılan vatandaşlığın hüküm ve sonuçları ile yatırım yoluyla kazanılan vatandaşlığın kaybedilmesi hakkında bilgilendirme yapılacaktır.

Tezin "Bazı Ülkelerde Yatırım Yoluyla Vatandaşlığın Kazanılması Halleri, Problemler ve Çözüm Önerileri" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde yatırım yapılmasına vatandaşlık ve/veya oturma izni bahşeden diğer ülkelerin uygulamaları hakkında bilgilere yer verilecektir. Böylelikle ikinci bölümde üzerinde durduğumuz Türk hukukundaki düzenlemeler ile diğer ülkeler arasında yatırım araçları ve diğer konulardaki farklar ortaya konulmuş olacaktır. Bu bölümdeki açıklamalar, çözüm önerilerimiz kısmında yapacağımız açıklamalara dayanak teşkil etmektedir. Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması ile ilgili olarak ortaya çıkan problemlerin, daha uzun süre yatırım programı uygulayan ve bu konuda daha deneyimli olan ülkelerin uygulamalarından hareketle kapsamlı bir şekilde tespit edilmesinin mümkün olacağı kanısındayız. Kullandığımız bu yöntem, çözüm konusundaki önerilerimiz bakımından yol gösterici bir rol oynayacaktır. Üçüncü bölümün son kısmı, çözüm önerilerine ayrılmıştır. Tezin kapsamında problem olabileceğini düşündüğümüz bazı konularla ilgili çözüm önerileri diğer başlıklarda değerlendirmeler şeklinde okuyucuya sunulmuş olsa da toplanmış bir şekilde bu başlık altında incelenecektir. Çözüm önerisi getirdiğimiz bu problemler esas itibarıyla, Türk hukukunda yatırım yolu ile vatandaşlığın kazanılması başta olmak üzere bazı genel problemler ve hukuki/idari problemler olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu kapsamda genel problemler olarak, devletin mahfuz yetkisi, gerçek vatandaşlık ilkesi, entegrasyon ve vatandaşlığa alınma süreçleri hususunda yapılan tartışmalar ele alınacaktır. Ayrıca, yatırım yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması ile ilgili

mevzuatta, yatırım tutarına ve usuli işlemlere ilişkin problemler ile kanunilik ilkesi, idarenin takdir yetkisinin sınırları, devletin karşı işlem tedbiri alması ve çifte vatandaşlık konusunda ortaya çıkan problemler dikkati çekmektedir.

Çalışma, yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin genel değerlendirme, tespit ve önerilerimiz ile sonuçlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YATIRIM YOLUYLA KAZANILAN VATANDAŞLIĞIN NİTELİĞİ VE YATIRIM PROGRAMLARININ VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASINDAKİ ROLÜ

I- SONRADAN KAZANILAN VATANDAŞLIK YOLLARINDAN BİRİ OLARAK İSTİSNAİ TELSİK

A. Vatandaşlık Hukukuna İlişkin Temel İlkeler

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması, vatandaşlığın kazanılması ve kaybına ilişkin diğer haller gibi, devletlerin yetkisi altındadır. Buradaki yetki, mahfuz yetkidir[8]. Kişinin vatandaşlık kazanması, kaybetmesi, vatandaşların diplomatik koruması[9] gibi hususlar genellikle devletin bağımsız egemenlik alanında değerlendirilmektedir[10]. 6 Kasım 1977 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından vatandaşlık hukukuna ilişkin kural ve ilkelerin düzenlenmesini amaçlayarak hazırlanan Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi

[8] Uluocak, N.: Türk Vatandaşlık Hukuku, Gözden Geçirilmiş Yeni Bası, İstanbul 1989, s. 6; Nomer, E.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 28. Baskı, İstanbul 2021, s. 5; Güngör, G.: Tâbiiyet Hukuku, Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler-Şeyler, 9. Baskı, Ankara 2021, s. 13; Aybay, R./ Özbek, N./ Ersen Perçin, G.: Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 2019, s. 12; Erdem, B. B.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 8.Baskı, İstanbul 2020, s. 5

[9] *Barcelona Traction* davası ile Uluslararası Adalet Divanı, diplomatik korumanın devletlerin egemenlik yetki alanında olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pazarcı, H.: Uluslararası Hukuk, 21. Baskı, Ankara 2015, s. 429.

[10] Göğer, E.: Türk Tâbiiyet Hukuku, Ankara 1979, s. 7; Doğan, V./ Yılmaz, A. Ç./ İzmirli, L. A: Türk Vatandaşlık Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2022, s. 3; Sassen, S.: Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization, New York, 1996, s. 5-10; Güngör (Tâbiiyet), s.13; Erdem, s. 5-6; Berki, O. F.: Devletler Hususi Hukuku, C. II, 4. Baskı, Ankara 1961, s. 17.

(AVS)[11] m.3'te bu husus şöyle açıklanmıştır: "*Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu kendi hukuku uyarınca tayin edecektir*". Böylece devletler, kimlerin vatandaşlığını taşıyıp taşımayacağı, vatandaşlığın kaybedilmesinin sebeplerini ve şartlarını belirlerken mahfuz yetkisini kullanacaktır[12]. Yalnızca AVS değil, Vatandaşlık Kanunlarının Çatışması ile İlgili Bazı Sorunlar Hakkında 12.04.1930 tarihli La Haye Sözleşmesi'nin[13] birinci maddesi de her devletin vatandaşını kendi hukukuna uygun belirleyeceğini belirterek bu yetkinin önemini göstermiştir[14].

Vatandaşlık kavramı en genel itibariyle, "*Bir şahsı devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağ*" anlamına gelmektedir[15]. Vatandaşlık aynı zamanda AVS m. 2/a'da tanımlanmıştır. Buna göre vatandaşlık, kişinin etnik kökeninden bağımsız olarak kişi ile devlet arasındaki hukuki bağdır[16]. Vatandaşlığa dair yapılan tanımların ortak noktası, vatandaşlığın birey ile devlet arasında hukuki bir bağ olmasıdır.

Vatandaşlık her ne kadar devlet mahfuz yetkisi içinde ise de devletler bu yetkiyi kullanırken bazı sınırları gözetmelidir[17]. Devletlerin vatandaşlık hukukunun uluslararası boyutunda da vatandaşlarını uluslararası alanda koruması, uluslararası

---

[11] European Convention on Nationality, ETS No: 166 Sözleşmenin Detaylı Metni: http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Summaries/Html/166.htm (Erişim Tarihi: 02.07.2023).

[12] Güngör (Tâbiiyet), s. 13; Uluocak, s. 6.

[13] Convention on Certain Questions Relating to The Conflict of Nationality Law No. 4137 Sözleşmenin detaylı metni: https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20179/v179.pdf (Erişim Tarihi: 09.07.2023).

[14] Sözleşmenin 1. maddesi: "*It is for each State to determine under its own law who are its nationals. This law shall bevrecognised by other States in so far as it is consistent with international conventions, international custom, and the principles of law generally recognised with regard to nationality"* şeklindedir.

[15] Göğer, s. 6; Berki, s. 15; Ayrıca Bkz. "*Devletin tek taraflı hakkını kullanarak koşul, şart ve hükümlerini belirlediği hukuki statü ve bu hukuki statüyü gerçekleştiren birey ile devlet arasında kurulan hukuki bağ*". Uluocak, s. 6; Güngör (Tâbiiyet), s.1; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 6; Töre, N.: *Değişen Dünyada Vatandaşlık*, 2017, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 10, s. 554).

[16] Güngör, G.: *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, MHMÖHB 1997, C. XVII, S. 1-2, s. 230; Aykaç, A.C.: *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, TBB Dergisi 2008, C. XXI, S.77, s. 359; Göğer, s. 3.

[17] Nomer (Vatandaşlık), s. 6; Güngör (Tâbiiyet), s. 14-21; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 12 vd; Berki, s. 21-22.

hukuk kurallara aykırı uygulamalardan uzak tutması, vatandaşlarına dair yükümlülükleri insan haklarına saygılı şekilde yerine getirmesi gerekmektedir.

Bu hak ve yükümlülüklere dair, devletlere bağlayıcılık sağlayan uluslararası sözleşmelerin yanı sıra bağlayıcı olmayan tavsiye niteliğinde bazı uluslararası ilkeler de vatandaşlık hukukunun temelini oluşturmaktadır[18]. Fakat devletler kendi hukuki düzenlemelerinde ya da uluslararası sözleşmelerde bu prensiplerin ışığında hareket ettikleri için ilkeleri pozitif geçerliliği olan bağlayıcı kurallar haline de getirmektedir. Vatandaşlık hukukuna ait hak ve yükümlülüklere dair yol gösterici direktif ilkeleri Uluslararası Hukuk Enstitüsünün[19] tavsiye kararlarında bulmakla beraber İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) 15. maddesinde de görmek mümkündür[20].

Direktif ilkelerden ilki, İHEB 15. maddede "*Herkesin bir vatana vatandaşlık ile bağlanma hakkı vardır*" şeklinde belirterek bireyin devlete vatandaşlık ile bağlı olacağını vurgulamıştır[21]. Bu ilkenin en önemli amaçlarından biri vatansızlığın önüne geçmektir. Vatansızlık en genel tanımı ile, hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan yabancı kişidir[22]. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu m. 3/1-ş'ye göre vatansız, "*hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bulunmayan ve yabancı sayılan"* kişi olarak tanımlanmıştır. Aynı doğrultuda Birleşmiş Milletler, Vatansızlığın

[18] Pazarcı, s.29.
[19] Unat, İ.; Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Üzerine Düşünceler, Ankara 1965, s. 32.
[20]RG. 27.05.1949/7217*; Universal Declaration of Human Rights* Tam metni için bkz. (https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights, Erişim Tarihi: 10.07.2023); 15. maddenin önemi için ayrıca bkz. Robinson, N.: The Universal Declaration of Human Rights: Its Origin, Significance, Application, and Interpretation, 1958, s. 123.
[21] Erten, R.: *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*, ABD 2008, S.4, s. 39; Töre, s. 571.
[22]Ayrıntılı bilgi için bkz: Güngör, G.: *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*, AÜHFD 2014, C. LXIII, S.3, s. 479- 508; Berki, s. 21.

Azaltılmasına Dair 1961 Sözleşmesi[23] gibi sözleşmeler ile vatansızlığın önüne geçmeye çalışmıştır. Diğer bir yandan, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 4. maddesi vatandaşlık hakkının üstünde durmaktadır. Devlet, kişiyi vatandaşlıktan keyfi olarak yoksun bırakamayacak veya bir vatandaşlığa sahip olmasına keyfi olarak engel olamayacaktır[24]. Böylece, vatansızlığın istenmeyen bir hal olduğunu söylemek mümkündür.

İlkelerden ikincisi, "her bireyin en az bir vatandaşlığa sahip olma hakkı olması"dır. İki veya ikiden fazla vatandaşlığın kabul görmediği[25] ve istenmediği dönemlerde İHEB 15. Maddesi hükmünü "*Kişinin tek vatandaşlığı olmalıdır*" şeklinde yorumlanmaktaydı. Günümüzde ülkelerin birden fazla vatandaşlığın reddedilmediği bir anlayışta olunduğu açıktır[26]. Türk vatandaşlığının yanı sıra diğer ülke düzenlemeleri izin verdiği müddetçe birden fazla vatandaşlığa sahip kişiler

---

[23] *Convention on The Reduction of Statelessness* tam metni için bkz. (https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1961-Convention-on-the-reduction-of-Statelessness_ENG.pdf, Erişim Tarihi: 10.07.2023).

[24] Nomer (Vatandaşlık), s. 7-8; Güngör (Tâbiiyet), s. 36; Aybay/ Özbek/ Ersen Perçin, s. 52; Özellikle siyasi olayların etkisiyle birçok ülke vatandaşlarını uluslararası hukuka aykırı şekilde vatandaşlıktan çıkarmıştır. Bunlara, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Yahudileri vatandaşlıktan çıkarması, Rusya'nın Bolşevik rejimine karşı çıkan vatandaşları vatandaşlıktan çıkarması ve günümüzde ise Rusya-Ukrayna savaşı ile bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelerin Rus etnik kökenine sahip olan bireylere savaş sebebiyle bazı yaptırımlara tabii tutması örnek olarak verilebilir.

[25] Tiryakioğlu, B.: *Multiple Citizenship and its Consequences in Turkish Law*, Ankara Law Review 2006, Vol. III, No. 1, s. 4.; Vatandaşlık hukuku terminolojisinde çifte vatandaşlık birden fazla vatandaşlık olması halinde kullanılmaktadır.

[26] Günümüzdeki şartlara gelinmeden önce, devletlerin büyük bir çoğunluğu, karışıklıkları gidermek, savaş gibi bazı hallerde meydana gelecek çatışmaları önlemek adına çifte/çok vatandaşlığın önlenmesini tercih etmekteydiler. Özellikle savaş, askerlik, vergilendirme gibi hususlarda birden çok vatandaşlık ülke içinde ve ülkeler arasında çatışmalara ve karışıklıklara sebebiyet vermekteydi. Göç hareketlerinin artması, globalleşme, ana ile babanın farklı ülke vatandaşları olması gibi sebeplerle artık çifte vatandaşlık aranan bir kurum olmuştur ve devletler kanunlarında çifte vatandaşlığı hususunu düzenlemeye başlamıştır. Belirtilmelidir ki, günümüzde çifte vatandaşlık konusunda karşıt görüş sergileyerek birden fazla vatandaşlığı kabul etmeyen ülkeler de bulunmaktadır. Bkz. Tiryakioğlu (Multiple Citizenship), s. 1-15; Bayraktaroğlu Özçelik, G.: *Kanunlar İhtilafı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilaflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1) (b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, GAÜHFD 2015, C. XIX, S.1, s. 111; Göğer, E.: *Çifte Vatandaşlık*, AÜHFD 1995, C.XLIV, S.1-2, s. 127.

bulunmaktadır[27]. O halde, 'Herkesin bir vatandaşlığı olmalıdır.' ilkesinin günümüzdeki karşılığı '*Herkesin en az bir vatandaşlığı olmalıdır.*' şeklinde açıklanabilir.

Üçüncü önemli direktif ilke ise, "*kişinin vatandaşlığını değiştirmede serbest*" olmasıdır. Birey, vatandaşlığını değiştirme ile alakalı kanunda istenilen şartları gerçekleştirdiğinde bu imkân devlet tarafından sağlanacaktır[28]. Bu noktada kişinin iradesi vurgulanarak vatandaşlığını değiştirme özgürlüğü belirtilmiştir.

Direktif olmayan fakat bir diğer önemli ilke ise yargı kararı ile ortaya çıkmasına rağmen uygulamada yıllarca kabul ettiğimiz gerçek/etkin vatandaşlık ilkesidir[29]. Uluslararası Adalet Divanı'nın 1955 yılında vermiş olduğu *Nottebohm*[30] kararında gerçek vatandaşlık ilkesi adı altında vatandaşlığı oluşturan bağların temeli incelenmiş ve uluslararası alanda vatandaşlığın kabul edilebilmesi için salt hukuki statünün vatandaşlık oluşumunda yeterli olmadığı tespit edilmiştir[31]. Gerçek vatandaşlık ilkesi ile bir bireyin devlet ile arasında etkin, sıkı ilişkili ve sosyal bir gerçek bağlantının da olması gerektiğini savunmaktadır[32]. Devletlerin, kişileri diplomatik koruma ile uluslararası düzeyde koruması için vatandaşın himayeyi

---

[27] Tiryakioğlu (Multiple Citizenship), s. 4; Bayraktaroğlu Özçelik (Kanunlar İhtilafı), s. 124; Erten (Tasarı), s. 4; Türk hukuku bakımından incelendiğinde örneğin Milletlerarası Hukukun Uygulanmasına İlişkin Kanun'un 4. maddesinde birden fazla vatandaşlık olması halinde uygulanacak hukukun tespitini kolaylaştırmak adına kanun koyucu düzenlemeye gitmiştir. 5901 sayılı TVK 44. maddesi kişinin birden fazla vatandaşlığının bulunması halinde devlet kayıtlarına bu durumu açıklamak gerekliliğini ortaya koymuştur. Kanunlar ihtilafı sebebiyle karşılaşılacak bir problem çok vatandaşlığın reddedilmesi veya istenmemesi yönünde bir bahane olmamalıdır. Bu problem milletlerarası usul hukuku ve kanunlar ihtilafı hukuku kuralları çerçevesinde çözüme kavuşturulmalıdır.

[28] Güngör (Tâbiiyet), s. 40; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 28; Aybak/ Özbek/ Ersin Perçin, s. 56.

[29] Detaylı bilgi için bkz. Unat, İ.: Nottebohm Kararı ve Tâbiiyetin Gerçekliği İlkesi, Ankara 1966.

[30] *Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala) kararı* için bkz. (https://www.icj-cij.org/case/18, Erişim Tarihi: 10.07.2023).

[31] Demirkol, B.: *Uluslararası Hukukta Dikkate Alınan Vatandaşlık: Gerçek Kişilerde "Etkin Vatandaşlık" Sorunsalı*, GSÜHFD 2015, S.2, s. 159.

[32] Demirkol, s. 161; Detaylı analiz için bkz. Yılmaz, İ.: *Gerçek Kişilerin Vatandaşlığında "Gerçek Bağlantı" İlkesi: Nottebohm Romantizminin Sonu*, GSÜHFD 2021, S.1, s. 965-1011.

sağlayacak ülkenin vatandaşı olması yetmemekte, bununla beraber vatandaşlığın uluslararası düzeyde kabul görmesini sağlayacak gerçek vatandaşlık bağının varlığı aranmaktadır[33]. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması müessesinde

B. Türk Vatandaşlığının Anayasal İlkeleri

Türk vatandaşlığının Anayasal ilkeleri Anayasa'nın 66. maddesinde ifadesini bulmuştur[34]. Söz konusu maddede beş ilkenin düzenlendiği görülmektedir. Anayasa 66. maddenin birinci fıkrasında, "*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür*" denilmek suretiyle vatandaşlığın objektif ve hukuki bir bağ olduğu vurgulanmaktadır. Burada bahsedilen "Türklük" unsuru bir etnik grup işaret etmemekte, aksine etnik ve dini bağlamdan ayrılmış bir vatandaşlık bağına işaret etmektedir[35]. "*Türktür*" tanımı, Türk vatandaşıdır olarak anlaşılmalıdır[36]. Dolayısıyla Türk vatandaşlığının tespitinde dil, din, ırk, etkin köken gibi başka unsurlar rol oynamayacaktır[37].

Anayasa'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasında ise kan esası ilkesi Anayasal teminat altına alınmıştır: "*Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür."* Türk anne veya babanın çocuğunun Türk vatandaşı olmasına engel olacak bir yasal düzenleme bu ilke çerçevesinde mümkün değildir. Söz konusu hükümde toprak esası ile ilgili bir

[33] *Nottebohm kararı,,* s. 24-26.
[34] 2709 sayılı T.C. Anayasası 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmî Gazete (19/11/1982 tarihli ve 17863 Mükerrer sayılı Resmî Gazete).
[35] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 17-18; Nomer, E.: *Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri*, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı), İstanbul 1998, s. 73; Güngör (Tâbiiyet), s. 51.
[36] Nomer (Vatandaşlık), s. 59-62; Töre, s. 559; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 20; Aksi görüşler için bkz. Aybay, R.: *Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi,* TBB Dergisi 2007, s. 39-50.
[37] Şit, B.: *Modern Vatandaşlık Kavramına Bir Bakış,* TBBD, S.76, 2008, s. 82; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 20-21; Güngör (Tâbiiyet), s. 51.

düzenlemeye yer verilmemiştir. Bunun anlamı, kanun koyucunun uygun görmesi halinde, toprak esası ile Türk vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyebileceğidir[38].

Anayasa'nın 66. maddesinin üçüncü fıkrasında konumuz bakımından büyük önem taşıyan kanunilik ilkesi düzenlenmiştir: "*Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir*". Bu madde, vatandaşlık hukukunun kanunilik ilkesine bağlı olmasına anayasal teminat oluşturmaktadır[39]. Buna göre, vatandaşlık ancak kanunun öngördüğü sebeplerle kazanılır ve yine ancak kanunun öngördüğü hallerle kaybedilir. Burada kanunla kastedilen tüm mevzuat değil, dar anlamda kanundur[40]. İdareye verilen yetkinin içerik ve kapsamı aşılmamalıdır[41]. Özellikle Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile

[38] Nitekim, TVK 6. maddesine göre: "*Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder*." (TVK m. 6 TVKUY m. 6) Başka bir deyişle, Türk vatandaşlığı şartlarını sağladığında kendiliğinden kazanılabilmektedir. Türk hukukunda temel prensip kan esası ile vatandaşlık kazanılması olsa da vatansızlığın önlenmesi amacı ile doğum yerine (toprak esası) göre vatandaşlık kazanımını da göz ardı etmemiştir. Toprak esası ise kişinin doğduğu ülkenin vatandaşlığını kazanması ile gerçekleşen aslen kazanma yoludur. Böylece Türk hukukunda karma esasın, kan bağı önceleyerek uygulandığı söylenmektedir. Doğum yeri olarak kanunda vatandaşlık kazanım halinin düzenlenmesinin temel sebebi belirtildiği üzere vatansızlığı önlemektir. (Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 45-55); TVK 8. maddede de bu husus düzenlenmiştir. Buna göre: "*Türkiye'de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır.*" Diğer bir ifadeyle, eğer doğum yeri esasını Türk hukuku kabul etmiş olmasa idi, Türkiye sınırları içerisinde doğan fakat kan esası gereği Türk vatandaşı olmayan yabancı anne ve babanın ülke hukuklarında da yabancı anne ve babanın ülke hukukuna göre ise kan esası ile vatandaşlığı kabul etmemekte ise bu yabancı anne babanın çocuğu herhangi bir vatandaşlığa doğum yolu ile sahip olamayacaktı ve bu çocuk vatansız olacaktı. İşte bu gibi durumlarda vatansızlığı önlemek amacıyla tali de olsa doğum yeri esasına göre vatandaşlık kazanılmasını Türk hukuku kabul etmiştir. Türk hukukunda kabul edilen bu görüş gibi Kara Avrupa hukuklarında da vatansızlığı önlemek amacıyla toprak yoluyla vatandaşlık kazanma mekanizması bulunmaktadır. Bir diğer anlatımla, yalnızca Türkiye'de doğmak toprak esası ile vatandaş olma hakkını vermeyecektir. Meğerki ana veya babadan bir vatandaşlık kazanmasın. Çocuk vatansız kalması ihtimalinde Türk vatandaşlığını doğum yeri esasına bağlı olarak kazanacaktır. (Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 55); Güngör (Vatansızlığın Azaltılması), s. 485; Turan, T. / Tanrıbilir, F. B.: Vatandaşlık Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2017, s. 30.

[39] Nomer (Vatandaşlık), s. 64; Erkan, M.: *Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. Maddesinin Kanunilik İlkesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Bağlamında Değerlendirilmesi*, BUHFD 2019, s. 329.

[40] Güngör (Tâbiiyet), s. 53.

[41] Dardağan Kibar, E.: *Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Vatandaşlığın Kanuniliği İlkesi*, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, ABÜHF 2019, s. 16; Güngör (Tâbiiyet), s. 53-54; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 21.

kazanılması hususunda idareye verilen takdir yetkisinin[42] kanunilik ilkesi ile zaman zaman çeliştiğini söylemek mümkündür[43].

Anayasa 66. maddenin dördüncü fıkrada ise vatandaşlıktan çıkarılma ile alakalı bir ilke kabul edilmiştir: *"Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.*" 5901 sayılı TVK ile çıkarma kurumu ortadan kalkmıştır. Her şeye karşın, çıkarma kurumu çıkarılmış da olsa vatandaşlığı kaybettirme ve diğer gayri iradi kaybedilme yolları kanunumuzda düzenlenmektedir. Ancak çıkarma müessesinin 5901 sayılı kanunda karşılığı yalnızca çıkarma değil diğer bir irade dışı kayıp hali olan hallerini kapsayabileceği düşünülmekteydi[44].

Anayasa'nın 66. maddesinin beşinci fıkrasında vatandaşlık ile alakalı idarenin vereceği kararlarla ilgili olarak yargı yolunun kapatılamayacağı ilkesi düzenlenmiştir: "*Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.*" Öğretide, 5901 sayılı TVK'da çıkarma kurumunun yer almamasından mütevellit çıkarmayı geniş yorumlayarak irade dışı kayıp hallerini kapsadığını düşünen yazarlar bulunmakta iken bu maddenin geniş yorumlanmasının uygun olmayacağını düşünen yazarlar da bulunmaktadır[45]. Ayrıca bu hükmün gerekliliği tartışılmaya devam etmektedir. Zira Anayasa 125. maddesinde de idarenin eylem ve işlemlerinin yargısal denetime tabî olduğu ile garanti altına alınmıştır. Bu sebeple ilkenin varlığının gerekli olup olmadığı konusunda görüş birliği bulunmamaktadır[46].

---

[42] Takdiri olmanın bir yetki özelliği olduğu bu sebeple takdir değil "takdiri yetki" olması gerektiğine ilişkin bkz. Güngör (Tâbiiyet), s. 76.
[43] Gözler, K.: İdare Hukuku, C. I, Güncellenmiş 3. Baskı, Bursa 2019, s. 983.
[44] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 21-22; Aksi yöndeki görüş için Güngör (Tâbiiyet), s. 54.
[45] Anayasa'nın geniş yorumlanmasına dair görüşler için bkz. Doğan, s. 194; Aksi görüşler için, Güngör (Tâbiiyet), s. 55; Nomer (Vatandaşlık), s. 64.
[46] Bu kapsamda vatandaşlık hukuku çerçevesinde vatandaşlığın kazanılması, kaybedilmesi, idarenin yetkili makamlarının vereceği sonradan kazanılma yoluyla yapılacak vatandaşlık başvuru retleri gibi hususlarda idare sorumlu olacak ve bu eylem ve işlemlerin sonuçları yargısal denetime tabi olacaktır.

C. Yatırım Yoluyla Kazanılan Vatandaşlığın Sistematik Açıdan Vatandaşlık Kazanma Türleri ile İlişkisi

Vatandaşlığın kazanılması, aslen kazanma ve sonradan (müktesep) kazanma şeklinde gerçekleşir[47]. Aslen kazanma doğum sebebiyle ve doğum anında kazanılan vatandaşlıktır[48]. Vatandaşlığın aslen kazanılması kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar, soy bağına göre yani doğum yoluyla ("*ius sanguinis"- "kan esası"*) kazanma ve doğum yeri esasına göre ("*ius soli"- "toprak esası"*) kazanma şeklindedir[49]. Bazı ülkeler ise bu iki esası bir arada kullanmaktadır[50].

Müktesep (sonradan) kazanılan vatandaşlık ise doğumdan sonra ve doğum dışı sebeplerle kazanılan vatandaşlıktır[51]. Aslen vatandaşlık gibi müktesep vatandaşlık da devamlı, mutlak ve kişisel statüleri taşır[52]. Buna göre, vatandaşlık ister aslen ister müktesep yolla kazanılsın; ülkenin vatandaşları hukuki, sosyal, siyasal olarak

(Nomer (Vatandaşlık), s. 64); Eski vatandaşlık kanunlarında (1312 TVK ve 403 TVK) uzun bir süre vatandaşlık konusunda idarenin hükümet tasarrufu yani siyasi tasarruf niteliğinde hareket ettiğini yargı denetiminin dışında bırakıldığını söylemek mümkündür. (Güngör (Tâbiiyet), s. 55); 1950'li yıllarda ise bu görüşünden uzaklaşmaya başlamış ve böylece 1961 Anayasası ve sonrasında idarenin vatandaşlık hakkındaki yargı denetim yolu Anayasa ile teminat altına alınmıştır. (Gözübüyük, A. Ş./ Tan, T.: İdare Hukuku Genel Esaslar, C. I, Güncelleştirilmiş 14. Baskı, Ankara 2021, s. 45-46).

[47] TVK Madde 5: *''Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan kazanılır.''.*

[48] Berki, s. 38; Nomer (Vatandaşlık), s. 51; Uluocak, s. 25; Göğer, s. 17; Güngör (Tâbiiyet), s. 57; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 35.

[49] TVK Madde 7 ve Madde 8.

[50] Bazı ülkeler aslan kazanma yolunda yalnızca soy bağı esasına göre vatandaşlık kazanılmasına fırsat sağlarken başka ülkeler kan esasını dikkate alarak vatandaşlarını belirlemekte; bazı ülkeler ise temelinde vatansızlığı önleme niyeti taşıyan karma esası tercih etmektedir Vatansızlığın önlenmesine dair geniş bir dipnot Türk hukukunda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK) vatansızlık durumunu tanımlamış TVK'da 8. maddede ise örnek bir düzenleme getirerek: "*Türkiye'de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır. Türkiye'de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılır."* toprak esasıyla vatandaşlık kazanma halini bir yan kazanma yolu yaparak vatansızlık halini önlemeyi amaçlamıştır.

[51] Nomer (Vatandaşlık), s. 54; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 55; Göğer, s. 46; Fişek, H.: *Vatandaşlığa Alınmanın İptali,* Prof. Dr. Osman Fazıl Berki'ye Armağan, Ankara 1977, s. 52, Güngör (Tâbiiyet), s.57.

[52] Güngör (Tâbiiyet), s. 75; Erdem, s. 117.

vatandaşlığın tüm sonuçlarından faydalanacak ve yükümlülüklerine tabi olacaktır[53]. Müktesep vatandaşlığın devamlı olması, kişinin vatandaşlığının, kanunda öngörülen kaybedilme halleri olmadığı müddetçe devam etmesidir[54]. Buna göre, müktesep vatandaşlık kazandıran sebep ortadan kalksa bile vatandaşlık devam edecektir. Sonradan kazanılan vatandaşlık kural olarak sadece vatandaşlık kazanan kişi bakımından sonuç doğurmaktadır. Prensip itibariyle eş ve çocuklar bakımından etkisi olmamaktadır. Bununla birlikte özellikle çocukların küçük olması halinde ve kanundaki belirli şartların gerçekleşmesi halinde sonradan kazanılan vatandaşlık çocuklara tesir eder[55]. Bazı istisnai hallerde, müktesep olarak vatandaşlık kazanan kişi, eşinin vatandaşlığını da etkileyebilir.

Müktesep vatandaşlığın tanımının da ortaya koyduğu üzere, vatandaşlığın kazanma anı doğum anı değildir. Bu vatandaşlık, vatandaşlığın kazanılmasına neden olan sebebin gerçekleşmesi ve çoğu kez idari makamın karar vermesi anında kazanılır (seçme hakkı kazanılması ise hakkı kullanmakla başlar) ve etkileri geleceğe yönelik olur[56].

Türk hukukunda sonradan kazanılan vatandaşlık, TVK m.9'a göre "*yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması"* ile gerçekleşmektedir. Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığı kazanılması, kişinin kanunda belirtilen belirli koşulları sağlamasıyla vatandaşlık kazandırmaya yetkili

[53] Göğer, s. 5; Güngör (Vatandaşlık), s. 236. Ayrıca bkz: AVS m. 5/2: "*Each State Party shall be guided by the principle of non-discrimination between its nationals, whether they are nationals by birth or have acquired its nationality subsequently*.".
[54] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 55; AVS m 3/c: *"no one shall be arbitrarily deprived of his or her nationality".*
[55] TVK 12/1-b vatandaşlığın eş ve çocuklara da etki edebileceğine dair düzenlemelere örnek teşkil eder.
[56] Erdem, s. 117.

makamın kararıyla vatandaşlığın kazanılmasını ifade etmektedir[57]. Yetkili makam kararı ile vatandaşlık değişik yollarla kazanılabilir. Türk hukukuna göre bunlar; genel olarak vatandaşlığa alınma (TVK m. 11), istisnai yolla vatandaşlığa alınma (TVK m. 12), Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması (TVK m. 13-14-15), evlenme yolu ile (TVK m. 16) vatandaşlığın kazanılmasıdır. Evlat edinilme (TVK m.17) ile vatandaşlığın kazanılması TVK m.9'da yetkili makam kararından ayrı bir kazanma yolu olarak sayılmışsa da evlat edinilmeyi düzenleyen madde, vatandaşlığın kazanılmasını karar tarihine bağladığı için kanaatimizce evlat edinilme yolu Türk hukuku bakımından yetkili makam kararıyla kazanma başlığı altında yer almalıdır[58]. Seçme hakkı ile vatandaşlık kazanılması kişi tarafından iradi olarak kullanılan, kanundan veya uluslararası sözleşmeden doğabilen bir haktır[59]. TVK 21 ve 22. maddelerinde düzenlenen bu müktesep kazanım yoluna göre, TVK 27. maddesi gereği anne veya babaya bağlı olarak küçük olmaları nedeniyle Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların ergin olmalarından itibaren üç sene içerisinde başvurmaları halinde Türk vatandaşlığını seçme hakkını kullanarak kazanabilmesidir[60]. Bu kapsamda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ise sonradan vatandaşlık kazanılma türlerinden yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanılmasında yer alan istisnai yolla kazanılan vatandaşlık türü olarak kabul edilmektedir.

[57] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 55-57; Baran Çelik, N.: *Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması*, TBB Dergisi 2017, S. 130, s. 362.
[58] Evlat edinilmede aranan iki temele şartın (karar tarihinin yer alması ve milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil etmeme hali) yetkili makam kararında da aranan haller olması gerekçesiyle evlat edinilmenin ayrı bir başlık altında değerlendirilmesi tartışma konusu olmuştur. Evlat edinilmenin yetkili makam kararı gibi değerlendirilmesinin uygun olacağı görüşe katılıyoruz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tiryakioğlu, B.: *Yeni Türk Vatandaşlığı Kanununun Eleştirel Analizi*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 44-45; Erten (Tasarı), s. 52.
[59] Güngör (Tâbiiyet), s. 162.
[60] Nomer (Vatandaşlık), s. 114.

D. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması ve İstisnai Telsik

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması Türk hukukunda TVK 12. madde ile düzenlenen istisnai yoldan vatandaşlık kazanılması ("istisnai telsik") başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu kazanma yolu, 12.12.2016 tarihli 9601 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Türk Vatandaşlığı Kanunu Uygulamasına İlişkin Yönetmelik'te[61] (TVKUY) yapılan değişiklikle Türk hukukunda yerini almıştır. Bu tür kazanım, istisnai telsik olması sebebiyle, diğer kazanma yollarına göre daha hafif koşullara bağlanmıştır[62].

İstisnai telsikte, olağan yoldan yetkili makam kararı ile vatandaşlığa alınmadan farklı olarak kanunda yer alan kapsamlı başvuru şartları yerine, yalnızca konunun ve vatandaşlık başvurusunun niteliğine göre şartlar aranmaktadır[63]. Vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin şartların azaltılması, yabancılar için avantaj sağlasa da çoğu kez ülkelerin sosyal ve kültürel yapılarına zarar verdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir[64]. Diğer taraftan, özellikle yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının ardında yatan asıl amacın ülke ekonomisine katkı sağlaması olduğu da dile getirilmelidir[65]. Birçok devletin, yatırım programları aracılığıyla yabancılara teşvik sağlanırken ekonomik fayda unsuruna önem verdikleri görülmektedir[66]. Esasen söz konusu teşvikler yatırım

[61] RG. 12.01.2017-29946.
[62] Güngör (Tâbiiyet), s. 101.
[63] TVK m. 11 vd.
[64] Shachar, A.: *Citizenship for Sale*?, Oxford Handbook of Citizenship (ed.: Ayelet Shachar /Rainer Bauböck/Irene Bloemraad/ Maarten Vink) Oxford 2017, s. 804-805.
[65] Adım, L.: *Between Benefit and Abuse: Immigrant Investment Programs,* 62 St.Louis U.L.J 2017, V. LXII, No. 1, s. 121-123; Džankić, J.: *Investment-Based Citizenship and Residence Programmes in the EU*, EUI Working Paper - EUDO Citizenship Observatory, RSCAS 2015, S.8, s. 7-8; Kaya, s. 117. Shachar, A. / Hirschl, R.: *On Citizenship, States and Markets*, The Journal of Political Philosophy 2014, V. XXII, N.2, s. 236-237
[66] Džankić (Ius Pecuniae), s. 2-6.

programları aracılığıyla ülkelere yatırım getiren yabancıların sağladıkları katkı karşılığında ödüllendirilmesinden ibarettir. İstisnai telsik yoluyla vatandaşlık kazanılması yalnızca Türk hukukunda değil, hemen hemen tüm ülkelerde çeşitli düzenlemelerle karşımıza çıkmaktadır[67].

1. İstisnai Telsik Yolu ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Türk hukukunda vatandaşlık hukuku ile ilgili ilk yasal düzenleme 1869 yılında Osmanlı devletinin çağın gerekliliklerine ve ihtiyaçlarına dayanarak hazırladığı, Müslüman ve gayrimüslim teba arasındaki dini farklılıklara esas almayan Tâbiiyet-i Osmaniye Kanunnamesidir (TOK)[68]. İstisnai telsik ile ilgili ilk düzenlemeyi görebileceğimiz TOK'un, 4. maddesi uyarınca Osmanlı devleti tâbiiyetine geçmek isteyen fakat Osmanlı vatandaşlığını kazanma şartlarını sağlamamış yabancıların fevkalade yollarla vatandaşlık kazanabileceği kabul edilmektedir[69]. Başka bir deyişle, 1876 yılından günümüze kadar koşulları ve sebepleri değişse de Türk hukukunda vatandaşlığın istisnai yollardan kazanılması kabul edilmektedir[70].

Cumhuriyetin ilanından sonra 1928 yılında yürürlüğe giren 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu[71], 403 ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunlarında yer alanlardan farklı olsa da, istisnai yoldan vatandaşlık kazanılmasının temelini

[67] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 71; Şit Köşgeroğlu, B.: *İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması*, HHFD 2017, C. VII, S.1, s. 178.
[68] Aybay, R.: Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 2004, s. 61 vd.
[69] Berki, s. 66; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 32; Şit Köşgeroğlu, s. 171; TOK metninin transkripsiyonu yapılmış hali için bkz. Unat, İ,: Türk Vatandaşlık Hukuku, Metinler-Mahkeme Kararları, Ankara 1966.
[70] Öztürk, N.: Yatırım Yoluyla İkamet Etme ve Vatandaşlık Kazanma, İstanbul 2022, s. 134; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 35.
[71] RG 04.06.1928-904

oluşturacak kuralları barındırmıştır[72]. 1312 sayılı TVK 6. maddesinde genel olarak telsik şartları düzenlenmiştir. İstisnai telsikte, genel olarak vatandaşlığa alınmanın en ağır şartlarından olan ikamet şartı aranmaksızın bakanlar kurulunun takdirine ve gerek görmesi halinde vatandaşlığın kazanılmasına yer verilmiştir (m. 6)[73]. Ancak, 1961 Anayasa kabulünden sonra vatandaşlık ile ilgili düzenlemelerin günün anlayışına ve diğer gelişmelere uygun olarak değişimine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun sonucunda 11 Şubat 1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu[74] bu ihtiyacın sonucunda ortaya çıkmıştır. Söz konusu kanunda ise istisnai telsik kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir. 403 sayılı TVK 7. maddede sayılan kategorilerden birine dahil olan yabancıların, ikamet ve yerleşme niyetine ilişkin genel telsik şartları aranmaksızın yetkili makam kararı ile istisnai yoldan vatandaşlık kazanmalarına imkân tanınmıştır. 403 sayılı TVK'da istisnai telsik yoluyla vatandaşlığın kazanılması İçişleri Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu Kararıyla gerçekleşmektedir[75].

403 sayılı TVK'nın 7. maddesinde sayılan altı kategoride, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına dair herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte, anılan maddenin d bendinde yer alan "sanayi tesisi kazandırma ya da ekonomik alanda olağanüstü hizmetleri geçen/geçeceği düşünülen yabancılar" kategorisinin bir nevi ekonomik faydayı önceleyerek vatandaşlık kazandırma hallerini oluşturduğu ileri sürülmektedir[76].

---

[72] Şit Köşgeroğlu, s. 172-173.
[73] Madde 6- *Yukarıki maddede yazılı ikamet şartını ifa etmemiş olan ecnebiler, istisnaî müsaadeye lâyik görüldükleri taktirde İcra Vekilleri Heyeti kararile fevkalâde olarak vatandaşlığa kabul edilebilirler*
[74] RG 22.02.1964-11638
[75] Madde 7- *Aşağıdaki hallerde 6 ıncı maddenin (b) ve (c) bentlerindeki şartlar aranmaksızın yabancılar, istekleri üzerine İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar kurulu kararıyla Türk vatandaşlığına alınabilirler.*
[76] Öztürk (Yatırım), s. 137.

403 sayılı TVK, 1964 yılından 2009 yılına kadar 45 yıl süre ile yürürlükte kalmıştır. Bu süreçte güncel gelişmelere uyum sağlanması amacıyla anılan Kanunda zaman zaman değişiklikler yapılmış, ancak bu değişiklikler sonucunda Kanunun sistematiği ciddi bir şekilde bozulmuştur[77]. Daha güncel bir kanun hazırlanması amacıyla İçişleri Bakanlığı Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bir tasarı hazırlamıştır. 5901 sayılı TVK, 23. Yasama döneminde TBMM'de kabul edilerek 29 Mayıs 2009 tarihinde kanunlaşmış ve 12 Haziran 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TVK'da AVS ile paralel olarak, çifte vatandaşlık ve cinsiyet eşitliği konusunda değişikliklerin yanı sıra önemli değişiklikler yer almıştır[78]. Özellikle cinsiyet eşitliği yönünden yapılan düzenlemeler, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi hakkında sistematik değişiklikler yapılması ve direktif ilkelere uyum sağlaması nedeniyle 5901 sayılı Kanunun yenilikçi bir kanun olduğu kabul edilmektedir[79].

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu istisnai yoldan vatandaşlık kazanılması 12. maddede düzenlemektedir. 2016 yılındaki değişiklik öncesi üç grup yabancı, istisnai yolla vatandaşlık kazanabilecekti: "*a) Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler.*

b) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler.

c) Göçmen olarak kabul edilen kişiler".

[77] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 32.
[78] Tiryakioğlu (Türk Vatandaşklığı), s. 95; Güngör (Vatandaşlık), s. 229-250.
[79] Erten (Tasarı), s. 60.

1312 ve 403 sayılı TVK'dan farklı olarak 5901 sayılı TV istisnai vatandaşlığa alınmayı genel vatandaşlığa alınmanın bir istisnası olarak öngörmediğini belirtmek gerekir. Burada kanun koyucu genel vatandaşlığa alınma hükümlerine atıfta bulunmamış, istisnai yolla vatandaşlık kazanılmasını ayrı bir şekilde düzenlemiştir ve böylece istisnai yolla vatandaşlık kazanılması genel yolla vatandaşlığa alınmanın istisnası olmamıştır[80]. Bununla birlikte istisnai yolla vatandaşlık kazanılması hali TVK m.12/1-a aslında 403 sayılı TVK m.7-d ile aynı şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeme şartının da TVK'da istisnai telsik ile vatandaşlık kazanma hallerinin temel kazanma şartı olarak yer aldığını söylemek mümkündür. 28.07.2016 tarihine kadar üç grup yabancı istisnai yolla vatandaşlık kazanırken 6735 sayılı Kanun ile istisnai yolla vatandaşlık kazanacak yeni bir yabancı kategorisi Türk vatandaşlık hukukunda yerini almıştır. Buna göre, YUKK m. 31/1-j uyarınca belirli bir yatırım yaparak kısa dönem oturma izni alabilen veya Turkuaz kart sahibi olan yabancı başvurucular ile; başvurucuların eş ve ergin olmayan veya bağımlı çocuklarının da istisnai yol ile vatandaşlık kazanabileceği düzenlenmiştir (TVK 12/1-b).

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde TVK m. 12'nin içerisinde yer alan istisnai vatandaşlık kazanımı dört gruptan oluşmaktadır[81].

Eklenen grup şudur: "*b) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi*

[80] Şit Köşgeroğlu, s. 175.
[81] Ayrıntılı açıklama için bkz. Güngör (Tâbiiyet), s. 104; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 76; Erdem, s. 138-142; Tanrıbilir/Turan, s. 86.

uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu" [82].

2. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılmasına Esas Teşkil Eden Yeni Kategori ve Konuya İlişkin Düzenlemeler

TVK m.12/1-b bendinin ilk kısmında belirtilen grup kapsamına giren yabancılardan biri, 28.07.2016 yılında 6735 sayılı kanunla Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu[83] (YUKK) m.31/1-j bendine getirilen değişiklikle, kısa dönem oturma izni alan yabancılardır. Bu kimseler ilgili şartları sağladıkları takdirde Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir. YUKK m. 31/1-j'ye göre göre: "*Türkiye'de çalışmayan ancak Cumhurbaşkanınca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu*" kısa dönem ikamet izni alabilecektir. İkamet iznini alan ve diğer şartları sağlayan yabancılar da Cumhurbaşkanı kararı ile, TVK m. 12/1-b uyarınca istisnai telsik yoluyla Türk vatandaşı olabilecektir[84].

Cumhurbaşkanınca belirlenecek yatırımın kapsamı ve tutarları ise Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te yapılan değişiklikle ortaya konulacaktır. Bu kapsamda ilk değişiklik, Yönetmeliğin 12.01.2017 tarihli ve 2016/9601 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla değiştirilen 20. maddesinde yer almaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, Yönetmelikte TVK 12/1-b bendine göre yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması için yapılması gereken

[82] RG. 28.7.2016-6735/27.
[83] RG. 11.04.2013-28615.
[84] 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 188. maddesiyle bu fıkrada yer alan *"Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun"* ibaresi *"Cumhurbaşkanı"* şeklinde değiştirilmiştir.

yatırımın türleri, kapsamı ve tutarına ilişkin esaslar düzenlenmektedir. Söz konusu yönetmelik 05.05.2017[85], 19.09.2018[86], 07.12.2018[87], 06.01.2022[88], 13.05.2022[89] tarihlerinde Cumhurbaşkanı Kararları ile değiştirilmiştir. Bu değişiklikler, genellikle yeni yatırım araçlarının ilave edilmesi ve yatırım miktarının yeniden belirlenmesine ilişkin olup ayrıca usuli değişiklikler de getirmektedir. Son önemli değişiklikler 6 Ocak 2022 ve 13 Mayıs 2022 tarihlerinde yapılmış olup çalışmada bu değişiklikler esas alınarak güncel değerlendirmeler yapılacaktır.

II- YATIRIM KAVRAMI ve YATIRIM PROGRAMLARI

A. Yatırım Kavramı

Genel anlamda yatırım; belirli bir miktar varlığı, çeşitli ekonomik parametreler, araçlar ile çoğalan ya da muhafaza edilen anlamını taşımaktadır[90]. Yatırımlar, iki ayrı kategori altında ele alınmaktadır. Bir yandan kamu yatırımları-özel yatırımlar diğer taraftan da üretim amaçlı yatırımlar ve finansal amaçlı yatırımlar ayrımı yapılmaktadır[91]. Bu ayrımlar, aşağıda üzerinde duracağımız yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma programlarının getirdiği menfaat dengesinin tespiti bakımından önem taşımaktadır.

[85] RG. 05.05.2017- 30057.
[86] RG. 19.09.2018-30540.
[87] RG. 07.12.2018-30618.
[88] RG. 06.01.2022-31711.
[89] RG. 13.05.2022-31834.
[90] Öztürk (Yatırım), s. 19.
[91] Öztürk (Yatırım), 22.

Daha önce de ifade edildiği gibi, yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında yabancı tarafından yapılan "yatırım"ın varlığı genel olarak vatandaşlığın kazanması için aranan birtakım şartların yerine geçmiştir. Devletler, yatırım yoluyla vatandaşlık bahşetmek suretiyle ülke ekonomisine katkı sağlanmasını amaçlamaktadır[92]. Yatırımcıyı ülkelerine çekmeye çalışan devletler, yatırım araçları doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirmektedir. Bu yatırım araçları, bir yandan kamusal yatırımları teşvik ederken, öte yandan özel sektör yatırımlarını da kullanılmaktadır[93]. Devletlerin, yabancıların gayrimenkul satın alarak veya ülkede şirket kurarak yahut da belirli bir ölçüde istihdam yaratan faaliyetlerde bulunarak ülke ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlaması özel sektör yatırımları kapsamında en çok uygulanan yöntemlerdir[94]. Devletler, yatırım araçlarının aktif veya pasif olarak belirlenmesine de önem vermektedir. Bunun sebebi ise aktif veya pasif yatırımların amaç, nitelik, kar oranları gibi hususlarının farklı olmasıdır. Aktif yatırım; sanayi tesisi kurma, istihdam yaratma, bilimsel ve teknolojik katkı gibi nitelikli, getirisi hızlı ve yüksek olan yatırımlara denilmektedir[95]. Pasif yatırım ise taşınmaz satın alma veya kat irtifakı yapma, mevduat hesabı açma, girişim sermayesi yatırım fonuna yatırım yapma gibi hareketsiz yatırımlara denmektedir[96]. Ancak son zamanlarda bazı devletlerin aktif yatırımı önceleyen düzenlemeler yaptığı görülmektedir[97]. Artık bazı ülkelerde aktif ya da pasif yatırımlar vatandaşlık kazanmak için yeterli bir olgu olarak

[92] Shachar (Dangerous Liaisons) s. 10.
[93] Hooper, K. / Sumption, M.: S*elling Visas and Citizenship: Policy Questions from the Global Boom in Investor Immigration*, Migration Policy Institute (Naklen Öztürk (Yatırım), s. 23-27).
[94] Parker, O**.:** *Commercializing Citizenship in Crisis EU: The Case of Immigrant Investor Programmes*, JCMS 2017, V. LV, No. 2, s. 343.
[95] Surak, K.: *Who Wants to Buy a Visa? Comparing the Uptake of Residence by Investment Program in the Europion Union*, Journal of Contemporary European Studies, 2022, Vol. 30, No. 1, s. 151.
[96] Öztürk (Yatırım), s. 37.
[97] Üretimi destekleyen ve aktif olarak tercih edilmesi veya pasif bir aktör alarak yer alması da anlayışlar arasında sayılmaktadır.

nitelendirilmemekte ve ülkelerin yatırım ile vatandaşlık teşviki vermesi riskli görülmektedir[98].

B. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Verilmesinde Menfaat Dengesi

Daha önce de belirtildiği üzere, devletlerin yatırım yoluyla vatandaşlık bahşetmesi ve diğer teşvikleri vatandaşlık hukukuna dahil etmelerinin ardında yatan temel amaç istihdamı arttırmak, ekonomik olarak güçlenmek ve kaynak artırımını sağlamakken[99] yabancı yatırımcıların temel amacı ise güvenli seyahat, ikamet, sağlık, eğitim, ticaret yoluyla yatırım yaptığı ülkede ikamet ve/veya o ülkenin pasaportuna sahip olmaktır[100]. Bu durum bir ikileme sebebiyet vermektedir. Farklı amaçlarla hareket eden devletler ile yabancı yatırımcıların konumu, fayda-zarar dengesi bakımından yapılan değerlendirmelerin çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Bauböck ve *Džankić*'e göre devletlerin yapması gereken en önemli analiz; ülkeye yapılacak katkının, yatırımcının getireceği maliyete nazaran daha fazla olmasıdır[101]. *Walze*r ve *Shachar* ise vatandaşlığın ticari bir noktaya geldiğini ve metalaştırıldığına dikkat çekerek eleştirel bir bakış açısı ile durumun önüne geçilmesi adına değerlendirme yapmaktadır[102]. Bu yazarlara göre vatandaşlık olgusu sorumluluk ve güvene dayalı bir bağ olup, yatırım programlarına yer yoktur. Buna karşılık yatırım

---

[98] Xu, X. / El-Ashram, A. / Gold, J.: *Too Much of a Good Thing? Prudent Management of Inflows Under Economic Citizenship Programs*, IMF Working Paper 2015, s. 9

[99] Hooper, K./ Sumption, M.: *Selling Visas and Citizenship: Policy Questions from the Global Boom in Investor Immigration*, Migration Policy Institute,2014, s. 5; Parker, s. 333.

[100] Surak, K.: *Millionaire Mobility and the Sale of Citizenship*, Journal of Ethnic and Migration Studies 2020, s. 10-15; Xu/ El-Ashram/ Gold, s. 3.

[101] Bauböck, R.*: What is wrong with selling citizenship? It corrupts democracy*, Should Citizenship Be For Sale? - EUI Working Paper (ed.: Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, S. 1, s. 20-21 (naklen Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 195);

[102] Walzer M.:, Spheres of Justice: *A Defense of Pluralism and Equality*,,Basic Books, 1983, s. 195; Shachar, s. 4-6. (naklen Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu, s. 194-195),

programlarının zarardan çok fayda getireceğini savunan önde gelen yazarlardan *Kochenov*, bir ülkeye mali olarak katkı sağlayan bir kişinin vatandaş olmasının diğer vatandaşlık kazanma türlerinden bir farkı olmadığını; vatandaşlığı duygusal ve kültürel olarak bir bağ şeklinde nitelendirmenin yanlış olacağını ileri sürmektedir[103].

Üçüncü bölümde ayrıntılı olarak ortaya konulacağı üzere, ülkelerin uygulamalarına göz atıldığında her bir devlet, vatandaşlığın kazanılması için kendine özgü zaman içinde değişen yatırım programları geliştirmektedir. Bu programların bir bölümü ekonomik faydayı hedeflerken bir bölümü yabancı başvuru sahibi yatırımcı ile devlet arasında kültürel bir vatandaşlık bağı kurmayı hedeflemektedir.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, vatandaşlık kazanılmasında yatırımcının ülkeye, entegrasyonunun sağlanarak yatırımcı ile devlet arasında güven ve kültürel bağın oluşturulmasını sağlayacak programları düzenlemek; vatandaşlığın alınıp satılan bir meta olmasını engelleyebilir[104].Yabancının vatandaşlığı kazanması anından itibaren kişi ile devlet arasında hukuki ve siyasi bir bağ oluşacağına göre, *Bauböck*'ün belirttiği gibi bu bağın entegrasyon hedefleriyle oluşturulması[105] gerekir. Vatandaşlığın parayla alınan satılan bir ticari ilişkiye dönüşmemesi ve sosyal bir bağ ve güven esasına dayanan bir ilişki olarak varlığını sürdürebilecek bir kurum olması beklenmektedir[106].

---

[103] Kochenov D.:*Citizenship for Real: Its Hypocrisy*, Its Randomness, Its Price [RSCAS 2014/01] Should Citizenship be for Sale?, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, EUI Working Paper, Ed. Ayelet Shachar/ Rainer Bauböck, 28, 29 (naklen Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 197.

[104] Kaya, s. 126; Baran Çelik, s. 368; Shachar (Citizenship), s.805; Scherrer/ Thirion, s. 27; Surak (Mobility), s. 9.

[105] Bauböck, R.: *Summary: Global, European and National Questions About the Price of Citizenship,* Should Citizenship be for Sale?, R. Bauböck (ed.), Debating Transformations of National Citizenship, IMISCOE Research Series, 2018, s. 5.

[106] Džankić (Maltese), s. 33.

C. Yatırım Programları

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının temelini, yatırım programları ve bu programların çerçevesinde oluşturulan yatırım araçları[107] oluşturmaktadır.

Yatırım programları belirli varlığa sahip olan yabancılara ilgili devlet bünyesine katkı sağlaması ile oturma izni veya vatandaşlık kazanma hakkı vaat eden programlardır[108]. En genel ayrımı ile; oturma izni sağlayan yatırım programları, vatandaşlık hakkı sağlayan yatırım programları ve önce oturma izni sonra vatandaşlık hakkı sağlayan yatırım programları şeklinde üçe ayrılmaktadır. Bazı programların uygulanabilmesi için kısa dönem ikamet şartları istenirken bazı programlara uzun dönem ikamet şartı istenmektedir[109]. Ülkeler özellikle uzun süreli ikamet şartını programların dezavantajlarını engelleyerek verimini arttırmak ve yabancıların entegrasyonu sağlamak için tercih etmektedir[110]. Ülkeler doğrudan vatandaşlık hakkı veren yatırım programlarını kamuoyu ve öğreti baskısı sebebiyle tercih etmemektedir[111].

Yatırım programlarını uygulamaya karar veren ülkeler, yabancı yatırımcının hangi aşamalarla yatırımı gerçekleştireceğine dair bir yol çizmek zorundadır. *European Parliamentary Research Service* (EPRS), yatırım yoluyla vatandaşlık

[107] Yatırım araçları, her ülkenin kendi kurallarına ve ekonomi politikasına göre belirlediği yatırım araçlarından ibarettir. Yatırım araçları özel sektör ve kamu yatırımları olarak ikiye ayrılmaktadır. Özel sektör yatırımları, gayrimenkul yatırımı, şirketlere yatırım yapıp sermaye kazandırma, istihdam yatırma olarak kabul edilebilir. Kamu yatırımları ise devlet tahvillerine yatırım yapma, nakit ödemeler gibi yatırımlarla devletin herhangi bir aracı kuruluş olmaksızın hesabına yapılan yatırımlardır. Türk vatandaşlık hukukundaki yatırım gruplarında hem özel sektör hem de devlet yatırımlarının var olduğunu söylemek doğru olacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Hooper/ Sumption.
[108] Džankić (Immigrant), s. 1.
[109] Hooper/ Sumption, s. 2.
[110] Džankić (Maltese), s. 36.
[111] Andriopoulou, s. 6; Džankić, (Immigrant), s. 2.

kazanma programları, yatırım araçları ve uygulamaları hakkında 2018 yılında bir rapor hazırlamıştır ve raporun öncelikli amacı ekonomik, sosyal ve siyasi olarak yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması hususunda beklenen ve hedeflenen noktalara gelinip gelinemediğinin tespit edilmesidir[112]. Ülkelerin yatırım yoluyla vatandaşlık kazandırma programlarını uygulamalarındaki en önemli sebep, kamu gelirinin yatırım ile artmasını sağlamaktır[113]. Ne yazık ki birçok ülke yatırım hususunda kaç yabancı yatırımcının ülkeye yatırım yaptığını ve bu yolla vatandaşlık kazandığını net verilerle paylaşmamaktadır. Bu şeffaf olmayan hususlar ise istenilen faydanın ülkeler nezdinde gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesine engel olmaktadır[114].

[112] https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/627128/EPRS_STU(2018)627128_EN.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

[113] Bazen yatırım programlarında yatırımın gerçekleştirilmesi sürelere tabii kılınmıştır. Bu sürelerin zorunlu olmasının sebebi yatırımın yapılmasından bir süre sonra vatandaşlığı kazanan kişi tarafından satılarak el değiştirmesine ve ekonomik beklentinin yer değiştirerek istenilen düzeye çıkamamasına sebebiyet vermektedir. Bu kapsamda yatırım programlarının olumsuz yönlerinin tespit edilip bu yönde çalışarak olumsuzlukların engellenmesi amaçlanmalıdır. (Öztürk (Yatırım), s. 71).

[114] Scherrer/ Thirion, s. 37.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA YATIRIM ARAÇLARI, YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI ve KAYBEDİLMESİ

I- TÜRK HUKUKUNDA YATIRIM YOLUYLA (TVK M. 12/1-B) VATANDAŞLIK KAZANMAK İÇİN ARANAN ŞARTLAR

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının temel dayanağı olan TVK 12/1-b bendi uyarınca yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması için aranan şartları genel ve özel şartlar olarak iki kategoride ele almak sistematik açıdan uygun olacaktır. Genel şart başlığı altında, yine aynı maddenin ilk fıkrasında öngörülmüş bulunan "milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeme" şartı bulunmaktadır. Bu şart, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanıldığı diğer durumlarda da aranmaktadır. Özel şartlar ise diğer mevzuatta yer almakta olup sadece yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması bakımından aranmaktadır. TVK m. 12/1-b atfıyla TVKUY'nin 20. maddesinde öngörülmüş bulunan kapsam ve tutarda yatırım yaparak YUK m. 31/1-j uyarınca kısa dönem ikamet iznine sahip olan yabancılar, istisnai yoldan vatandaşlık kazanabilecektir.

A. Genel Şart: Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Etmeme

Türk hukukunda genel olarak vatandaşlığa alınmanın şartları arasında vatandaşlığa alınmak için başvuran yabancının milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması şartı aranmaktadır (TVK, m.11/1-g). Aynı şekilde evlenme yoluyla (TVK, m.16/1-c) ve evlat edinilme yoluyla (TVK, m. 17/1) vatandaşlığın kazanılması bakımından da milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeme şartı konulmuştur. Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında ise kamu düzeninden hiç bahsedilmeksizin, yabancının sadece milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek halinin bulunmaması aranmaktadır (TVK m. 13/1 ve TVK m.14/1)[115]. Bu şart, Türk vatandaşlığını istisnai yollarla kazanmak isteyen yabancılar bakımından da aranmaktadır. TVK m.12'nin ilk fıkra birinci cümlesinde belirtilmiştir: "*Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Cumhurbaşkanı kararı ile aşağıda belirtilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler.*"

Bu şart, öğretide sınırları ve kapsamının muğlak olması nedeniyle eleştirilmektedir[116]. Milli güvenlik ve kamu düzeni kavramlarının sınırları gerek TVK'da gerek TVKUY'de açık bir şekilde belirlenmemiştir[117]. Bu kavramların

[115] Yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanılması hallerinden farklı olarak kanunun lafzında milli güvenlik ve kamu düzeni ibaresi yerine yalnızca milli güvenlik bakımından engel teşkil edilmemesi şart koşulmuştur. Kanun yazım sürecinde değerlendirilen bu noktada amaç yeniden vatandaşlığa alınan kişilerin kamu düzenine bir engel şartına ihtiyaç olmayacağı düşüncesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Reçber, K. / Özgenç, Z.: *5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar*, İÜHFM 2016, C. LXXIV, S.1, s. 375-380; Erkan, M.: *Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında "Milli Güvenlik" ve "Kamu Düzeni" Kavramlarının İncelenmesi*, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, ABÜHF 2019, s. 17-38; Kanaatimizce bu farklılığın anlamı yoktur. Çünkü özü gereği milli güvenlik ve kamu düzeni anlayışı kendi içindeki sınıflandırmada net sınırlara sahip olan bir alan olmadığından kamu düzenine engel teşkil edebilecek bir yeniden vatandaşlığa alınma ihtimalinde de milli güvenlik tehdidi kategorisinde bir nitelendirmeye de tabi olabilecektir.

[116] Erkan (Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni), s. 24.

[117] Doğan/ Yılmaz / İzmirli, s. 68; Şit Köşgeroğlu, s. 187-196; Dardağan Kibar, s. 5.

içeriğini hangi hususların oluşturduğunu belirleyebilmek için TVK m. 11/1-g gerekçesinde yer alan açıklama yararlı olabilir: *".. milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik* ***gibi*** *kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların Türk vatandaşlığı kazanmaları engellenmektedir"*. Gerekçede milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil edecek hallerin somut durumlarla örneklendirilerek ortaya konulmuş olmasının yararlı olduğu kanısındayız. Ne var ki bu durumlar gerekçede "gibi" ifadesi kullanılarak örnek kabilinden sayılmıştır[118]. Dolayısıyla, bu hususlar dışında hangi durumların milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edeceği belirsiz olup idarenin takdir yetkisine bırakılmış olmaktadır[119]. Benzer şekilde TVKUY m. 72/5 "milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeme" halini biraz daha somutlaştırarak açıklamıştır: "*İlgili kurumlarca yapılan araştırma sonucunda Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış,*

[118] Erkan (Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni), s. 28.
[119] Tiryakioğlu (Türk Vatandaşlığı), s. 82; Şit Köşgeroğlu, s. 187.

hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz."

Bu örnekleme tarzındaki yetersizlikler öğretide eleştirilerin hedefi olmuştur[120]. Aslında yabancıların bazen terör, kaçakçılık, yolsuzluk gibi sebeplerle kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelere yerleşmek ve o ülkenin vatandaşı olmak amacıyla yatırım yoluyla vatandaşlık yolunu kullanmak istedikleri örneklere çok sık rastlanmaktadır[121]. Bazen de kendi ülkelerinde terör, kaçakçılık ve yolsuzluk gibi eylemleri geçekleştirdikten sonra başka bir ülkenin vatandaşı olarak kendilerini güvence altına almaya çalıştıkları durumlarla da karşılaşılmaktadır. Bu nedenle devletlerin milli güvenlik ve kamu düzeni konusundaki endişeleri temelsiz değildir. Özellikle ülkenin güvenliği nedeniyle her devlet koruyucu ve önleyici tedbirleri alabilmelidir[122]. Eleştiriler devletin bu yetkisine ilişkin değildir. Eleştirilerin önemli bir kısmının sebebi "milli güvenlik ve kamu düzeni" kapsamına giren durumların kanunda değil gerekçesinde belirtilmesi, gerekçede dahi örnek kabilinden sayılmasıdır. Bu durum ise kanunilik ilkesine engel teşkil etmektedir[123]. Zira, kavramların sınırlarının çizilememesi idareye soyut ve belirsiz bir alan bırakarak geniş bir takdir yetkisi vermektedir[124]. Bu husus da yargısal denetimi zorlaştıracaktır[125]. Milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil etmeme şartının kapsamı ile ilgili öğretideki eleştirilere katılıyoruz.

[120] Şit Köşgeroğlu, s. 187.
[121] Veteto, J.: The Alienability of Allegiance: An International Survey of Economic Citizenship Laws, The International Lawyer, Vol. 48, No. 1, 2014, s. 86; Öztürk (Yatırım), s. 52; Scherrer/ Thirion, s. 28; Shachar (Citizenship), s. 794.
[122] Öztürk (Yatırım), s. 53.
[123] Dardağan Kibar, s. 5.
[124] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 69.
[125] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 21.

Yabancı yatırımcının milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil edecek halinin olup olmadığının tespitini İçişleri Bakanlığı yapacaktır. Bu kapsamda İçişleri Bakanlığı iki kurum tarafından arşiv araştırması ve soruşturma talep etmektedir. TVKUY m. 35'e göre bu süreci Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşarlığı (MİT) ve Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) yönetecektir. EGM'nin ve MİT'in hazırlayacağı raporlarla güvenlik soruşturması aşaması tamamlanacaktır. Güvenlik soruşturmasında yabancı başvurucunun ilgili hususlar bakımından engel teşkil edip etmeyeceğine dair tespitler yer almaktadır[126]. Tespitler yabancının milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olduğu ve olmadığı yönünde olabilir. Araştırmanın sonucu ise açık bir şekilde İçişleri Bakanlığına bildirilecektir (TVKUY m. 35/4). Raporlarda ilgili kişinin "milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından" engel teşkil ettiği sonucuna varılmış ise bu hususun somut delillere dayanması gerekir[127]. Ne var ki, güvenlik soruşturması hususunda Danıştay vermiş olduğu kararlarında her somut olaya göre farklı nitelendirme yapsa da genellikle tespitlerini devletin "hükümranlık hakkı" ile gerekçelendirerek soyut hallerde bile hukuka uygun olduğunu düşünmektedir[128].

[126] Güngör (Tâbiiyet), s. 98.
[127] Danıştay 10. Dairesi, E. 2009/1286, K. 2010/4744 (Erkan (Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni), s. 30).
[128] Danıştay 10. Dairesi, T. 11.11.2020, E. 2016/15612, K. 2020/4798; Danıştay İdari Dava Dairesi T. 23.12.2022, E. 2022/5083, K. 2022/6284 (Karar yayımlanmamıştır.); Danıştay 10. Dairesi, E. 2020/993, K. 2020/5486; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2021/2016, K. 2021/2025; Danıştay 10. Dairesi, E. 2017/1053, K. 2022/1213; Aksi yönde bir karar için bkz. Danıştay'ın bu raporlar hazırlanırken somut delillere dayanılmamış olmasını hukuka aykırı bulduğu kararları mevcuttur. Danıştay 10. Dairesi'nin vermiş olduğu bir kararda MIT tarafından hazırlanan raporda, yatırım yoluyla vatandaşlığa alınmak üzere TVK. m.12-1 (b) uyarınca başvuruda bulunanın kendisi hakkında güvenlikle ilgili olumsuz bir tespit bulunmamasına rağmen, ilgilinin eşi hakkında soyut, şüpheye dayanan durumlara değinilerek olumsuz rapor düzenlenmesini hukuka aykırı bulmuştur. Söz konusu kararda ilgilinin *"…eşine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanmadığı, hakkında Türk Vatandaşlığına alınmasına engel herhangi bir istihbarı bilginin bulunmadığı, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının ... tarih ve ... sayılı yazısının sadece ...'a ilişkin olduğu görüldüğünden dava konusu işlemin davacı ... 'a ilişkin kısmında hukuka uyarlık bulunmamaktadır*" sonucuna varılmıştır. Burada istisnai yolla vatandaşlık kazanmak üzere başvuruda bulunan eşler hakkında farklı karar verilmiştir. (Danıştay 10. Dairesi, E. 2018/345, K. 2021/2168).

Danıştay 10. Dairenin 29.04.2021 tarihli kararına göre: " ... *vatandaşlığa alınmanın mutlak hak sağlamadığı, davacının millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek faaliyet ve eylemlerinin öğrenilmesi sonucunda kararı veren yetkili makam tarafından Türk vatandaşlığının iptal edildiği ve vatandaşlığın iptali hususunda geniş bir taktir hakkı bulunduğu görüldüğünden dava konusu işlemin davacı ...'a ilişkin kısmında hukuka aykırılık bulunmamaktadır*"[129]. Bu karardan anlaşıldığı üzere başvuruda bulunan yabancı Türk vatandaşlığına alınmış, sonradan milli güvenlik ve kamu düzeni gerekçesiyle vatandaşlığa alınma kararı iptal edilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla bu engel başvuru sırasında tespit edilememiş, daha sonradan ortaya çıkmıştır.

Yabancının milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil ettiği yönündeki rapor, maddede yer alan şartın gerçekleşmediği anlamına gelmektedir. Bu durumda başvuru reddedilecektir. Bu konuda idarenin yetkisi bağlı yetki olarak adlandırılmaktadır[130]. Ancak İçişleri Bakanlığına MİT ve EGM tarafından sunulan rapor yabancının "milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından" engel teşkil ettiği yönünde kesin veriler içermiyorsa, yargı kararlarındaki bazı değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere İçişleri Bakanlığının uygulaması yeknesaklık teşkil etmemektedir. Örneğin MİT veya EGM raporlarından birinde ilgili yabancının güvenlik bakımından risk teşkil edebileceği soyut bir şekilde belirtilmesine rağmen, İçişleri Bakanlığı kendisine iletilen dosyada ilgili yabancının vatandaşlığa alınmasına karar verebilmektedir. Çoğu durumda ise yabacının milli güvenlik ve kamu düzeni

[129] Danıştay 10. Dairesi, E. 2018/345, K. 2021/2168.
[130] Tan, T./Bayazıt, B.: İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 10. Baskı, Ankara 2021, s. 958; Erdem, s. 122.

bakımından ‘soyut olarak’ risk teşkil etme şüphesi Kanunda aranan şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle başvurunun doğrudan reddine sebep olmaktadır[131].

Güvenlik raporundan çıkan sonuç “milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından” engel teşkil etmediği yönünde olması ve diğer şartların da gerçekleşmiş olması bile ilgilinin mutlaka Türk vatandaşlığını kazanacağı anlamına gelmemektedir[132]. Bu noktada aşağıda ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız gibi idarenin geniş bir takdir yetkisi bulunmaktır[133].

B. Yatırım Yoluyla Vatandaşlığın Kazanılmasına Özgü Şartlar

1. Yatırım Yapma

Yatırım yoluyla vatandaşlığı kazanacak olan kişilerin TVK’nın 12/1-b bendindeki kişilerden olması ve milli güvenlik ve kamu düzenine ilişkin şartları yerine getirmesi yeterli değildir. İlgili kişinin TVKUY m.20’de belirtilen yatırım araçlarından biri vasıtasıyla yatırım yapması gerekmektedir.

Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması, başvuru için gerekli belgeler ve yapılacak işlemler başlığını taşıyan TVKUY’nin 20. maddesinde, TVK 12/1-b bendi kapsamında kalan yabancıların yatırım yoluyla vatandaşlık kazanabilmeleri için yapmaları gereken yatırımın kapsamı ve tutarı ile ilgili ayrıntılı bir düzenleme getirilmiştir. Konunun TVKUY ile düzenlenmiş olmasının kanunilik ilkesine aykırılığı

[131] Danıştay 10. Dairesi, E. 2016/1907, K. 2020/4722.
[132] 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 10/1.
[133] Bkz. Bölüm I, Başlık C, s. 39-41.

ile ilgili tartışmaları bir tarafa bırakacak olursak[134] söz konusu maddede yedi farklı yatırım aracı sayılmış[135], bu araçlardan biri ile yatırım yapan yabancıların istisnai yol ile Cumhurbaşkanı Kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabileceği belirtilmiştir.

Bu yedi grup yatırım aracının her biri ve bunlara ilişkin usuli süreçler ayrıntılı olarak eleştirel bir bakışı açısıyla aşağıda "II-Yatırım Araçları" başlığında tartışılacaktır. Şimdilik yatırım yoluyla vatandaşlık kazanabilmesi için aranan şartlardan biri olarak TVKUY ile belirlenen yatırım araçlarından birinin kullanılmasının gerekli olduğunu belirtmekle yetiniyoruz.

2. İkamet İzni Alınması

Yatırım yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması için aranan ikinci özel şart TVK 12/1-b bendinin ilk kısmında belirtilmiştir: "*4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının*

---

[134] Bkz. İkinci Bölüm, Başlık I s.41 vd.

[135] *"(1) Aşağıdaki şartlardan herhangi birini sağlayan yabancı, Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında Cumhurbaşkanı kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir:*
(2)a) En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tespit edilen.
b) En az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarındaki taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı veya kat mülkiyeti ya da kat irtifakı kurulmuş, en az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarı peşin olarak yatırılan ve tapu siciline üç yıl süreyle devir ve terkini yapılmayacağı taahhüdü şerh edilmek şartıyla noterde düzenlenmiş sözleşme ile taşınmazın satışının vaat edildiği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca tespit edilen.(3)
c) En az 50 kişilik istihdam oluşturduğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tespit edilen.
ç) En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında mevduatı üç yıl tutma şartıyla Türkiye'de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen.
d) En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit edilen.
e) En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payını en az üç yıl elinde tutma şartıyla satın aldığı Sermaye Piyasası Kurulunca tespit edilen.
f) En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında katkı payını, kapsamı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından belirlenen fonlarda tutma ve üç yıl sistemde kalma şartıyla bireysel emeklilik sistemine yatırdığı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen".

(j) bendi uyarınca" yabancıların ikamet/oturma izni alması gerekmektedir. Bu maddede düzenlenen ikamet izni "kısa dönem ikamet izni"dir. Ancak, söz konusu hükümde sadece kısa dönem ikamet izninin düzenlenmiş olması, halihazırda uzun dönem ikamet izni almış bulunan yabancıların yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması için başvuruda bulunmasına engel teşkil etmeyecektir[136].

Kısa dönem oturma izni alma şartları ise YUKK'un 32. maddesinde belirtilmektedir. Buna göre, ilgili kişilerin başvuru belgelerini (pasaport, sağlık sigortası, başvuru formu, biyometrik fotoğraf gibi) sunması, Türkiye'de ikamet edeceği adres bilgileri belirtmesi ve YUKK m. 7 kapsamında ülkeye girişi yasaklanmamış kişilerden olması gerekmektedir (YUKK m. 32). Kısa dönem oturma izni almak isteyen yabancı yatırımcının yapmış olduğu yatırıma dair "uygunluk belgesini" sunarak İl Göç İdaresi Müdürlüğüne başvurması gerekmektedir[137].

Kanunda, kısa dönem oturma izni alınması yeterli olup ilgilinin fiilen ülkede ikamet etme zorunluluğu aranmamaktadır[138]. Öğretide, kısa dönem ikametin fiili ikamet etme zorunluluğunu kapsadığı savunulmaktadır[139].

Tüm kısa dönem oturma izni başvurularında bulunma hakkı kategoriler için aşağıda üzerinde duracağımız yatırım araçlarından biri ile yatırım yapma ön şart olarak

---

[136] Kısa dönem ikamet iznini almasına gerek olmayacaktır. Olağan yollarda yabancının ilgili yatırımı yaptığına dair *''uygunluk belgesi''* alması ile İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne başvurarak kısa dönem ikamet izni başvurusunda bulunması gerekmektedir. Fakat hali hazırda ikamet izni bulunan yabancı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne 'uygunluk belgesi' ve ikamet iznini sunarak vatandaşlık başvurusunda bulunabilir Bkz. https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/Duyurular/yabanciyatirimciturkvatandasligiislemadimlari.pdf (Erişim Tarihi: 13.07.2023).

[137] Öztürk (Yatırım), s. 173.

[138] Kaya, s. 124-125.

[139] Fiili ikamet süresinin varlığını savunan görüş için bkz. Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 211; Yılmaz, A.Ç.: *Vatandaşlığın Yatırım Yoluyla Kazanılmasında Fiili İkamet Şartı: Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukuku Kapsamında Bir Değerlendirme*, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, ABÜHF 2019, s. 95-97.

aranmamıştır. Ancak uygulamada yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak üzere kısa dönem ikamet izni alacak olan kişilerin TVKUY'de tespit edilen miktar ve kapsamlarda yatırımı yapmış olması aranmaktadır[140]. Daha önce de belirttiğimiz gibi, TVK'da kısa dönem ikamet iznini aldıktan sonra fiilen ülkede ikamet etme şartı aranmadığı için yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancı Türkiye'de fiilen ikamet etmeden de öngörülen yatırım araçlarından birini kullanarak yatırıp yaptıktan sonra vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunabilecektir. Kanunda fiilen ikamet etmesi şartı aranmadığı için, uygulamada yabancının Türkiye'ye hiç gelmeden özel vekalet vermek suretiyle oturma izni alması mümkün kılınmıştır[141]. Başvurunun bizzat yabancı tarafından yapılmamış olması herhangi bir sakınca taşımamakla birlikte, yabancının Türkiye'de fiilen hiç ikamet etmemiş olması, vatandaşı olacağı bir ülkeyi hiç tanımayan birine vatandaşlık verilmesi anlamına gelmektedir ki bu husus öğretide haklı olarak eleştirilmektedir[142].

C. Yetkili Makamın Kararı

Vatandaşlığa alınma talebi, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile Göç İdaresi Başkanlığına yöneltilir. İçişleri Bakanlığının incelemesinin olumlu sonuçlanması halinde, Bakanlık vatandaşlığa alınma kararı ile ilgili görüşünü Cumhurbaşkanına teklif iletecektir. Cumhurbaşkanının teklifi uygun

[140] Bu husus Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisinin resmi web sayfasında belirtilmektedir: Bkz. https://www.invest.gov.tr/tr/investmentguide/sayfalar/obtaining-a-residence-permit.aspx (Erişim Tarihi: 06.07.2023).
[141] Öztürk (Yatırım), s. 173.
[142] Öztürk (Yatırım), s. 173; En az 245 günlük fiili ikamet zorunluluğu olduğuna dair görüş için bkz. Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 210-211

görmesi halinde yabancı başvurucu istisnai yolla vatandaşlık kazanmasına karar verilmiş olacaktır.

Görüldüğü üzere, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanıldığı tüm durumlarda nihai aşama, yetkili makamın ilgilinin vatandaşlığa alınması yönünde olumlu veya olumsuz bir karar vermesidir. Şartlardan biri veya birkaçının geçekleşmediği durumlarda talebin reddedilmesi gerekir[143].

Bununla birlikte, yukarıda üzerinde durduğumuz bütün şartların, yani milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmemiş olması, ikamet şartı ve yatırım yapılmış olması şartlarının, tamamı gerçekleştiği takdirde idare vatandaşlığa alınma kararı vermek zorunda değildir. Burada idarenin geniş bir takdir yetkisi bulunmakta olup, idare tüm şartlar gerçekleşse bile talebi reddedebilir. TVK'da ifade edildiği üzere, şartların tamamının gerçekleşmesi vatandaşlık kazanması üzerinde mutlak bir sonuç sağlamamaktadır[144]. TVK m.10/1 uyarınca, "*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı, bu Kanunda belirtilen şartları taşıması halinde yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz*".

TVK bilinçli bir şekilde yetkili makam tarafından verilecek kararın sonucunu garanti etmemektedir. TVK m.12/1 son cümlesinde "*Türk vatandaşlığı kazanabilirler*" ifadesi geniş takdir yetkisini teyit etmekte ve başvuru sahibi yabancının öngörülen

[143] İdarenin burada takdir yetkisi bulunmamaktadır Bkz. 130. dn.
[144] TVK m. 10; Danıştay 10. Dairesi, T. 09.12.2014, E. 2010/1854, K. 2014/7489; Danıştay 10. Dairesi, T. 08.05.2017, E. 2014/521, K. 2017/2384; Danıştay 10. Dairesi, T. 08.05.2017, E. 2013/2819, K. 2017/2377; Başvurunun reddi gerekçesinin somut olarak ortaya konulması gerektiği ile ilgili bkz. Danıştay 10. Dairesi, T. 25.04.2016, E. 2013/6335, K. 2016/2325; Danıştay 10. Dairesi, T. 25.04.2016, E. 2013/6359, K. 2016/2326.

şartları sağlamasına rağmen Türk vatandaşlığını kazanamama ihtimaline de işaret etmektedir[145].

II- YATIRIM ARAÇLARI

Yukarıda yabancının Türk vatandaşlığını yatırım yoluyla kazanması için TVKUY 20. maddesinde sayılan yatırım araçlarından birini kullanarak yatırım yapması gerektiği belirtilmiştir. Aşağıda bu araçlar üzerinde durulacaktır.

A. Sabit Sermaye Yatırımı

Sabit sermaye yatırımı TVKUY m. 20/2-a bendine göre başvurulabilecek ilk yatırım aracıdır. Söz konusu hükümde "*En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tespit edilen"* kişilerden bahsedilerek, yabancı yatırımcının öngörülen tutarda yatırım yapması şartı aranmıştır. Yabancı bir yatırımcının sabit sermaye yatırımı yaparak istisnai telsik yolu ile vatandaşlık kazanması halinde, aslında aktif bir yatırım aracının kullanıldığı görülmektedir; bu yolla ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

[145] *''Takdiri yetki''* görüşü çerçevesinde karar alabilme esnekliği vermesi ve hukuka uygun olması gerektiğini savunan görüş için bkz. Güngör (Tâbiiyet), s. 76-78; Kanunilik çerçevesinde takdir yetkisi olarak değerlendirme için bkz. Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 57; Serbest takdir yetkisi çerçevesinde *''kazanabilir''* kelimesinin geçtiği ilgili hükmün asgari şart oluşturduğuna dair bkz. Nomer, s. 77; Bu hususta idarenin keyfi davranmaması üzerine bkz. Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 21.

Sabit sermaye, mal ve hizmet üretme kapasitesini, döneme göre gösteren yatırım türüdür[146]. Gerek Avrupa Bütünleştirilmiş Ekonomik Hesaplar Sistemi'ne göre gerek Ulusal Hesaplar sistemine göre en az bir yıl kullanılan mal ve hizmetler sabit sermaye olarak kabul edilmektedir[147]. Ekonomik istikrarın sağlanması adına gelirin sermayeye dönüşmesi için yatırım haline getirilmesi gerekmektedir[148]. Gelir, üretim kapasitesinin yükselmesiyle ortaya çıkmaktadır; bu kapsamda sabit sermaye aslında ülkelerin gelişmişlik düzeylerini gösteren bir yatırım türüdür[149]. Nitekim, sabit sermaye yatırımlarının ülkede artması; ülkenin ekonomik olarak kalkınmış olduğunun, refah ve istihdam düzeyinin yüksek olduğunun, teknoloji transferi ve sermaye birikimine sahip olduğunun göstergesidir[150].

Türk hukukunda vatandaşlık kazanmak için yapılan sabit sermaye yatırımının nasıl gerçekleştirileceği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından belirlenecek esas ve kurallara bağlı olacaktır. Sabit yatırımın varlığı tespit edilirken; arsalar, inşaat giderlerini içeren bina ve depolar, şirket bilançosunda yer alan makine, araç ve teçhizat gibi duran varlıklar, mal ve hizmet üretimine dair giderleri içeren yatırım tutarları ve demirbaşlar gibi yatırım niteliğini gösteren kalemler dikkate alınacaktır[151].

---

[146] Bayraktutan, Y./ Arslan, İ.: Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Koentegrasyon Analizi (1980-2006), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 2008, C. MMVIII, S. 14, s. 1-4.

[147] Uslu, H./ Altun Ada, A.: Sabit Sermaye Yatırımları ile Milli Gelir İlişkisi: Kamu ve Özel Kesim Ayrımında 1963-2018 Türkiye Uygulaması, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi 2021, C. X, S. 19, s. 13.

[148] Bayraktutan/ Arslan, s. 5-7

[149] Grossman, G. M/ Helpman, E.: Endogenous Innovation in the Theory of Growth, Journal Of Economic Perspectives 1994, V. VII, No. 1, s. 37-39.

[150] Bayraktutan/ Arslan, s. 10-11.

[151] Çakır, K.: Devlet Yatırım Destekleri ve Kalkınma Bankacılığının Reel Sektör Üretken Sabit Sermaye Yatırımlarıyla İlişkisi: Türkiye'de 1990-2009 Döneminin Bağıntısal Analizi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul 2012, s. 23-24.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı sabit sermaye yatırımlarının nasıl gerçekleşeceğine dair uygulamadaki soru işaretlerini çözmesi için usul ve esasları düzenleyen bir rehber hazırlamış ve yatırım ile ilgilenen yabancılara sunmuştur[152]. Uygulamada işleyiş tamamen bu rehber üzerinden gerçekleştirilmektedir. Rehberde mevzuatta öngörülen belgeler, başvuru için gereken dilekçeler, taahhütname, yeminli mali müşavir (YMM) raporu gibi pek çok belgenin başvuruda bulunan yabancı tarafından temin edilmesi gerekmektedir. Rehberde, ayrıca yatırımın niteliği ve zamanı ile ilgili hususlara da yer verilmiştir. Bu düzenlemenin dayanağı, TVKUY m. 20/9'da yer alan husus, ilgili Bakanlık veya Kurumun yatırım kapsamını ve şartlarını belirleyeceğini öngören hükümdür. Rehberin Açıklamalar kısmının (b) başlığında yatırım miktarının Türk parasına çevrilmesi şartı aranmaktadır. Buna göre, sabit sermaye yatırımı yapmak suretiyle vatandaşlık yoluna başvuracak başvuru sahibi yabancının 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarını Türk Lirasına çevirmesi ve ilgili şirketin sermayesine, sermaye artışı şeklinde ekleyerek yatırımı gerçekleştirdiğini kanıtlaması gerekmektedir[153].

TVKUY, yatırım grubu açıklanırken sabit sermaye ve istihdam yapma yatırım araçları için belirli süre öngörmemiş olmasına rağmen, Rehberde Açıklamalar (d) başlığı altında sabit sermaye için süre şartı öngörülmüştür. Buna göre, yabancı yatırımcı sabit yatırımı üç yıl boyunca elinde tutmakla ve başka gerçek veya tüzel kişilere devretmemekle yükümlü olduğu gibi yine üç yıl boyunca uygunluk belgesi kapsamında tespit edilen ve onaylanan yatırım miktarını azaltmayacaktır.[154]

[152] Sabit Sermaye Yatırımına İlişkin Uygulama Usul ve Esaslar (Sabit Sermaye Rehberi) https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md9703011618 (Erişim Tarihi: 18.05.2023).
[153] Sabit Sermaye Rehberi, s. 2.
[154] Sabit Sermaye Rehberi, s. 2.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, başvuruda yatırımın yapıldığına dair yanıltıcı belgelerin bulunması, yatırımın miktarında eksiklik olması gibi yatırımın usulüne uygun gerçekleşmediğine dair tespitte bulunursa bu başvuruculari İçişleri Bakanlığına bildirir[155].

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın ilgili birimleri yatırımı inceleyerek 500.000 Amerikan Doları veya karşılığındaki döviz tutarındaki yatırımın gerçekleştiğine dair bir "uygunluk belgesi" verecektir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'ndan uygunluk belgesini alan yabancının başvurusu, yukarıda da örneklenen tüm bilgi ve belgelerle birlikte İçişleri Bakanlığına, önce kısa dönem ikamet izni almak için İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (İGİGM) ardından Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne (NVİGM) gönderilmek üzere, yabancıya teslim edilecektir.

B. Taşınmaz Satın Alma/Kat Mülkiyeti-İrtifakı/Satış Vaadi Sözleşmesi Yapma

Yabancı yatırımcıların yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmasında, uygulamada en çok tercih edilen yatırım aracı TVKUY m. 20/2-b'de öngörülmüş olan taşınmaz satımı, kat irtifakı ya da mülkiyeti ve taşınmaz satış vaadi sözleşmesidir[156]. Söz konusu hüküm uyarınca, yabancı yatırımcılar şerh konulması ve üç sene elinde yatırımı tutması kaydıyla, bir taşınmazı satın alarak, kat mülkiyeti veya kat irtifakı kurarak ya da taşınmaz satış vaadi sözleşmesi yaparak belirlenen yatırım araçlarını kullanacak ve

[155] Böyle bir durumda gerekirse başvuru süreçleri durdurulur; ilgili kişi sabit sermaye yatırımı yapmış olması nedeniyle Türk vatandaşlığına alınmış ise vatandaşlığa alınma kararları iptal edilir. Bkz. İkinci Bölüm, Başlık VII, s. 78 vd.

[156] Dilek, Ş.: *Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar Mı?,* SETA Perspektif 2017, S.162, s. 4; 12.03.2023 tarihli İl Göç İdaresi ile yapılan görüşme.

vatandaşlık kazanabilecektir. İlgili yatırım grubunda yatırım tespitini ve uygunluk belgesini verecek yetkili makam Çevre, Şehircilik ve İklim değişikliği Bakanlığıdır.

Bu yatırım araçları grubunda taşınmaz söz konusu olduğu için Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı önemli rol üstlenmektedir. Söz konusu Başkanlık, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının bu yatırım grubu bakımından usul ve esaslarını belirleyen yol gösterici nitelikte genelgeler yayınlamaktadır.

TKGM, bu kapsamda vatandaşlık kazanılmasının usul ve esaslarına ilişkin bir kılavuz yayınlamıştır[157]. Uygulamada yabancı yatırımcıların rehberdeki açıklamalara uygun olarak hareket etmesi aranmaktadır. Satın alınan, üzerinde kat irtifakı veya kat mülkiyeti kurulan ve satış vaadi sözleşmesine konu olan taşınmazın TVKUY'de öngörülen 400.000 Amerikan Doları veya bunun karşılığındaki döviz kuru değerinde olması gerekir[158]. 2019/5 sayılı[159] ve 2021/6 sayılı[160] Genelgelerde, taşınmazın değerinin tespit edilmesi için bir değerleme raporunu hazırlanması öngörülmektedir. 01.01.2023 tarihli kılavuza göre, değerleme raporlarının Tadebis-Web-Tapu sisteminden alınması zorunlu olmuştur[161].

---

[157] Taşınmaz Edinimi Yoluyla Vatandalık Kazanılmasına Dair Kılavuz (TKGM Kılavuz), https://www.google.com/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0CAIQw7AJahcKEwjAi6Dw6oiAAxUAAAAAHQAAAAAQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.tkgm.gov.tr%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2022-12%2FK%25C4%25B1lavuz%2520%252801.01.2023%2529.pdf&psig=AOvVaw3u_CtBgGTxSAWVujcAZO4Q&ust=1689239826324959&opi=89978449 (Erişim Tarihi 12.07.2023).

[158] TKGM Kılavuz, s.2.

[159] 2019/1 sayılı Genelge, https://www.tkgm.gov.tr/yabancii-db/genelge (Erişim Tarihi:12.07.2023).

[160] 2021/6 sayılı "Tadebis-Web Tapu Sistemi Üzerinden Yabancı Gerçek Kişilerin Alıcı Olduğu İşlemlerde Düzenlenecek Değerleme Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar" Genelgesi, https://mevzuat.tkgm.gov.tr/ (Erişim Tarihi:12.07.2023).

[161] 2021/6 sayılı Genelge, s. 2; Taşınmaz değerleme raporu, *''Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'nın (http://www.spk.gov.tr/SiteApps/SirketIletisim/List/gds) veya "Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği (TDUB)'nin (http://www.tdub.org.tr/Web/CompanyListForm.aspx?UID=a11d0b04-de56-4ab0-9bb8-7c2c8863ba92) yayınlanan gayrimenkul değerleme şirketlerinden alınması gerekmektedir. Değerleme raporu için başvurular.https://webtapu.tkgm.gov.tr/ üzerinden yapılacaktır."*

Taşınmazın değerinin belirlenmesi için "değerleme esası" büyük önem taşımaktadır. Saha çalışmalarında tespit ettiğimiz üzere değerleme esasının objektif kriterlere uygun ve hile yapılmasına engel olacak bir şekilde gerçekleşmesi için taşınmaz değerleme şirketlerinin nitelikleri konusunda Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü çözümler üretmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalardan biri taşınmaz değerleme şirketlerinin taşınmazla ilgili yatırım yapacak olan yabancılarla daha önceden bir ilişkisinin olmamasını sağlamaya yöneliktir. Böylelikle, daha sonra ortaya çıkacak yüksek değer gösterme dahil olmak üzere birçok hileli işleme engel olunması amaçlanmıştır. Bunu sağlayabilmek için kısa bir süre de olsa hangi taşınmaz değerleme şirketinden rapor alınacağı kura yoluyla belirlenmiştir.

Yatırım yapmak isteyen bir yabancının başvurusu alındığında, sistem üzerinden rastgele bir şekilde değerleme şirketi seçilerek eşleşme yapılması esasen hileyi önleyici bir işleve sahip olması nedeniyle yerinde bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamaya daha sonra son verilmiştir.

Değerlemenin akabinde, ilgili yatırımın yapılarak yatırımcının döviz alım belgesi sunması gerekmektedir[162]. TVKUY 20/2-b bendi uyarınca, yatırımın üç sene süreyle elde tutulması şart olduğundan ilgili taşınmaza tapu sicilinde şerh konulması gerekmektedir[163]. TVKUY hükümleri uyarınca taşınmazın usulüne uygun olarak satın alınmasından sonra başvuruda bulunan yabancının "uygunluk belgesi" alması öngörülmüştür[164].

[162] TKGM Kılavuz, s. 4-5; 2022/1 sayılı "Yabancı Gerçek Kişi Edinimlerinde Döviz Alım Belgesi" Genelgesi.
[163] TKGM Kılavuz, s. 8.
[164] TKGM Kılavuz, s. 10.

Nihayetinde uygunluk belgesi ve diğer başvuru belgeleri İGİGM ile NVİGM'e gönderilmek üzere yabancı yatırımcıya verilecek ve belgelerin İçişleri Bakanlığına usulüne uygun şekilde teslim edilmesiyle başvuru süreci devam edecektir.

Çalışmada yabancı gerçek kişilerin taşınmaz elde etmeleri ile ilgili Tapu Kanunu ve diğer mevzuattaki düzenlemeler incelenmemiştir. Başlı başına bir monografik eserin konusu olabilecek yabancıların taşınmaz edinmesi ile ilgili bazı hususlara yatırım yoluyla taşınmaz edinme bakımından önem taşıdığı oranda yeri geldikçe değinilecektir[165].

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının uygulamaya konulduğu ilk zamanlarda (12.01.2017 tarihli TVKUY 20. maddesinde) yatırım yapılacak taşınmaz malın değeri 1.000.000 Amerikan doları veya döviz karşılığı idi. Daha sonra ülkeye yatırımcı çekmek amacıyla 19.09.2018 tarihinde TVKUY'in ilgili maddesinde değişiklik yapılarak bu tutar 250.000 Amerikan doları veya döviz karşılığına indirilmiştir. Türk vatandaşlığının kazanılmasına neden olacak bir yatırım tutarının bu kadar düşürülmüş olması gerek kamuoyunda gerek öğretide vatandaşlığın para ile alınıp satılması gerekçesiyle haklı olarak eleştirilerin hedefi olmuştur[166]. Bu konudaki son değişiklik 06.01.2023 tarihinde Cumhurbaşkanı kararı ile yapılmış ve yatırım tutarı 400.000 Amerikan Dolarına yükseltilmiştir. Ne var ki, bu tutar da tatmin edici bulunmamıştır. 2018 yılında TVKUY'ye yapılan değişiklikle yatırım tutarının

[165] Bkz. s. 118vd. Ayrıntılı bilgi için bkz: Yarar, G.: Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri, İstanbul 2018; Ekşi, N.: Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz İktisabı, 2.Baskı, İstanbul 2012; Sargın, F.: *Tapu Kanunu'nda Yapılan Son Değişikler Işığında Yabancılar ile Yabancı Yatırımcıların Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Ayni Haklardan Yararlanmaları*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 429- 491; Şit Köşgeroğlu, B.: *Son Değişikliklere Göre Yabancıların Türkiye'de Bulunan Taşınmazlar Üzerinde Mülkiyet ve Sınırlı Ayni Hak Edinmeleri*, BATİDER 2004, C.XXII , S.4, s. 203-222.
[166] Gölcüklü, s. 135; Kaya, s. 130. Şit Köşgeroğlu, s. 196-197.

düşürülmüş olmasının yanı sıra yatırım araçlarına taşınmaz satış vaadi sözleşmesi de eklenmiştir.

Aşağıda ele alınacağı üzere, yatırım yoluyla vatandaşlığın/oturma izninin kazanılmasına imkân veren ülkelerin çoğunda taşınmaz satışı için 400.000 Amerikan Doları yeterli bir meblağ olarak görülmemiştir[167]. Dahası, bu ülkelerde yatırım yolu ile vatandaşlık kazanmak isteyen bir yatırımcının artık taşınmaz satın almak suretiyle vatandaşlık kazanması ya tamamen kaldırılmış ya da daha zor şartlara bağlanmıştır[168].

C. İstihdam Sağlama

Belirlenen bir işgücünün üretime yönelen kullanımıyla oluşan istihdam[169] esas itibarıyla kişilerin, gelir sağlamak amacıyla çalışması veya insan çalıştırmasıdır[170]. İstihdam yoluyla üretimi gerçekleştirerek mal ve hizmet miktarı artmakta ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlanmaktadır.[171]

TVKUY'de vatandaşlık kazanılmasına imkân veren üçüncü yatırım aracı, başvuru sahibi yabancının belirli bir istihdam yaratarak ülkeye ekonomik ve sosyal katkıda bulunması olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda olmak üzere "*En az 50 kişilik*

[167] Bkz. Üçüncü Bölüm, Başlık I, B/1-Uzun dönem ikamet izni almak suretiyle vatandaşlığa kabul programları, s. 99 vd. Gelişmiş ülkelerin çoğunda 600.000 Euro ve üzeri bedeller istenmekte, hatta taşınmaz satın alma yoluyla vatandaşlık ve oturma izni içeren programlar iptal edilmektedir.
[168] Portekiz hükümeti, taşınmaz yolu ile oturma izni olarak verdiği teşviklerini 18.07.2023 tarihli itibariyle Daha Fazla Konut Yasasının *(Mais Habitaçao)* oylanmasıyla kaldırma kararı alacaktır. (https://www.globalcitizensolutions.com/golden-visa-portugal/ (Erişim Tarihi 13.07.2023); Benzer şekilde Kanada, taşınmaz satışı içeren programlarını askıya almıştır.
[169] Doğan, Ü.: İstihdam-Verimlilik-Eğitim İlişkileri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 1997, C. LII, S. 1, s. 229-231.

[170] Aksu, L.: *Türkiye'de İstihdam, Verimlilik ve İktisadi Büyüme İlişkilerinin Analizi*, İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi 2017, C. IV, S. 1, s. 40-41.
[171] Aksu, s. 41.

istihdam oluşturduğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tespit edilen" yabancıların yapmış olduğu yatırım başvuru için yeterli kabul edilmiştir.

İstihdam yaratarak vatandaşlık kazanılmasına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü (UAİGM) önemli bir işleve sahiptir. İstihdam oluşturularak vatandaşlık kazanılmasının usul ve esasları UAİGM'in resmî web sayfasında yayınlanmıştır[172]. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yatırımın usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını tespit edecek ve yatırımın uygun olduğunu tespit ederse "uygunluk belgesi" verecektir. Uygunluk belgesinin verilebilmesi için, başvuruyu yapmadan önce, yabancı tarafından altı aylık süre boyunca Türk vatandaşı olan elli kişinin usulüne uygun şekilde istihdam edilmesi ve bu sayıda kişinin istihdamının yatırım kapsamında en az iki yıl korunması gerekmektedir[173]. UAİGM'nin belirlemiş olduğu diğer şartlar ise; yabancı yatırımının sahibi olduğu şirketin en az bir yıl boyunca var olması ve yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması gerçekleştikten sonra üç yıl boyunca bu şirket ile ortaklık bağı ve payının sürdürülmesi, gerekli mali kriterleri sağlamasıdır[174].

TVKUY'de istihdam yaratma ve sabit sermayeye yatırım yapmak suretiyle vatandaşlık kazanılması hususunda süre sınırı öngörülmemesine karşılık Bakanlık/Kurumlar kendi yayınladıkları rehberlerde süre şartı getirmektedir. Yabancının 50 kişilik istihdamı yukarıda belirlenen şartlara göre yaratmasından sonra vatandaşlığa alınmak için başvuruda bulunması gerekir. Başvuru evrakı arasında, ticaret sicil tasdiknamesi, işyeri çalışan listesi, diğer kurumlardan istenen belgeler,

[172] İstihdam Oluşturmaya İlişkin Usul ve Esaslar Rehberi (İstihdam Rehberi), https://www.csgb.gov.tr/uigm/genel-bilgiler/istisnai-turk-vatandasligi/ (Erişim Tarihi: 13.07.2023).
[173] İstihdam Rehberi, paragraf 5.
[174] İstihdam Rehberi, paragraf 7.

vergi borcunun tespitine yönelik olarak Gelir İdaresi Başkanlığından alınmış belge ve sigortalı olarak çalışan kişilerin tespiti için Sosyal Güvenlik Kurumundan alınacak işyeri çalışan listesi ya da Sosyal Güvenlik Kurumundan alınacak prim borç durumunu gösteren belgeler yer almaktadır[175]. Başvuru şartlarını yerine getiren ve gerekli başvuru belgelerini dosyaya sunan yabancının dosyası İGİGM ve NVİGM'ye gönderilmek üzere teslim edilir.

TVKUY'de 2018 yılındaki yapılan değişiklikten önce yatırım adına 100 kişilik istihdam yaratma koşulu aranmaktaydı. 2018 yılında yapılan TVKUY değişikliği ile istihdam sayısı 50 kişiye indirilmiştir. İstihdam edilecek kişi sayısının düşürülmesi, yatırımcının yatırım yolu ile vatandaşlık kazanmasını kolaylaştırmakta ve bu husus kamuoyunda ve öğretide haklı olarak eleştirilere maruz kalmaktadır[176].

D. Mevduat Hesabına Para Yatırma

En genel anlamıyla mevduat, bir kişinin belirli bir parasal değeri, geri ödemesini bekleyerek ilgili kuruluşa yapmış olduğu ödeme olarak tanımlanmaktadır[177]. Mevduat bir devletin ekonomisine katkı sağlayan vasıtalardan bir olarak kabul edilmektedir[178].

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına esas teşkil edecek dördüncü yatırım aracı TVKUY m. 20/2-ç bendinde mevduat olarak belirlenmiştir. Anılan fıkraya göre, *"En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında mevduatı üç yıl tutma*

[175] İstihdam Rehberi, Belgeler
[176] Gölcüklü, s. 135; Kaya, s. 123; ; Turhan, T./Tanribilir, F. B.: Vatandaşlık Hukuku Ders Notları, Ankara 2010, s. 85-86.
[177] Bollen, R.:*What is a deposit (And Why Does It Matter),* eLaw Journal, vol. 13, no.2, 2006, s. 207.
[178] Bollen, s. 209.

şartıyla Türkiye'de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen" kişiler yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak üzere başvurabilir. Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına imkân veren pek çok ülke gibi Türk hukukunda da böylece mevduat yoluyla yatırımın ekonomik kalkınmaya destek olacağı düşünülmüştür.

Bu yolla yatırım yapılarak vatandaşlığın kazanılmasında, diğerlerinden farklı olarak ilgili bir bakanlık tayin edilmemiş bunun yerine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) yetkilendirilmiştir. Mevduat hesabında yer alan paranın ilgili banka tarafından üç yıl süre ile bloke edilmesi gerekmektedir[179]. BDDK, mevduat hesabının açılması ve yatırılan tutarını gözeterek bir uygunluk belgesi düzenler. BDDK yatırımın uygun bir şekilde yapıldığına ilişkin belgeyi düzeyip dosyayı İçişleri Bakanlığına gönderecektir. Ancak yatırımcı 3 yıl dolmadan mevduatı elinden çıkarır veya miktarını azaltırsa BDDK derhal İçişleri Bakanlığına bu hususta bilgi verecektir[180]. Mevduatın azalması veya tamamen bankadan çekilmesi ihtimali blokaj nedeniyle zayıftır ancak her şeye rağmen bu gerçekleşmiş ise ve yabancı yatırımcı henüz başvuru sürecini tamamlanmadıysa bu kapsamda; ilgilinin başvurusu şartlar gerçekleşmediği için kabul edilmeyecek, vatandaşlığa alındı ise kişinin vatandaşlığa alınma kararı iptal edilecektir.

[179] Öztürk (Yatırım), s.166-167

[180] BDDK'nın tespiti üzerine Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne ve Göç İdaresi Başkanlığına gönderilen bildirim dilekçe örneği, https://www.bddk.org.tr/Content/docs/iletisim/beyanOrnegi.docx (Erişim Tarihi: 10.07.2023).

E. Devlet Borçlanma Araçları

Borçlanma araçları bilindiği üzere finansal araçlardır ve bu araçların yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasında bir yatırım aracı olarak kabul edilmesinin nedeni, ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamasıdır[181].

Menkul kıymet niteliğinde olmaları nedeniyle devlet borçlanma araçları sermaye piyasası aracı olarak değerlendirilmektedir[182]. Sermaye Piyasası Kurulunca çıkarılan Borçlanma Araçları Tebliği'nde[183] devlet borçlanma araçları sınırlı olmayan bir sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Söz konusu Tebliğde, ihraç edilen tahviller, paya dönüştürülebilir tahviller, değiştirilebilir tahviller, bonolar, kıymetli maden bonoları, varlığa ve ipoteğe dayalı menkul kıymetler, teminatlı menkul kıymetler, gayrimenkul sertifikaları örnek kabilinden borçlanma aracı olarak sayılmıştır[184].

Devlet borçlanma araçları, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma araçlarından beşincisi olarak TVKUY m.20/2-d'de yer almıştır. Anılan hüküm uyarınca, "*En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit edilen*" yabancılar vatandaşlık kazanabilecektir.

Devlet borçlanma araçları vasıtasıyla yatırım yapanların üç sene boyunca Türkiye'de bulunan bir Bankada veya Merkez Bankasında bu araçları tutması gerekmektedir[185].

---

[181] Çatakoğlu, B.: Türk Sermaye Piyasası Hukuku'nda Borçlanma Araçları, İstanbul 2016, s. 21-60.
[182] SERPK 3. Madde o-2 ve 3/G.
[183] 8/3/2017 tarihli ve 30001 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan değişiklik ile Borçlanma Araçları Tebliği (VII-128.7)'nin adı Borçlanma Araçları Tebliği (VII-128.8) olarak değiştirilmiştir.
[184] Borçlanma Araçları Tebliği (VII-128.8) madde 3/1-c,d,l ; madde 9/4-ç vd.
[185] Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar (Devlet Borçlanma Araçları

Devlet borçlanma araçlarının tutarı ve yatırım süreçleri Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilecektir. Söz konusu Bakanlık devlet borçlanma araçlarının piyasası ve belirlenmesi gibi hususların tespitini de yapacaktır. Bakanlık, yaptığı inceleme sonucu yatırımın usulüne uygun yapıldığını tespit ederse uygunluk belgesi düzenleyerek İGİGM ve NVİGM'ye gönderilmek üzere teslim edecektir.

Belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde devlet borçlanma araçları yoluyla yatırım yapmak isteyen ve uygunluk belgesi alan yabancı başvurucunun yatırımı ile ilgili bir sorunla karşı karşıya kalınması durumunda Hazine ve Maliye Bakanlığı durumu İçişleri Bakanlığına bildirmekle yükümlü kılınmıştır[186].

F. Gayrimenkul Yatırım Fonu Katılma Payı veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Payı

Gayrimenkul yatırım fonu (GYF) alternatif bir yatırım aracı olarak günümüz finans sistemlerinde yerini almıştır[187]. GYF, bireysel bir yatırım aracı olarak gayrimenkulleri katılma payı karşılığı olan bir tutar ile kıymetli evrak haline getiren malvarlığı değeri olarak kabul edilmektedir[188]. GYF, Sermaye Piyasası Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca çıkarılan Gayrimenkul Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği[189] ile düzenlenmektedir. Gayrimenkul yatırımlarının gelişmesine yardımcı olan GYF sistemi sayesinde yatırımcılar, doğrudan bir gayrimenkul almak yerine ilgili

---

Rehberi), https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/02/Türk-Vatandaşlığı-Başvurularında-Uygulanacak-Usul-ve-Esaslar.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

[186] Devlet Borçlanma Araçları Rehberi, 3-4.

[187] (https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-165-1006_asr-_aif_2020.pdf Erişim Tarihi: 21.03.2021; https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/PERG/16/2.pdf Erişim Tarihi: 01.11.2020).

[188] Kaya, Ö./ Akbalık, M.: Gayrimenkul Yatırım Fonları ve Gelişimlerine Yönelik Öneriler: Bir Anket Çalışması, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2021, C. XXIII, S. 2, s. 969.

[189] RG. 03.01.2014-28871/ Gayrimenkul Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği (III-52.3).

fona katılma payı sağlayarak yatırımı gerçekleştirmektedir[190]. Yatırımın, sermaye piyasası ve gayrimenkul piyasası açısından önemli ve verimli bir araç olduğu kabul edilmektedir[191].

Girişim sermayesi ise, nitelikli yatırımcıların dolaylı veya doğrudan şekilde şirkete ortak olması ya da borçlanma araçlarını alarak belirli bir kredi sağlaması ile gerçekleşmektedir[192]. Yatırım, özellikle küçük ölçekli şirketlerin paylarının satın alınması suretiyle gerçekleşmektedir[193]. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 48. maddesi uyarınca çıkarılan Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği[194] girişim sermayesi yatırım fonu (GSYF), yatırımcıların katılma payı ile portföy işletme kapsamıyla şirketler tarafından kurulan bir mal varlığı olarak tanımlanmaktadır[195]. Yatırım, girişim şirketlerine yapıldığı için emek ve sermaye aktif kılınarak ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır[196].

GYF ve GSYF yatırımları, yatırım yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması için esas teşkil eden yatırım araçlarından altıncısı olarak kabul edilmiştir. TVKUY m. 20/2-e hükmü uyarınca, *"En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payını en az üç yıl elinde tutma şartıyla satın aldığı Sermaye Piyasası*

[190] Kaya/ Akbalık, s. 972.
[191] Kaya/ Akbalık, s. 976.
[192] Aydın, E.: *Girişim Sermayesi Yatırım Fon ve Ortaklıklarının Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Bakımından Vergilendirilmesi*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 2015, C. XXXVII, S. 2, s. 58.
[193] Aydın, s. 62.
[194] RG. 09.10.2013-28790 Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği (III-48.3).
[195] Aydın, s. 64.
[196] Hocaoğlu Yıldız, E. S.: Türkiye'de Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları Üzerine Bir Analiz (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Sakarya 2019, S. 13-14.

Kurulunca tespit edilen" yabancı yatırımcı, istisnai telsik yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir.

Yabancı yatırımcı, birçok farklı yatırım grubunda olduğu gibi 500.000 Amerikan doları veya döviz karşılığı yatırımı üç yıl elinde tutacaktır (TVKUY m. 20/2-e). Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil edecek bu iki yatırım türü için uygulanacak usul ve esasları kendi sitesinde yayınlamıştır[197]. Buna göre, yabancı yatırımcının, yatırım bilgileri, bloke durumu, kişisel bilgiler içeren belgeleri Sermaye Piyasası Kuruluna teslim etmesi gerekir. SPK Merkezi Kayıt Kuruluşu yatırımcının sunduğu bilgilerle ilgili olarak inceleme başlatıp, yatırımın gayrimenkul yatırım fonuna veya girişim sermayesi yatırım fonuna yapılıp yapılmadığını ve üç yıllık blokenin gerçekleştiğini tespit eden bir rapor hazırlayarak Kurul'a iletecektir[198]. Nihayet SPK, bu iki yatırım aracına yatırım yapmak suretiyle vatandaşlık yoluna başvurmak isteyen yabancı yatırımcı için, yatırımın usulüne uygun gerçekleştiği kanaatine varırsa, "uygunluk belgesi" düzenleyecektir. SPK tarafından, uygunluk belgesi İçişleri Bakanlığına gönderilmek üzere yatırımcıya verilecektir[199].

G. Bireysel Emeklilik Sistemine Yatırım

Bireysel Emeklilik Kurumu Türk hukuk ve finans sistemine 2001 yılında 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Yatırım ve Tasarruf Sistemi Kanunu (BEYTSK) ile girmiştir.

---

[197] https://spk.gov.tr/yatirimcilar/yabancilarin-yatirim-yapmak-suretiyle-istisnai-turk-vatandasligi-kazanimi (Erişim Tarihi: 10.03.2023).

[198] Gayrimenkul Yatırım Fonu veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Paylarına Yatırım Yapmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurulumuza Yapacakları Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar (SPK Rehber) https://spk.gov.tr/yatirimcilar/yabancilarin-yatirim-yapmak-suretiyle-istisnai-turk-vatandasligi-kazanimi (Erişim Tarihi: 14.07.2023).

[199] SPK Rehber, c ve d başlığı.

Böylece BEYTSK insanların emeklilik adına istedikleri tasarrufları düzenleyen bireysel emeklilik hesaplarına dayalı bir birikim planı oluşturmayı amaçlamaktadır[200]. Bireysel emeklilik sistemi ise, emeklilerin refahını arttırmak, emeklilere ek gelir sağlamak ve ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlayarak kalkınmayı arttırmak için koşulların belirlenmesidir[201]. Bu tanımın da ortaya koyduğu üzere, kişinin hem emeklilik dönemine kaynak sağlamak hem de ülke ekonomisine destek olmak temel amaçtır[202].

2001 yılından bu yana uygulaması olan bu sistemin vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil edecek yatırım araçları arasına eklenmesi 13.05.2022 tarihli Cumhurbaşkanı Kararı[203] ile TVKUY'de yapılan değişiklik sonucunda gerçekleşmiştir. TVKUY m. 20/1-f uyarınca, *"En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında katkı payını, kapsamı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından belirlenen fonlarda tutma ve üç yıl sistemde kalma şartıyla bireysel emeklilik sistemine yatırdığı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen"* yabancılar vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunabilecektir. Bu hükümde belirttiği üzere yatırımın usulüne uygun gerçekleştiğinin tespitini yaparak uygunluk belgesi vermeye yetkili makam olarak belirlenen makam Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK)'dur. Söz konusu kurum TVKUY değişikliği sonrası 2022-21 sayılı Genelge ile 2016/39 sayılı BES Hakkında Genelge'de değişiklik

[200] Gülhan, C.: Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Anabilim Dalı, Kocaeli 2007, s. 63.
[201] Gülhan, s. 66.

[202] 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Yatırım ve Tasarruf Sistemi Kanunu 1. madde.
[203] RG. 13/5/2022-31834.

yapmış ve yatırıma dair usul ve esasları düzenlemiştir[204]. İlgili Genelgeye göre yatırımın emeklilik planlarında vatandaşlığı kazanma amacıyla yapıldığının belirtilmesi ve yatırımcının üç sene boyunca bu hesaplarında değişiklik yapmaması, yatırımı bu süre içinde sistemde tutması gerekmektedir[205]. Eğer yatırım usulüne uygun yapıldıysa SEDDK uyguluk belgesini istenen diğer belgelerle birlikte İçişleri Bakanlığına gönderilmek üzere yabancıya teslim edecektir.

Yukarıdaki açıklamaların ortaya koyduğu üzere Türk hukukunda beş yatırım aracıyla başlayan ve 6 Ocak 2022 tarihli Cumhurbaşkanı kararı ile sayısı yediye çıkan yatırım araçları ile vasıtasıyla yatırım yapan yabancılar kolaylaştırılmı yoldan Türk vatandaşlığını kazanmaktadır.

Bu yatırım araçlarının tutarı olan döviz miktarlarının Türk parasına çevrilmesi zorunluluğu 2022 yılına kadar bulunmamaktaydı. Ancak 6 Ocak 2022 tarihli Cumhurbaşkanı kararı ile TVKUY'in 20. maddesine eklenen hükümle bu yatırım araçlarından beşi bakımından (taşınmaz satımı-kat irtifakı-taşınmaz satım vaadi, mevduat hesabı, devlet borçlanma araçları, gayrimenkul yatırım fonu katılma payı-girişim sermayesi ve bireysel emeklilik sistemi) Türk parasına çevrilmesi zorunluluğu getirilmiştir. TVKUY m.20/10'taki yeni düzenlemeye göre, "*...(b), (ç), (d), (e) ve (f) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır. Satım sonucu; ikinci fıkranın (ç) bendi gereğince elde edilen Türk Lirası tutarlar Türk Lirası mevduatta, ikinci fıkranın*

[204] BES Genelge, https://seddk.gov.tr/upload/doc/2022-21-sayili-genelge.pdf (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
[205] BES Genelge, On Dördüncü Bölüm m. 1/3.

(d) bendi gereğince elde edilen Türk Lirası tutarlar Türk Lirası cinsinden Devlet borçlanma araçlarında, ikinci fıkranın (f) bendi gereğince elde edilen Türk Lirası tutarlar bireysel emeklilik sisteminde yer alan Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından belirlenen fonlarda, üç yıl süre ile tutulur. Bu konuya ilişkin uygulama esasları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca belirlenir".

Beş farklı yatırım aracı aracılığıyla yapılan yatırımlar, Merkez Bankasının belirleyeceği usul ve esaslara bağlı olarak Türk Lirasına çevrilerek ve Türk Lirası mevduatta tutulacaktır. Kanaatimizce yapılan bu değişiklikteki amaç, Türk Lirasında meydana gelen değer kayıplarının önüne geçerek özellikle Dolar ve Euro bazında ortaya çıkan kur farkını engellemektir. Her şeye rağmen bu husus, yatırımı üç yıl tutması zorunlu olan yatırımcı için avantajlı bir durum yaratmaktadır. Çünkü üç yılın sonunda mevduat hesabında parayı tutma şartı kalkacak başvurucunun ilgili parayı yeniden yatırdığı kur ile zamanında yapmış olduğu yatırımdan fazla oranda alabilecek, artan enflasyon ve kur farkındaki oransızlık ile üç yıl önceden daha yüksek bir tutar elde edebilecektir. Kanaatimizce, her ne kadar yatırımcı için asıl amaç yatırımları ile parasının veya diğer kaynaklarının değerlenmesi olsa da yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması halinin özü gereği; Türk devletiyle yatırımcı arasında menfaat dengesinin tutulması beklendiğinden yapılan yatırımın, Türk ekonomisine yük olmak yerine destek olması gerekmelidir[206]. Bunun karşılığında Türkiye'de faaliyet göstermekte olan bir banka ya da Merkez Bankası, üç yıl sonraki yükselen kur oranında artan bedeli

[206] Scherrer/ Thirion, s. 10-11; Gölcüklü, s. 136-137; Katkı sağlayacağına dair görüş bkz. Dilek, s. 4-5

başvurucuya tahsis etmesi gerekecektir. Kaldı ki günümüz şartlarında bu meblağının yükseleceğini tahmin etmemek mümkün değildir.

III- YATIRIM ARAÇLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Türk vatandaşlığının TVK 12/1-b bendi uyarınca istisnai yolla kazanılmasının şartlarından biri olarak YUKK'un 31. maddesi j bendinde hareketle aranan "yatırım" yapma şartının gerçekleşmesine esas teşkil edecek "yatırım araçları" TVKUY'nin 20. madde ikinci fıkrasında yedi başlık altında düzenlenmiştir. Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasını sağlayan düzenlemelerde 2016 yılından bu yana gerek yatırım tutarında gerek yeni yatırım araçları türlerinde bazı değişiklikler gerçekleşmiştir. Değişiklikleri ve niteliğini tam olarak topluca ortaya koyabilmek amacıyla bir tablo hazırlamayı uygun gördük. Aşağıdaki tabloda yatırım araçları ve yatırım tutarları ile ilgili değişikliklere yer verilmiştir.

Yatırım Araçları ---------- Değişiklik Tarihleri	Sabit Sermaye Yatırımı	Taşınmaz	İstihdam Yaratma	Mevduata Para Yatırma	Devlet Borçlanma Araçları	Gayrimenkul Yatırım fonu Ve Girişim Sermayesi Yatırım Fonu	Bireysel Emeklilik Sistemi
12.01.2017	2.000.000 USD	1.000.000 USD	100 kişi	3.000.000 USD	3.000.000 USD	-	-
05.05.2017	-	-	-	-	-	1.500.000 USD	-
19.9.2018	500.000 USD	250.000 USD	50 kişi	500.000 USD	500.000 USD	500.000 USD	-
07.12.2018	-	Satış vaadi/ kat irtifakı/ kat mülkiyeti sözleşmesi eklendi.	-	-	-	-	-
06.01.2022	-	-	-	-	-	-	-
13.05.2022	-	400.000 USD	-	-	-	-	500.000 USD

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında, kabul edilmiş olan yatırım araçları ile ilgili düzenlemeler pek çok açıdan eleştirilere açıktır. Türkiye'nin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin politikalarının temelinde, yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunma ile açıklanabilir. Başlangıçta fayda zarar dengesi bağlamında makul kabul edilebilecek yatırım araçları ve yatırım tutarı ile yola çıkılmış olsa da zaman içinde yabancı yatırımcıların işini daha da kolaylaştırmaya yönelik olarak mevzuatta değişiklikler

yapılmıştır[207]. Bunun muhtemel nedeninin bu amaçla ülkeye gelen yatırım tutarlarının beklentinin altında kalması olduğunu düşünüyoruz.

2018 yılında TVKUY'de yapılan değişiklik ile yatırım için öngörülen tutarlar büyük oranda azaltılmıştır. Örneğin sabit sermaye yatırımları için öngörülen 2.000.000 Amerikan doları değerindeki tutar 500.000 Amerikan Doları veya döviz karşılığı, mevduata para yatırma suretiyle yapılan yatırım tutarı ise 3 milyon Amerikan Doları tutarından 500.000 Amerikan doları veya döviz karşılığı olmuştur. Daha sonra 2022 yılında yapılan değişiklikle de yeni yatırım aracı olan "bireysel emeklilik sistemine yatırım yapma" eklenmiştir. Bu kapsamda olmak üzere bireysel emeklilik fonları vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil edecek yeni yatırım araçları arasına girmiş, buna karşılık 2018 değişikliği ile radikal bir şekilde indirilen tutarlardan yalnızca taşınmaz yatırımının tutarı az miktarda yükseltilmiştir. Buna göre, 1.000.000 Amerikan Doları tutarında olması öngörülen taşınmaz satın alınmak suretiyle yapılan yatırım 2018'de 250.000 Amerikan Dolarına düşürülmüş, 2022 yılında 400.000 Amerikan Doları ve döviz karşılığına yükseltilmiştir.

Gerek kamuoyunda gerek öğretide yatırım tutarlarının düşüklüğü ve yatırım araçlarının çok geniş kapsamlı tutulması, Türkiye'de yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasını diğer ülkelere göre çok daha kolay hale getirmesi nedeniyle eleştirilmektedir[208]. Yatırım tutarlarının çok düşük tutulmasının ve bireysel emeklilik fonlarının yatırım aracı olarak kabul edilmesinin fayda-zarar dengesini gözetmediği gerekçesiyle bu eleştirilere katılıyoruz[209]. Kanaatimizce yatırım yoluyla vatandaşlığın

[207] Shachar (Citizenship), s. 80; Surak, K.: *Global Citizenship 2.0 The Growth of Citizenship by Investment Programs*, Investment Migration Working Papers 2016, s. 18.
[208] Kaya, 118; Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 212; Gölcüklü, s. 138;Şit Köşgergeroğlu, s. 196.
[209] Adım (Investment), s.121; Bauböck, s.37; Scherrer/ Thirion, s. 20.

kazanılmasına imkân verecek yatırımların, istihdam yaratma gibi ülke ekonomisine katkısı yüksek aktif yatırım araçları ile sınırlandırılması ve tutarların ilk halindeki gibi yüksek olması gerekir.

Üçüncü bölümde ayrıntılı olarak tartışılacağı üzere yatırım araçları ve tutarları ile ilgili düzenlemelerin kanun ile değil, bir yönetmelik (TVKUY m. 20) ile düzenlenmesi Anayasa'nın 66. maddesinin üçüncü fıkrasında teminat altına alınan kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasında eleştiriye açık olan diğer bir husus yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması için kısa dönem oturma izninin alınmasının yeterli olması ülkede fiilen ikamet edilmesinin aranmamış olmasıdır.

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına yönelen en önemli eleştiri ise vatandaşlığın yatırım yoluyla alınıp satılarak metalaştırılması veya ticari bir kavrama dönüşmesidir[210]. Gerçekten de yatırım yoluyla vatandaşlığın kolaylaştırılmış şekilde yabancılara sağlanması Türk vatandaşlığını "*zedeleyen*" bir hal almaktadır[211].

Yatırım programları düzenlenirken vatandaş ile devlet arasındaki vatandaşlık bağının yatırımın yanı sıra daha güçlü irtibatlara dayanması ve gerçek vatandaşlık ilkesini gözetmesi gerektiği ileri sürülmektedir[212].

Bu amaçla yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma süreçleri ve usuli işlemlerinin daha sıkı kriterlere tabi tutulması gerektiği, örneğin uzun dönem ikamet sürelerinin

[210] Nomer, s. 92; Carrera, S.: *How Much Does EU Citizenship Cost?, The Maltese Citizenship-for-Sale Affair: A Breakthrough For Sincere Cooperation in Citizenship of the Union*, CEPS Papaer in Liberty and Security in Europe 2014, No.64, s. 1-4.
[211] Şit Köşgeroğlu, s. 193.

[212]Andriopoulou, s. 2;

ardından vatandaşlık başvurusunda bulunma imkânı tanınması ya da zorunlu fiili ikamet gibi koşulların getirilmesi önerilmektedir[213].

IV- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASINDA YETKİLİ MAKAM, İZLENECEK USUL VE BAŞVURUNUNU REDDEDİLDİĞİ HALLER

A. Yetkili Makam ve Usul

TVK'nın 19. maddesinde yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin usul ve yetkili makam belirtilmiştir[214].

TVK 19 maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca yatırım yoluyla Türk vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin süreç tamamıyla İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. 19. Maddenin uygulanmasına ilişkin olarak TVKUY'in 69 ve 70 maddelerinde düzenlemelere yer verilmektedir. Bu düzenlemeler uyarınca tüm yetkili

[213] Carrera , s. 1-9; Kaya, s. 131; En az 245 günlük fiili ikamet zorunluluğu olduğuna dair görüş için bkz. Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 210-211

[214] Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında usul ve esaslar:

MADDE 19 – *(1) Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılardan başvuru için gerekli şartları taşıyanların adına vatandaşlık dosyası düzenlenir ve karar verilmek üzere Bakanlığa gönderilir. Bakanlıkça yapılacak inceleme ve araştırma sonucunda durumu uygun bulunanlar Bakanlık kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilirler, uygun görülmeyenlerin talepleri ise Bakanlıkça reddedilir.*

(2) 12 nci madde uyarınca Türk vatandaşlığını kazanma işlemleri Bakanlıkça yürütülür.

makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması halleri için usuli aşamalar ve yetkili organlar belirlenmiştir[215].

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil edecek yatırım miktarı TVKUY m. 20/2'de, başvuru için gerekli olan belgeler TVKUY m. 20/3'te düzenlenmiş, yatırımların gerçekleştirilmesine ilişkin usul ve esasların tespiti ise bu konuda yetkili kılınmış kurumlara bırakılmıştır. Bu usul ve esaslar, TVKUY m. 20'de Bakanlık ve/veya Kurumlar tarafından çıkarılan genelge, tebliğ veya rehberlerde yer almaktadır.

Her yatırım bir yatırım aracı için yetkili kılınmış olan kurumların yayınladığı metinlerde yatırıma ilişkin olarak yatırımcının atması gereken adımlar ve sunması gereken belgelere yer verilmiştir. Yatırım aracının usulüne uygun bir şekilde ve öngörülen sürelere riayet edilerek yapılması neticesinde ilgili kurumlar tarafından uygunluk belgesi verilmesi de bu metinlerde yer almaktadır. İlgili Kurumların yayınlamış olduğu bu metinlerin hepsinde, uygunluk belgesini düzenleyen kurum hangisi olursa olsun, belgelerin sunulacağı makam İçişleri Bakanlığı Nüfus ve

---

[215] *MADDE 69 – (1) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların başvuru için gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarının tespiti, illerde oluşturulan komisyon tarafından yapılır.*

(2) Komisyon, il valisi veya görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, il müdürlüğü, il emniyet müdürlüğü, il jandarma komutanlığı, il millî eğitim müdürlüğü ve sosyal hizmetler il müdürlüğünden en az şube müdürü düzeyinde görevlendirilen temsilcilerden oluşur. Komisyon başkanı gerekli gördüğü hallerde diğer birim temsilcilerini görüşlerini almak üzere komisyona davet edebilir.

MADDE 70 – (1) Komisyonun sekretarya hizmetleri il müdürlüğü tarafından yürütülür.

(2) Komisyon, başkan olmaksızın toplanamaz, üye tam sayısının en az üçte ikisi ile toplanır ve kararlar toplantıya katılanların oy çokluğu ile alınır. Oylamada eşitlik olması halinde başkanın taraf olduğu görüş kabul edilir. Karara katılmayan temsilci, gerekçesini yazılı olarak belirtir.

(3) Komisyon, gündem olması halinde en geç onbeş gün içinde toplanır. Komisyonun toplanacağı tarihler, komisyon başkanınca iş yoğunluğuna göre belirlenir.

(4) Komisyon, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda aranan başvuru şartlarının bulunup bulunmadığını inceler ve kanaatini belirtir.

Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olarak belirlenmiştir.

TVK 12. maddenin birinci fıkrasında istisnai yoldan vatandaşlığın kazanılması için aranan milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil eden durumun olup olmadığına yönelik araştırma, uygunluk belgesi ve diğer belgelerin İçişleri Bakanlığına teslim edilmesinden sonra yapılmaktadır[216].

Güvenlik soruşturması tamamlandıktan sonra İçişleri Bakanlığı, yatırımın doğruluğu, usule uygunluğu ve diğer işlemleri kontrol ederek, eksikliklerin tamamlanmasını sağlayarak dosyayı tekemmül ettirir. İçişleri Bakanlığı, ilgili kişinin vatandaşlığa alınması ya da alınmaması yönündeki görüşü ile dosyayı vatandaşlığa alınma talebi ile ilgili karar vermek üzere Cumhurbaşkanına gönderir[217].

B. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılmasına Dair Başvurunun Reddedildiği Haller

1. Başvurunun Reddedilme Sebepleri

Buraya kadar yapılan açıklamaların ortaya koyduğu üzere TVK'nın 12. maddesine göre istisnai yolla vatandaşlığın kazanılması için aranan şartları karşılamış olmak, vatandaşlık kazanılması sonucunu garanti etmeyecektir. Bu husus TVK'nın 10. maddesinde açıkça hükme bağlanmıştır.

[216] https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/Duyurular/yabanciyatirimciturkvatandasligiislemadimlari.pdf (Erişim Tarihi: 09.07.2023).

[217] 06.01.2022 tarihinde TVKUY'de yapılan değişiklikler ile yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma süreçlerinin takibi için tüm Bakanlık ve Kurum temsilcilerinden bir komisyon kurulma kararı alınması öğretide kurumların yoğunlaştırılması sebebiyle eleştirilmektedir. Bkz. Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 108.

Uygulamada idarenin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması başvurularını reddetmesinin genelde iki nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki, yatırımın usulüne uygun yapılmamış olması, bir diğeri ise güvenlik soruşturmasından olumlu bir sonuç alınamamış olmasıdır.

Bazen uygunluk belgesinin alınmasından sonra, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancı, TKVKUY'te öngörülen süre ve miktar ilgili şartları ihlal etmekte, örneğin yatırımı 3 yıldan önce elden çıkarmakta ya da yatırım için öngörülen tutarın azalmasına yol açan eylemler yapmaktadır. Böyle durumlarda, İçişleri Bakanlığı ya ilgili kurumların uyarısı üzerine ya da kendi tespitiyle başvuruyu durdurmakta, gerekirse başvurunun reddedilmesine karar vermektedir.

İkinci ret sebebi daha önce açıkladığımız güvenlik soruşturması ile ilgilidir. Yabancı başvurucunun milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edip etmeyeceğini tespit etmekle görevlendirilen EGM ve MİT söz konusu soruşturmaları yürütürken milli güvelik ve kamu düzeni bakımından somut bir tespit yaptığı durumlarda, başvuru şartlarından biri gerçekleşmediği için talep İçişleri Bakanlığı tarafından reddedilecektir. Bununla birlikte, söz konusu raporlarda yabancının şüpheli ya da riskli olacağı değerlendirmesi varsa İçişleri Bakanlığının bazen ret kararı verdiği yargı kararların da görülmektedir. İlgili Karara göre, TVK'nın 12. maddesi uyarınca vatandaşlık kazanmak isteyen yabancı bir başvurucunun milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil etme hali ile ilgili olarak MİT ve EGM'nin soyut ve genel tespitlere dayanan raporunu esas alarak vatandaşlık başvurusunu reddeden İçişleri Bakanlığının kararına karşı açılan davada İdare Mahkemesi, Bakanlığın ret karının kaldırılmasına karar vermiştir. İçişleri Bakanlığının istinaf yoluna başvurması ile Ankara Bölge İdare Mahkemesi, vatandaşlık konularının devletin münhasır yetkisine

girdiğini ve idarenin takdir yetkisinin bulunduğunu, takdir yetkisini kullanmasında hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek İdare Mahkemesinin kararını kaldırmıştır[218].

2. Başvurunun Reddi Halinde Yargı Yolları

İçişleri Bakanlığının yukarıda belirtilen nedenlerden biriyle vatandaşlığa alınma başvurusunun reddine ilişkin kararı somut belgeler veya görüşler ile desteklenmelidir. Böylelikle, başvurucu ret kararına karşı yargı yoluna başvururken, başvurusunu gerekçelendirebilir[219].

Yetkili makam başvuru kararında idare, vatandaşlık hukukunun Anayasa ile teminat alınan kanunilik ilkesine bağlı olarak keyfi davranmayan ve bu doğrultuda işlem ve eylemlerini açıklayan bir rol üstlenmelidir[220]. Gerekçe ve keyfi kararlar ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'nin evlenme yoluyla vatandaşlığa alınma başvurusu reddedilen yabancının bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu aşağıda üzerinde duracağımız karar idarenin eylem ve işlemleri ile ilgili bazı ilkeleri net bir şekilde ortaya koyması bakımından büyük önem taşımaktadır[221]. Karara konu olan olayda Başvurucu evlenme yoluyla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin olarak TVK'da öngörülen tüm şartları yerine getirmiş, ancak idare başvurucunun evlilik dışı ilişkisi olmasından bahisle iyi ahlak sahibi olmadığı doğrultusunda bir karar vererek vatandaşlık başvurusunu reddetmiştir. Bireysel başvuru yoluyla önüne gelen davada

[218] Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 23.12.2022 tarihli, E. 2022/5083, K. 2022/6284 (Karar yayınlanmamıştır).
[219] Tan/Bayazıt, s. 239-240
[220] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 21 ve 57; Güngör (Tâbiiyet), s. 36
[221] Anayasa Mahkemesi 2018/31413 numaralı 03.03.2022 tarihli A.S. Başvurusu 17/6/22 RG 31869

Anayasa Mahkemesi, idarenin kararını verirken kamu ve kişi menfaati arasında bir denge kurmadığını, iyi ahlak sahibi olup olmama hususunda bu dengenin değerlendirilmediğini belirterek şu sonuca varmıştır: "*Buna göre somut olayda başvurucunun evlilik dışı birlikteliğinden hareketle 5901 sayılı Kanun'da yer alan iyi ahlak sahibi olma şartını sağlamadığına yönelik gerekçeden hareketle vatandaşlık talebinin reddedilmesiyle ortaya çıkan özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin ilgili* ***ve yeterli bir gerekçe içermediği*** *ve bu bağlamda* ***demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı*** *sonucuna ulaşılmıştır*"[222]. Yargının idarenin yetkisine bir sınır çizdiği görülmektedir.

Anayasa, 125. maddesinde uyarınca idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunu açık tutmuştur.

İçişleri Bakanlığına vatandaşlık almak için yapılan başvuru 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu[223] (İYUK) m. 10 kapsamında değerlendirilmektedir. Zira yabancı kişi hakkında idari davaya konu olabilecek bir idari işlem veya eylem yapılması talebiyle idareye başvurmaktadır. İlgili madde uyarınca idare 30 gün içerisinde idarece bir cevap verilmediği takdirde istem zımnen reddedilmiş sayılmaktadır. İdarenin istemi reddetmesi ardından ise ilgililerin başvurabileceği iki yol bulunmaktadır. İlk olarak ilgililer; ihtiyari başvuru yolunu düzenleyen İYUK m. 11 kapsamında, dava açma süresi içerisinde; idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan talep edebilecektir. Bu başvuru dava açma süresini durdurmaktadır (İYUK m.10). İlgililerin başvurabileceği ikinci yöntem ise ret işlemine

[222] Vurgular tarafımdan yapılmıştır. A.S. Başvurusu, s. 8
[223] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2577&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

karşı doğrudan dava açılmasıdır. İçişleri Bakanlığının ret kararının kararın iptali için İYUK 2/a maddesi uyarınca idari yargı yoluna başvurulacaktır. Bu bağlamda, görevli idari yargı merciinin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Görevli mahkemenin belirlenmesi ise 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un[224] (2576 sayılı Kanun) 5. maddesinde düzenlenen genel görev ilkesi uyarınca yapılmaktadır.

Genel görev ilkesine göre 2575 sayılı Kanun'un 24. maddesi[225] uyarınca ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülecek davalar ile 2576 sayılı Kanun'un 6. maddesi uyarınca vergi mahkemelerinde görülecek davalar dışında kalan uyuşmazlıklarda idare mahkemeleri görevlidir[226]. Bu bağlamda, vatandaşlık başvurusunun reddi ile ilgili uyuşmazlıklar ilk derece mahkemesi olarak Danıştay ve vergi mahkemelerinin görevine girmediğinden idare mahkemeleri görevli olacaktır (2573 sayılı Kanun m. 5).

İdare mahkemesinin vereceği karara karşı ise başvurulabilecek kanun yolları istinaf ve temyizdir. Bu kanun yollarına hangi kararlar bakımından başvurulabileceği İYUK m. 45 ve İYUK m. 46'da düzenlenmektedir. İlgili maddeler uyarınca vatandaşlık başvurusunun reddi işlemi hususunda verilen idare mahkemesi kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilirken temyiz yoluna gidilememektedir[227]. Başka bir deyişle, istinaf mercii olarak bölge idare mahkemesinin vereceği kararlar kesindir.

---

[224] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2576.pdf

[225] 2575 sayılı Kanun'un 24. maddesi ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülecek davalar bakımından genel düzenleme niteliğindedir. Ancak başka özel kanunlarda belirli konular için Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak düzenlenmesi mümkündür. Bu sebeple görevli mahkeme incelenirken ilgili olabilecek tüm kanunlar incelenmelidir.

[226] Tan/ Bayazıt, s. 736.

[227] Tan/ Bayazıt, s. 1112-1114.

Görevli mahkeme, başvurunun vatandaşlık hukukuna, kazanılma türüne ve prensiplerine uygun niteliklere sahip olmadığı sonucuna varırsa ret kararı hukuka aykırı bulunmayacaktır[228].

V- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞIK KAZANILMASINA BAĞLANAN SONUÇLAR

A. Genel Sonuçlar

TVK'nın 20. maddesinin ilk fıkrasına göre: "*Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin kararlar, karar tarihinden itibaren hüküm ifade eder.*" Başka bir ifade ile, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyen yabancı, yetkili makam tarafından karar verildiği tarihte Türk vatandaşı olmaktadır[229]. İlgili kişi başka bir ülkenin vatandaşı ise bu vatandaşlığını terk etmek zorunda değildir. Bu durumda ilgili kişi çifte tâbiiyete[230] sahip Türk vatandaşı olacaktır[231].

İlgili kişi vatansız ise Türk vatandaşlığını kazanmakla vatansızlık statüsü sona erecektir.

---

[228] Nomer, s. 114.
[229] Nomer, s. 115; Güngör (Tâbiiyet), s. 153. Tebliğ tarihinden itibaren geçerli olması hakkında bkz. Doğan/Yılmaz/ İzmirli, s. 109.
[230] Birden fazla vatandaşlığı olan bir kişini, yabancı unsurlu bir uyuşmazlık durumunda,uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak hukukun vatandaşlık üzerinden belirlendiği önemli durumlar söz konusudur. Bu sebeple vatandaşlıkları önem arz etmektedir. Bayraktaroğlu Özçelik (Kanunlar İhtilafı), s. 120.
[231] Baran Çelik, N.: Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması, TBB Dergisi 2017, S. 130, s. 399.

Daha önce belirtildiği gibi, yatırım yoluyla kazanılan vatandaşlık sonradan kazanılan bir vatandaşlık türü olarak, asli Türk vatandaşları ile eşit statüdedir[232]. Anayasanın 66. maddesinin birinci fıkrası gereği asli vatandaşlar ile sonradan vatandaşlık kazananlar arasında bir fark yaratılmamalıdır.

Nüfus Hizmetleri Kanununun 20. maddesine göre, vatandaşlık kazanan kişilerin nüfus kütüklerine hane açılarak kayıt yapılacak ve nüfus cüzdanları verilecektir[233].

B. Eş ve Çocukların Durumu

TVK'nın 20. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması eşin vatandaşlığına tesir etmez. Ana veya babanın velayeti kendisinde bulunan çocukları, diğer eşin muvafakat etmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır.

TVK'nın 12/1-b bendine göre yatırım yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması halinde eşin vatandaşlık kazanamayacağına ilişkin kurala bir istisna getirilmiştir. Bu hüküm uyarınca başvurucunun "***yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu***" yatırım yoluyla Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir. Böylece, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen kişinin başvurusunda eş ve çocuklarını eklemesi halinde kendisiyle birlikte eşi ve ergin olmayan/bağımlı çocukları da Türk vatandaşı olacaktır (TVK 12/1-b).

[232] Bkz.s. 7-8 ; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 109.
[233] TVKUY m. 75.

Kanunda yer alan bu düzenleme öğretide eleştirilmektedir[234]. Özellikle yatırım yapmak suretiyle kazanılan vatandaşlığın ilgili kişinin eşine tesir etmesinin[235] doğru olmadığı kanaatindeyiz[236]. Kanunda yer alan bu hüküm nedeniyle, TVKUY'de öngörülen yatırım araçlarından biriyle yatırım yapılmasıyla, ilgili kişiye bağlı olan birçok kişinin Türk vatandaşı olması sağlanmaktadır.

Çocukların durumu bakımından ergin olanlar ve olmayanlar arasında bir ayrım yapılması gerekir. Ergin olmayan çocuktan kasıt, TVKUY m. 3/c'ye göre 18 yaşını doldurmamış olanlardır. Ergin olan bağımlı çocuktan kasıt ise TVKUY m. 3/e uyarınca Türk Medeni Kanunu'na göre ergin olan kişiyi ifade etmektedir. Ancak, ergin olmasına rağmen bedensel, zihinsel olarak hastalığı olan veya ekonomik olarak muhtaç olan çocuklar bağımlı çocuk olarak kastedilmiştir[237]. Çocuğun ergin olmama ya da bağımlı olma tespitinin nasıl yapılacağı konusunda kanun koyucu net bir düzenleme getirilmemiştir. TVK 11/1-a bendine göre genel yolla vatandaşlık almak isteyen bir yabancının "kendi milli" hukukuna göre ergin ve ayrıt etme gücünde olması gerekmektedir. Öğretide yazarlar çocuğun ergin veya bağımlı olup olmadığının tespitinin MÖHUK m. 9/1 gereği çocuğun milli hukukuna göre belirleneceğini belirtmiştir[238].

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin eş ve ergin olmayan ya da bağımlı çocukları için TVK'nın 20. maddesinde belirtilen

---

[234] Güngör (Tâbiiyet), s. 104 vd.
[235] Kişinin birden çok eşinin olması halinde, vatandaşlık başvurusuna sadece bir eşin eklenebileceği yönünde uygulama bulunmaktadır. Konu Türk hukukunun dayandığı pek çok ilke bakımından tartışılabilir. Bu konuya ilişkin tartışmaları bağımsız bir çalışmada ele almanın uygun olacağı kanısındayız.
[236] Benzer görüş için bkz. Uslu Yiğit, G. B..: Türk *Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması,* Hacettepe Üniversitesi, 2022, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 103.
[237] Güngör (Tâbiiyet), s. 107; Turhan/ Tanrıbilir, s. 109.
[238] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 111; Baran Çelik, s. 403.

sistemden ayrılarak istisnai bir durum yaratılması, sonradan kazanılan vatandaşlığının kişisel olma ilkesiyle bağdaşamamakta ve TVK'nın kabul ettiği sistemi bozmaktadır. Esasen yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında amaç ülke ekonomisine katkıda bulunmak ise, ilgili kişiye bağlı olarak vatandaşlık kazanmak isteyen eş için ek bir yatırım yapma zorunluluğu öngörülmesi bozulan bu dengeyi bir ölçüde telafi edebilir[239].

C. Askerlik Yükümlülüğü

Vatandaşlığa alınmanın önemli sonuçlarından biri de erkekler bakımından askerlik yükümlülüğü ile ilgilidir. 7179 sayılı Askeralma Kanunu[240] Türk vatandaşlığının sonradan kazanan yabancı erkeklerin hangi şartlar altında askerlik ödevini yerine getireceği düzenlenmiştir (Askeralma Kanunu m.2). Askeralma Kanunu 43. ve 45. maddede yer alan muafiyet durumları bir tarafa bırakılacak olursa her Türk vatandaşı erkek askerlik yapmakla yükümüdür[241].

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak üzere başvuruda bulunan yabancılar için 43. maddede genel muafiyet halleri düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca Türk vatandaşlığına alınmadan önce gelmiş olduğu ülkede askerlik ödevini yerine getirdiğini veya yerine getirmiş sayıldıklarını bir belge ile kanıtlayanlar Türk vatandaşı olduktan sonra askerlik yapmaktan muaf tutulmuştur ve aynı madde hükmü uyarınca,

[239] Öztürk (Yatırım), s.183.
[240] RG. 26.06.2019-30813.
[241] Bkz. Esen, E.: *Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü*, MHB C. XXIX, 2009, S.1-2, s. 141-164.

vatandaşlığa alındıkları yıl 22 veya daha büyük yaşta olanlar da askerlik yapmış sayılmaktadır (Askeralma Kanunu m. 43).

Askeralma Kanunu 45. maddesi ise ilgili yabancının daha önce vatandaşı olan ülke ile askerlik hizmetine dair ikili bir uluslararası sözleşme var ise ilgilinin askerlikten muaf tutulabileceğini ya da yükümlülüğün ertelenebileceğini hükme bağlamaktadır.

Türk vatandaşlığını kazanan yabancı, Askeralma Kanununun 43. ve 45. maddeler kapsamına girmediği takdirde aynı Kanunun 1. maddesi gereği askerlik çağına giren bir Türk erkek vatandaşı gibi askerliklerini yapmaları gerekir.

Bu kapsamda yatırım yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan erkekler, vatandaşlığı kazanmalarından sonra veya başvuru aşamasında İçişleri Bakanlığına muafiyetlerini gösteren belgeleri teslim etmek zorundadır.

D. Şahsi Statüye İlişkin Sonuçlar

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanacak kişinin, eşinin, kendi veya eşinin ergin olmayan veya bağımlı çocuğunun Türkçe isim ve soy isim alma zorunluluğu bulunmamaktadır[242]. TVKUY m.74'e göre *"Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan yabancılar Türkçe ad ve soyadı alabilir. Ancak kendi ad ve soy*

[242] Ekşi, N.: *Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Yabancıların Türkçe İsim Alma Zorunluluğu,* Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu – Bildiriler, (ed. Vahit Doğan/ Feriha Bilge Tanrıbilir/ Banu Şit Köşgeroğlu), Ankara 2008, s. 27; Nomer, s. 117; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 112; TVKUY 74. madde: "*Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan yabancılar Türkçe ad ve soyadı alabilir. Ancak kendi ad ve soyadlarını muhafaza etmek istedikleri takdirde kişinin ad ve soyadı 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun gereğince Türk harfleri ile yazılır ve aile kütüğüne tescil edilir. Konulan ön adlar iki adı geçmemek üzere ve kısaltma yapılmadan yazılır.*
(2) Soyadı alınmasında Soyadı Nizamnamesinde belirtilen esaslar gözönünde bulundurulur. Soyadı tek kelime halinde yazılır. Ad ve soyadında çizgi, tire, nokta gibi işaretler kullanılmaz."

adlarını muhafaza etmek istedikleri takdirde kişinin ad ve soyadı 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun gereğince Türk harfleri ile yazılır ve aile kütüğüne tescil edilir". 1353 sayılı Kanunun 1. maddesinde *"Şimdiye kadar Türkçe yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir"* hükmü yer aldığı için Türk alfabesinde yer almayan harflerin kullanılması mümkün görünmemektedir. Türkçe ad ve soyadı almak bu kişilerin tercihine bırakılmıştır; ancak Türkçe ad soyadı almamaları halinde de kullanacakları ad ve soyadı Türk harfleri ile yazılmalıdır (1351 sayılı Kanun).

Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarında da Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların Türkçe ad ve soyadı almasının mecburiyet olmadığı teyit edilmiştir[243]. Konuya ilişkin olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 24.11.1995[244] ve 11.12.1998[245] tarihlerinde Valiliklere gönderdiği iki genelge bulunmaktadır. Genelgelerde ad ve soyadı konusunda zorunluluk olmadığı yalnızca Türkçe ad ve soyadı kullanımının tavsiye edildiği öngörülmüştür. Buna rağmen uygulamada Türkçe ad ve soyadı almak bir 'zorunluluk' gibi anlaşılmıştır[246].

Yargıtay kararlarında Arap harflerinin, yabancı dillerde kullanılan ve Türk alfabesinde yer almayan harflerin kullanılmaması; eğer yabancı dilde ad ve soyadı kullanılacaksa da Türkçe okunduğu şeklinde yazılması gerektiğini belirtmiştir[247].

[243] Nomer, s. 117.
[244] 1995/23 sayılı Genelge.
[245] 98/04897 sayılı Genelge.
[246] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 112.
[247] Yarg. 2. HD, T. 07.03.2006, E. 2005/1153, K. 2006/1822 (Nomer, s. 118).

Öğretide bazı yazarlar, 1353 sayılı Kanunda Türkçe alfabede bulunan Türkçe harflerin kullanılması öngörülmüş olsa da Latince harflerin (Q, X, W) yasaklanmadığını ve kullanılabileceğini ileri sürmektedir[248]. Kanaatimize göre TVKUY 74. maddesi 1353 sayılı Kanuna atıf yaptığı için Türk harflerinin kullanılması gerekmektedir.

VI- YATIRIM YOLUYLA KAZANILAN VATANDAŞLIĞIN KAYBI

Sadece yatırım yoluyla vatandaşlığın kaybedilmesine özgü gerek iradi kayıp hallerinden gerek irade dışı kayıp hallerinden TVK'da özel bir düzenleme bulunmamaktadır.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan bir kişinin vatandaşlığı da diğer Türk vatandaşlarında olduğu gibi ancak kanunun öngördüğü şekilde kaybedilmektedir[249]. Türk vatandaşlık hukukunda vatandaşlığın kaybedilmesi TVK m. 23 ve devamında düzenlenmiştir. TVK m.23'e göre iki şekilde vatandaşlık kaybedilmektedir. Bunlar, yetkili makam kararı ve seçme hakkının kullanılmasıdır.

Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kaybedilmesi TVK'nın 24. maddesi uyarınca, çıkma, kaybettirme ve Türk vatandaşlığına alınma kararının iptal edilmesi yoluyla mümkündür [250].

[248] Ekşi (İsim Alma), s. 35-41; Baran Çelik, s. 395-396; Ekşi, N.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2018, s. 158; Nomer, s. 118.
[249] Erdem, s. 230-231; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 21.
[250] 5901 sayılı TVK değişiklikleri öncesinde vatandaşlık kaybedilme halleri daha fazla yol ile gerçekleşmekteydi. Örneğin, 403 sayılı TVK'da evlenme hali eski bir yetkili makam kararı olan çıkarma ile zorunlu şekilde kaybedilmekteyken yeni kanunda bu düzenleme yer almamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tiryakioğlu, B.: *Yeni Türk Vatandaşlığı Kanununun Eleştirel Analizi*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci

Yetkili makam kararı ile kayıp hallerinden bir olan Türk vatandaşlığından çıkma, ilgili kişinin iradesine bağlı bir kayıp türüdür[251]. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan kişi, Kanunun öngördüğü şartlar gerçekleştiği takdirde hiç şüphesiz iradi kayıp yolu olan vatandaşlıktan çıkma yoluna başvurabilir (TVK. m. 25)[252]. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan kişilerin kendilerine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanan küçük çocukları da (anne ve babalarına bağlı olması ve küçük olmaları nedeniyle Türk vatandaşı olan diğer çocuklar gibi), ergin olmalarından itibaren 3 yıl içinde seçme hakkının kullanılmasıyla Türk vatandaşlığından ayrılabilirler (TVK. m. 34). Bu süreyi kaçırdıkları takdirde, bu çocuklar da ergin olmalarından itibaren herhangi bir süreye bağlı olmaksızın Türk vatandaşlığından çıkmak üzere başvurabilirler.

Görüldüğü üzere TVK'da iradi kayıp halleri için yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına özgü ayrıksı bir durum bulunmamaktadır.

Yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kaybedildiği "kaybettirme" (TVK. m.29) ve "vatandaşlığın iptali" (TVK. m. 31) Kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesiyle birlikte yatırım yoluyla vatandaşlığın kaybı bakımından da söz konusu olabilir[253]. Kanunda bu kayıp halleri bakımından yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına özgü ayrıksı bir durum bulunmamaktadır.

---

ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 24-66

[251] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 117; Nomer, s. 134.

[252] Yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı sonradan kazanılan bir vatandaşlık türü olduğu için bu kişiler mavi kart sahibi olamazlar. TVK m. 28 uyarınca; "*Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları, bu maddede belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler".*

[253] Gayri İradi kayıp halleri için Bkz. Alibaba, A.: *Türk Vatandaşlığının İrade Dışı Kaybı ve İnsan Hakları*, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, ABÜHF 2019, s. 52-59.

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında TVKUY'da öngörülen 'yatırım araçları' kullanılarak bir süre ve tutarda yatırım yapılması gerekmesi ve koşulun diğer vatandaşlığa alınma sebeplerinde öngörülmemesi sebebiyle "vatandaşlığın iptali"[254] müessesinin özel olarak ayrı bir başlık altında incelenmesinde yarar görüyoruz. Çünkü uygulamada, yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında hileli işlemlere rastlandığı gibi, bu yolla vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil edecek konularda yalan beyan ve/veya bazı hususların gizlendiği durumlarla karşılaşılmaktadır. Bu durumlarda vatandaşlığa alınma kararının iptali gündeme gelmektedir.

VII- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIĞA ALINMA KARARININ İPTALİ

A. İptal Sebepleri

TVK'da gösterilen sebeplerden dolayı yetkili makamın vatandaşlığa alma kararını kaldırması olarak tanımlanan iptal müessesesi TVK 31. maddesinde düzenlenmiştir: "*Türk vatandaşlığını kazanma kararı; ilgilinin yalan beyanı veya vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucunda vuku bulmuş ise kararı veren makam tarafından iptal edilir*" [255].

[254] *''Vatandaşlığa alınma kararının iptali''* kavramıyla ifade edilmesi tercih edilmiştir.

[255] TVK. m. 31'in başlığı Türk vatandaşlığının iptali olarak belirtilmiş ise de burada kastedilen vatandaşlık kazanma kararının iptali ya da vatandaşlığa alınma kararının iptalidir: Tiryakioğlu (Eleştirel Analiz), s. 60; Turhan/ Tanribilir, s. 103; Güngör (Tâbiiyet), s. 188; Öztürk, N.: Türk Vatandaşlığı Hukukunun Yaklaşımı Zorunlu Vatandaşlık Kaybı Yollarına İlişkin Taslak, TBB Dergisi, s. 73, 2007, s. 118. Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 146; Erdem, s. 258; Aybay/ Özbek, s. 209; Nomer, s. 146

Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere iptal sebepleri ortaya çıkarsa idarenin takdir yetkisini kullanarak iptal kararı vermeme yoluna gitmesi söz konusu değildir. Sebepler gerçekleşmiş ise takdir yetkisi olmaksızın iptal kararı verileceği için burada idarenin yetkisi bağlı yetkidir[256].

Uygulamada, genellikle yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması kapsamında sahte evrak düzenlenerek yapılmamış bir yatırımın yapılmış olarak gösterildiği (özellikle taşınmaz yatırımlarında), istenen yatırım bedelinin temin edilmeden yatırıma uygunluk belgesi alınması, başvuru sırasında bildirilmesi gereken hususlarda gerçek dışı beyanda bulunulması, kaçakçılık yapan bir yabancının başvurusunu farklı isimle yapması, yanlış evraklarla belgelendirmesi gibi durumlarla karşılaşılmaktadır. Bütün bu durumlar TVK m. 31 kapsamında yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması kararının iptal edilmesine neden olabilir. Yalan beyan olmasaydı ve/veya önemli hususlar gizlenmeseydi, yetkili makam, vatandaşlığa alınma kararı vermeyecek idiyse bu durumda iptal sebebi gerçekleşmiş demektir[257].

Öğretide ağırlıklı görüş kişinin yalan beyanı ya da önemli hususları gizlemesinde aldatma kastının aranması gerektiğini savunmaktadır[258]. Bu görüş uyarınca yabancı yatırımcı başvuru esnasında bilerek ve isteyerek yalan beyanda bulunmuş ya da bilinmesi gerekli bir bilgiyi temin etmemiş, böylece vatandaşlığa alınma kararında sakatlık yaratmış olmalıdır[259]. Yatırım yoluyla vatandaşlık

[256] Bkz. 130. dn.
[257] Nomer, s. 146-147
[258] Güngör (Tâbiiyet), s. 208; Nomer, s. 147; Turhan/ Tanrıbilir, s. 3; Erdem, s. 243. *Aldatma kastının var olmasına gerek olmadığını ve zaten yalan beyan ve bir hususun gizlenmesinin özü gereği aldatma kastını barındırdığına dair* bkz. Fişek (İptal), s. 381; Kişinin işlemi kendi yapması doğrultusunda kasıt unsurunun olmasına gerek olmayacağına dair bjz. Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 138
[259] Nalçacıoğlu Erden, H.Z.: *Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptalinde Süre*, MHMÖHB 2016, C. XXXVI, S.1, s. 5.

kazanılması hali için çoğu durumda yabancının vatandaşlık kazanmak için 31. maddede belirtildiği gibi önemli hususları gizlediği ve yalan beyanda bulunduğu göz önüne alındığında, ayrıca aldatma kastının olup olmadığının araştırılmasına gerek bulunmadığı kanısındayız[260]. Örneğin, taşınmaz satın almak suretiyle vatandaşlık kazanmak isteyen bir yabancının, gayrimenkul değerleme kuruluşlarıyla anlaşarak taşınmaz değerleme raporunda[261] taşınmazın tutarının yüksek gösterilmesini sağlaması ve TKGM'ye sunulan bu belge ile uygunluk belgesi temin etmesi halinde ayrıca bir aldatma kastının aranmasına gerek bulunmamaktadır. Bu durum ilgili kişinin vatandaşlığa alınmasına esas teşkil etmiş ise, yapılan işlemler ortaya çıktığında vatandaşlığa alınma kararı iptal edilmelidir[262].

İptal kararının verilebilmesi için bir önemli şart, yalan beyanın veya gizli tutulan hususların tespit edilip kanıtlanabilir olmasıdır çünkü sadece bir şüpheye dayanarak vatandaşlığa alınma kararı iptal edilemez[263].

B. Yetkili Makam

Yetkide paralellik ilkesi gereği, vatandaşlığa alınma kararını veren makamın, söz konusu kararın iptali bakımından da yetkili olması gerekir[264]. Dolayısıyla yatırım yoluyla vatandaşlığa alınma kararının iptali ile ilgili yetkili makam

---

[260] Aynı yönde bkz. Fişek (İptal), s. 381-382.
[261] *Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Hakkında Kılavuz* Taşınmaz değerleme raporu, "Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'nın (http://www.spk.gov.tr/SiteApps/SirketIletisim/List/gds) veya "Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği (TDUB)'nin (http://www.tdub.org.tr/Web/CompanyListForm.aspx?UID=a11d0b04-de56-4ab0-9bb8-7c2c8863ba92) internet sayfalarında yayınlanmış olan gayrimenkul değerleme şirketlerinden alınması gereken raporlar.
[262] Nomer, s. 148.
[263] Güngör (Tâbiiyet), s. 173; Ayrıca idareye takdir yetkisi tanınmadığını, tespit edilen şartın varlığı halinde iptalin gerektiğine dair bkz. Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 135.
[264] Tiryakioğlu (Eleştirel Analiz), s. 62; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 135; Nomer, s. 148.

Cumhurbaşkanı'dır[265]. Vatandaşlığa alınma kararının iptal edilebilmesi için TVKUY 57. maddenin ikinci fıkrasında göre soruşturmayı İçişleri Bakanlığı başlatacak ve vatandaşlığa alınma kararının iptali, Cumhurbaşkanı tarafından verilecektir.

C. İptal Müessesesinin Niteliği

İdare hukuku alanında idarenin iradesi ile idari işlemin sona erdirilmesine ilişkin kararlar kaldırma ve geri alma şeklinde gerçekleşmektedir. Kaldırma ileriye yönelik, geri alınmasına ilişkin olanlar ise geçmişe etkilidir[266]. Vatandaşlığa alınma kararlarının iptal edilmesinin idari işlemin kaldırılması niteliğinde olduğudur. Çünkü TVK'nın 32 maddesinin birinci fıkrasında iptal kararının, "karar tarihinden" itibaren hüküm ifade edeceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, öğretide iptal kararına sebep olan durumları yabancının hileli davranışlarıyla bilerek ve isteyerek sağladığı ve vatandaşlığı bu şekilde kazandığına dikkat çekilerek, iptal kararının sonuçlarının geriye etkili olması gerektiği savunulmaktadır ve bu sebeple iptal işlemi de idari işlemin geri alınması olarak nitelendirilmelidir[267]. Eğer vatandaşlığa alınma kararının niteliği idari işlemin geri alması şeklinde olsaydı bu geri almanın doğal sonucu olarak Türk vatandaşlığına alınma kararın verildiği tarihe kadar geriye yürüyecek ve geçmişe etkili sonuç doğuracaktı[268]. Ne var ki, TVK 32. maddenin iptalin karar tarihinden itibaren hüküm ve sonuç doğuracağını belirtmesi ile vatandaşlığa alınma kararının iptalini, idari işlemin kaldırması kararı olarak nitelendirmiş olmaktadır. Sonuç olarak,

[265] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 136.
[266] Gözübüyük/ Tan, s. 428, 430.
[267] Tan/ Bayazıt, s. 263-264; Vatandaşlık halini engelleyen bir halin varlığı sebebiyle, alınma kararından itibaren iptal edilmesi gerektiğine dair bkz Nomer, s. 149.

[268] Günday, M.: İdare Hukuku, 11.Baskı, Ankara 2017, s. 169; Gözler, s. 1002.

TVK. m. 32 uyarınca, vatandaşlığa alınma kararının iptali ile geleceğe etkili olarak vatandaşlığa son verilecektir[269].

D. Süre

Vatandaşlığa alınma kararının iptali için TVK 31. maddede süre öngörülmemiştir. 403 sayılı mülga TVK'da ise iptal için beş senelik süre öngörülmüştü. Bu süre içerisinde yalan beyan ya da önemli biri hususun gizlenmesinin tespit edilmesi halinde vatandaşlığa alınma kararı idare tarafından iptal edilecek; beş sene içerisinde bu tespit yapılamazsa kişi Türk vatandaşlığını her halükârda kazanmış olacaktı[270]. Öğretide, iptal için bir süre öngörülmesinin, sonradan kazanmanın aslen kazanma gibi sürekli olmasını destekleyici nitelikte olduğu kabul edilmiştir[271].

5901 sayılı TVK Tasarısında ise vatandaşlığa alınma kararının iptali için 10 yıllık bir süre öngörülmüştü[272]. Ancak hileli işlemin süreye bağlı olmadan her zaman kaldırılabileceği veya geri alınabileceği ileri sürülerek kanun metninden çıkarılmıştır[273]. Bu görüş, "hile her şeyi çürütür" (*fraus omnia corrompit*) anlayışını esas almaktadır[274]. Bununla birlikte öğretide bir grup yazar, vatandaşlığa alınma kararının iptal edilmesinin belirli bir süre ile sınırlandırılmamasını hukuki istikrar, vatandaşlığın devamlılığı gibi sebepler nedeniyle desteklememektedir[275]. Bu görüşü

[269] Güngör (Tâbiiyet), s. 208; Öztürk (Vatandaşlığın Kaybı), s. 122.
[270] Nalçacıoğlu Erden, s. 23; Tiryakioğlu (Eleştirel Analiz), s. 60
[271] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 138.
[272] Tiryakioğlu (Türk Vatandaşlığı), s. 61.
[273] Gözler, s. 1251; Gözübüyük/ Tan, s. 437-438.
[274] Gözler, s. 1251.
[275] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 139; Göğer, s. 142; Erdem, s. 262; Nomer, s. 147; Uluocak, s. 87 Nalçacıoğlu Erden, s. 24.

destekleyen yazarlara göre süreyle sınırlandırılmayan iptal kararları ciddi hak kayıplarına sebep olacaktır[276].

E. İptalin Sonuçları

İptal kararı tarihinden itibaren kişi, yabancı statüsüne girer[277]. İptal kararı kişinin kendisine bağlı şekilde aynı sebepten vatandaşlık kazanan eş ve çocukları üzerinde de etki göstererek, bu kişilerin Türk vatandaşlığını kaybetmesi sonucunu doğurur (TVK m. 32)[278].

Vatandaşlık hukukunun temel ilkelerinden biri olan kişileri vatansız bırakmama ilkesinin, vatandaşlığa alınma kararının iptalinde istisnasını görmek mümkündür. Nitekim AVS 3. maddesi uyarınca kişilerin hiçbir sebeple vatansız bırakamayacağı ilkesini getirirken, AVS m.7/1-a ve b'de sayılan hallerde ilgilinin vatansız kalması sonucunu doğuracak olsa da vatandaşlığa alınmanın iptalinin engellenmemesi gerektiği öngörülmektedir. Dolayısıyla, devletlerin başvuru sırasında yalan bilgi verme ya da bilgiyi gizleme halinde kazanılan vatandaşlık kararının iptal edilmesi sonucunda ortaya çıkan vatansızlığı engellemek yükümlülüğünde değildir[279].

---

[276] Nomer, s. 147; Güngör (Tâbiiyet), s. 208-212; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 138-139; Tiryakioğlu (Eleştirel Analiz), s. 61; Öztürk, N.: *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Vatandaşlığın İrade Dışı Kaybı Yollarına Yaklaşımı,* TBBD, S. 73, 2007, s. 121.

[277] Güngör (Tâbiiyet), s. 190; Öztürk (Vatandaşlığın Kaybı), s. 122.

[278] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 144; Kural olarak eş ve çocuklara etkilemez fakat yatırım yoluyla vatandaşlık başvurusuna dahil olarak vatandaşlık kazanan eş ve çocukları iptal kararı de etkileyecektir. Eş ve çocuklara etki eden iptal kararının ayrı bir karar olarak değil, 'iptal kararının bir sonucu' olarak nitelendirilmesi üzerine bkz. Fişek (İptal), 390.

[279] AVS 7. Madde; Nomer, s. 132; Güngör (Avrupa), s. 240-242; Tiryakioğlu (Türk Vatandaşlığı), s. 175; Güner, C.: *Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının İptaline İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış*, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, ABÜHF 2019, s. 63.

Eğer eş veya çocuklar vatandaşlığa alınma kararından bağımsız olarak Türk vatandaşlığını başka bir sebeple kazanmışlar ise iptal kararından etkilenmeyecektir[280]. Örneğin, yatırım yoluyla Türk vatandaşı olan kişinin TVK'nın 16. maddesi uyarınca Türk vatandaşlığını kazanan eşi ya da daha sonra doğum yolu ile Türk vatandaşlığı kazanan çocuğu Türk vatandaşlığını, iptal kararı ile kaybetmeyecektir. Buna karşın, vatandaşlık konusunun hassasiyetleri olması sebebiyle eş ve çocukların vatandaşlığa alınma kararının iptal edilmesinde vatansızlık durumuna göre karar verilmesi hususunda görüşler mevcuttur[281].

Yatırım yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin vatandaşlığa alınma kararının iptalinde, kişinin Türkiye'de bulunan malvarlığı üzerindeki etkisi TVK'nın 33. maddesinde düzenlenmiştir. İdare 'gerekli' gördüğü hallerde hakkında vatandaşlığa alınma kararı iptal edilen kişini mallarını tasfiyesine karar verebilir[282]. Görüldüğü üzere malların tasfiyesi iptal kararının mutlak bir sonucu değildir (TVK m. 33). İdarenin gerekli görmesi halinde iptal kararı ile malların tasfiyesine de karar verilebilir. Tasfiye edilen malların bedelleri devlete intikal etmeyecektir aksine tasfiye edilmesi ilginin mallarının nam ve hesabına kamu bankası aracılığıyla yatırılması halidir[283]. Dolayısıyla, yetkili makam, gerekli gördüğü hallerde yatırım yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan kişinin Türkiye'de yatırım araçlarını kullanarak yaptığı yatırımları da tasfiye edebilir. Özellikle yabancı gerçek kişilerin taşınmaz mal edinmeleri ile ilgili Tapu Kanunu'nda ve diğer kanunlarda getirilmiş bulunan sınırlamalara aykırılık varsa, vatandaşlığa alınma kararı iptal edilen yabancı bu

[280] Güngör (Tâbiiyet), s. 211; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 144.
[281] TVK m. 29, 31; Güngör (Vatansızlığın Azaltılması), s. 497; Vatandaşlığın kişiselliği ile alakalı Öztürk (Yatırım), s. 181-182.
[282] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 155; Nomer, s. 150-151; Tasfiyenin yapılmasında idarenin *''gereklilik ölçüsünde''* tespit etme yetkisi için bkz. Güngör (Tâbiiyet), s. 210.
[283] Güngör (Tâbiiyet), s. 210-211.

sınırları aşmış ise ilgili sınıra indirmek amacıyla olağan bir tasfiye yapılması gerekmektedir[284].

F. Vatandaşlığın Geri Alınması

TVK m. 40'a göre, hukuki şartlar oluşmadan veya idarenin mükerrer olarak verdiği sonradan anlaşılan vatandaşlığın kazanılmasına veya kaybedilmesine ilişkin kararların yetkili makam tarafından geri alınmasına imkân tanınmıştır. Burada vatandaşlığa alınma kararının iptalinden farklı olarak, idare hukuku boyutunda bir geri alma kurumu söz konusudur ve iptal geçmişe yönelik gerçekleştirilecektir[285]. Böylece ilgili kişi/kişiler hiç Türk vatandaşı olmamış sayılacaktır. Vatandaşlığa alınma kararının iptali sebeplerinin yalan beyan veya bir hususun gizlenmesi halinde gerçekleştiğini göz önüne alacak olursak vatandaşlığın geri alınma sebeplerine göre daha ağırdır. Vatandaşlığa alınma kararının iptalinin kaldırma hükmü niteliğine sahip olarak geleceğe yönelik sonuç doğurmasına karşılık vatandaşlığın geri alınma müessesesinin geçmişe yönelik sonuç doğruma niteliğine sahip olması öğretide haklı olarak eleştirilmektedir[286].

[284] Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 145; Güner, s. 87.
[285] Gözübüyük/ Tan, s. 430.
[286] Geri almaya dair eleştiriler için bkz. Güngör (Tâbiiyet), s. 227-228; Fişek (İptal), s. 385; Bayata Canyaş, A.: *Hukuki Şartlar Oluşmadan Verilmiş Olan Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının Geri Alınmasında Süre Sorunu*, TBB Dergisi, S.114, 2014, s. 358; Güner, s. 70.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAZI ÜLKELERDE YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI HALLERİ, PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASINA İMKÂN VEREN ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARIN TÜRKİYE BAKIMINDAN ÖNEMİ

Bazı ülkeler çeşitli teşvik araçları ile yabancılara, ülkeye yaptığı yatırımları karşılığında oturma izni, vize veya vatandaşlık vadetmektedir. Burada amaç, bu tür yatırımlar vasıtasıyla kaynak yaratarak ülkenin ekonomik gelişmesine katkı sağlanmasıdır. Bir ülkeye yapılan ekonomik katkıya karşılık olarak vatandaşlığın kazanılması "*ius pecuniae"* kavramı ile açıklanmaktadır[287].

Günümüzdeki anlamıyla, yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının tarihçesi yaklaşık kırk yıl öncesine kadar gitmektedir. Türkiye'ye göre daha önce yatırım yoluyla vatandaşlık/oturma izni müessesesini kabul eden ülkeler, zaman içinde ortaya çıkan sorunları deneyimleyerek ve gözlemleyerek değişik çözüm yolları kabul etmişlerdir. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması 1980'li yıllardan itibaren St. Kitts ve Nevis, Dominika gibi Karayip ülkelerinde uygulanmaya başlamıştır[288]. Yatırım programları 1980 yılından itibaren birçok ülkede uygulanmasına rağmen son yıllarda

[287] Andriopoulou, s. 4; Džankić (Ius Pecuniae), s. 1; Yılmaz, s. 192-193.
[288] Džankić (Immigrant) s. 1-2; Džankić (Ius Pecuniae), s. 9-10; Hooper/ Sumption, s. 2; Kaya, s. 119.

birçok devlet, yatırım yoluyla vatandaşlık hakkı veya ikamet hakkı veren programlardan bekledikleri ekonomik katkıyı göremedikleri, dolayısıyla fayda zarar dengesinin bozulması nedeniyle uygulamalarını askıya almaya ya da iptal etmeye başlamıştır[289].

Bu bölümde, yabancı gerçek kişilere yatırım yoluyla vatandaşlık kazandırma deneyimleri daha eskiye dayanan ülke uygulamalarına ve bu ülkelerin uygulamada ortaya çıkan sorunlara karşı getirdiği çözümlere değineceğiz. Söz konusu ülkelerin uygulamada ve öğretide yatırım yoluyla vatandaşlık bakımından karşı karşıya kaldıkları sorunlara yaklaşımı ve çözümleri Türkiye'deki uygulamalar ve öğreti bakımından önemli bir veri teşkil etmektedir.

Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına imkân veren ülkeler iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu ülkelerden bazıları yatırım yapılması karşılığında ikamet şartı aramaksızın yabancıya doğrudan vatandaşlık verirken, bazıları ise bu yolla vatandaşlığın kazanılmasını belirli bir süre yabancının ülkede ikamet etmesi şartına bağlamaktadır. Daha kolay şartlarla, teşvikleri yüksek ancak yatırım bedellerini daha düşük tutarak, hızlı ve kısa bir süreç izleyerek vatandaşlık veren devletler genellikle az gelişmiş ülkelerdir. Buna karşılık yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasını, daha sıkı tedbirlere bağlayan, yatırım yapılacak tutarları yüksek tutan ve yatırım yapmayı daha ağır koşullara bağlayan ve mümkün mertebe uzun ve zorlu süreçleri tercih eden devletlerin gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir. Bu ülkeler en yüksek ekonomik faydayı sağlayacak yatırım teşvik programlarını tercih etmektedir.

[289] Kanada, Birleşik Krallık, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Karadağ gibi birçok ülke programlarını askıya almaya ya da kapatmaya başlamıştır. Bkz. 92 vd.

Ülke uygulamalarına bakıldığında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancılardan genellikle kısa-orta veya uzun dönem ikamet izni almaları aranmaktadır. Devletler vatandaş olmak isteyen bir yabancıyı önce ülkelerinde bir süre bulundurmayı; güvenlik, kamu düzeni, entegrasyon, alışma ve kültürel akış gibi nedenlerle tercih etmektedir. Bir ülkenin koşullarına uyum sağlanması bakımından oturma izni önemli bir rol üstlenmektedir; böylelikle kişi ile ülke arasında asgari bir bağ oluştuğu düşünülmektedir[290].

İkamet şartlı vatandaşlık veren ülkeler programların içeriğine göre kısa dönem ve uzun dönem ikamet etme şartı koyan ülkeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Kısa dönem ikamet şartı isteyen ülkeler, yabancının ikamet şartını sağlanmasıyla birlikte doğrudan vatandaşlık kazanmasına imkân tanımaktayken, uzun dönem ikamet izni arayan ülkeler ikamet şartının gerçekleşmesinden sonra vatandaşlığın kazanılması için ayrı bir başvuru süreci öngörmektedir[291].

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması hususunda St. Kitts ve Nevis, Antigua Barbuda gibi ülkeler ikamet şartı aramadan doğrudan vatandaşlık kazanma[292] programlarını tercih ederken; ABD, İngiltere[293] gibi ülkeler uzun dönem ikamet şartını

[290] Öztürk (Yatırım), s. 32-34.
[291] İkamet esasının devlet ile birey arasında sıkı bir aidiyet yarattığına dair bkz. Bauder, H.: *Domicile Citizenship Human Mobility and Territoriality*, Progress in Human Geography, Vol. 38, 2014, s. 91-106. Bu sebeple uzun dönem ikamet izni programlarınada yatırım yoluyla vatandaşlık programı yerine 'yatırım yoluyla ikamet programları' da denilmektedir.
[292] Yatırım yoluyla vatandaşlık kazandıran programlara "doğrudan yatırım yoluyla vatandaşlık" programları da denilmektedir: Veteto, s. 85-87
[293] Investor programlarını askıya alan İngiltere, farklı ve yenilikçi yatırım programları denemektedir. Bkz. 101 vd.

vatandaş olabilmenin ön ve önemli bir koşulu olarak kabul etmekte, ikamet izin sürelerini uzun tutarak yabancıları bu süreç içinde izleme imkanına sahip olup vatandaşlık konusunda karar vermeyi tercih etmektedir. Başka bir deyişle, uzun dönem oturma izni alınması otomatikman vatandaşlık kazanılması anlamına gelmemektedir. Türkiye, Malta ve Bulgaristan, gibi ülkeler ise yatırım yoluyla vatandaşlık kazanabilmesi için yabancının kısa dönem ikamet izni almasını aramakta ve ardından yabancının vatandaşlık başvurusu yapmasına izin vermektedir[294]. Hangi program uygulanırsa uygulansın ikamet izin süresi ve vatandaşlığa başvuru süresi içinde ilgili kişiler yabancı statüsünde kabul edilmektedir.

A. İkamet Şartı Aramadan Doğrudan Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Veren Ülkeler

1. St. Kitts ve Nevis

Yatırım yolu ile vatandaşlık kazanılması yönünde ilk uygulama bir ada ülkesi olan St. Kitts ve Nevis'de başlamıştır. 1984 yılında yatırımcıları ülkeye çekme amacıyla yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ile ilgili düzenlemeler yapılarak[295], bu ada ülkesinde ikamet şartı olmaksızın ve düşük yatırım tutarlarıyla nispeten kolay bir yolla yatırımcıya vatandaşlık bahşedilmiştir. *Commonwealth* ülkesi olması

[294] Veteto, s. 85-86.
[295] Surak (Citizenship), s. 24; Xu/ El-Ashram/ Gold, s. 5; Džankić (Immigrant), s. 1-2; Shachar (Citizenship), s. 794;

nedeniyle St. Kitts ve Nevis vatandaşlığını kazanmak yatırımcılar için, dünyadaki birçok farklı ülkeye sorunsuz seyahatin kapısını da açmaktadır[296].

St. Kitts ve Nevis ülkesinde yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen bir yabancı ikamet şartı aranmaksızın ülkeye hiç giriş yapmadan da vatandaşlık başvurusunu gerçekleştirebilir[297]. Yatırımcı, yatırım yaparak ikamet izni veya fiili olarak ülkede bulunma koşulu aranmaksızın ailesi, çocukları ve hatta ebeveyn ve ebeveynlerin de anne babaları ile vatandaşlık kazanabilmektedir.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancının üç yatırım aracından birini seçmesi yeterlidir. Bunlar büyüme fonuna bağış, alternatif yatırım seçeneğine bağış ya da taşınmaz satın almadır. İstenilen yatırım tutarları ise yatırım yoluyla vatandaşlık kazanacak aile üyelerinin sayısına göre değişmektedir. Yaklaşık 45 ile 60 günlük süre içerisinde vatandaşlık başvurusu işleme konularak hızla sonuçlandırılmaktadır[298]. St. Kitts ve Nevis'in yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına imkân veren uygulaması olabilecek en kolay koşullarda gerçekleştiği için eleştirilere hedef olmaktadır.

2. Antigua ve Barbuda

İkamet şartı olmadan doğrudan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına imkân veren bir diğer ülke Antigua ve Barbuda'dır. Ülke, yatırım açısından cazip

[296] *Commenwealth realm* (bölge): Antigua ve Barbuda, Avustralya, Belize, Kanada, Grenada, Jamaika, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Solomon Adaları, Bahamalar, Tuvalu ve Birleşik Krallık (http://www.monarchist.org.uk/the-commonwealth.html Erişim Tarihi: 15.07.2023).
[297] Taşınmaz satışı ile vatandaşlık kazanılmasında ziyaret beklenmektedir. Fakat bu ziyaret bir ön koşul veya zorunluluk değil. (https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/st-kitts-nevis (Erişim Tarihi: 06.07.2023).
[298] http://stkitts-citizenship.com (Erişim Tarihi: 05.07.2023).

olanaklar sunmasının yanı sıra St. Kitts ve Nevis gibi güçlü bir pasaporta sahiptir[299]. Böylelikle yabancılar yatırım yaparak vatandaşlık kazanmakla birçok ülkeye vizesiz seyahat imkanına sahip olmaktadır[300].

Antigua ve Barbuda vatandaşlığını yatırım yolu ile kazanmak isteyen yabancı dört farklı yatırım aracından birini tercih ederek ülkeye yatırımı gerçekleştirmelidir. Bu yatırım araçları, taşınmaz satın alma, işletme satın alma, ulusal kalkınma fonuna bağış ve Batı Hint Adaları Üniversitesine bağıştır[301]. Yapılacak yatırım tutarları ise oldukça düşük tutularak 100.000-200.000 Amerikan Doları arasında belirlenmiştir. Aynı St. Kitts ve Nevis'teki uygulama gibi, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan kişiyle ile eşi, 31 yaş altındaki bağımlı çocukları, ebeveynleri ve ebeveynlerin anne babası ile evli olmayan kardeşler vatandaşlık kazanmaktadır[302].

3. Diğer Ülkeler

Yukarıda örneklenen ülkelerin dışında; Dominika, Karadağ, Ürdün, Grenada, St. Lucia gibi ülkeler de ikamet şartsız yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma programları kabul edilmiştir. Bu ülkelerden Karadağ, Dominika ve St. Lucia yatırım yoluyla vatandaşlık programlarına ek koşullar getirdikleri görülmektedir.

Son dönemlerde Avrupa Komisyonu'nun ısrarlı tepkisi üzerine Karadağ, doğrudan yatırım programlarını 1 Ocak 2023 tarihi itibariyle sona erdirmiş ve aktif yatırım kapsamında turizm, tarım ve işletme gibi yatırım yapmak suretiyle teşvik

[299] Antigua ve Barbuda vatandaşları AB ve *Schengen* ülkeleri, İngiltere, Singapur ve Hong Kong dahil 140 ülkeye vizesiz seyahat edebilmektedir.
[300] https://cip.gov.ag (Erişim Tarihi: 10.05.2023).
[301] http://cip.gov.ag/investment-options (Erişim Tarihi: 10.05.2023).
[302] https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/antigua-barbuda (Erişim Tarihi: 10.05.2023).

sağlayacak program üzerine yoğunlaşarak ilgili programa başvuracak yatırımcı sayısına da 2000 kişilik kota getirmiştir[303]. Bu kotanın dolması halinde programlara ara verilmesi öngörülmektedir.

Dominika ve St. Lucia'da ise yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yatırımcının bağlılık yemini etmesi gerekmektedir[304]. Görüldüğü üzere, her ülke kendi kurallarına, kültürüne, programına göre başka tür şartlar da koyabilmektedir.

B. Yatırım Nedeniyle Önce İkamet İzni Sonra Vatandaşlık Veren Ülkeler

1. Kısa Dönem Oturma İzni ile Vatandaşlık

a. Malta

Malta, yatırım yoluyla kısa dönem ikamet izni ile doğrudan vatandaşlık hakkı sağlayan ülkelerin başında yer almaktadır. Malta ekonomisi, Amerika Birleşik Devletleri'nde 2008 yılında başlayan *Mortgage* krizi ile ve sonrasında büyük ekonomik kriz sebebiyle büyük bir çöküş yaşamıştır[305]. Bunun üzerine Malta hükümeti, ekonomisini düzeltmek ve ülkeye gelir sağlamak amacıyla yatırım

[303]https://www.gov.me/en/article/193956--cabinet-passes-decision-on-economic-citizenship , https://best-citizenships.com/2023/01/01/montenegro-citizen-by-investment-is-closed-from-2023/#:~:text=Applicants%20must%20pay%20EUR%20450%2C000,intended%20for%20less%20developed%20areas.

[304]https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/dominica?page=ppc_Global_gsn_prod_cit_dominica_tier1&gad=1&gclid=Cj0KCQjwqs6lBhCxARIsAG8YcDgw6By-jEv6PMc42YnQVdoycv2c2OU2K1VP4U_mvO6oOvSnr7xdax4aAvonEALw_wcB (Erişim Tarihi: 12.06.2023).

[305]Džankić (Maltese), s. 33-37 Sassen, s. 29.

programlarını devreye sokmuştur[306]. 2013 yıllarında Malta Vatandaşlık Kanunu'nda yapılan değişiklik ile yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ülkenin hukuki düzenlemelerinde yerini almıştır. Malta, "Bireysel Yatırımcı Programı" adı altında 650.000 Euro bağış yapılmasıyla ikamet şartını aramadan yabancıları vatandaşlığa kabul ederek ilk adımı atmıştır[307]. Muhalefet partilerinin yanı sıra, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu'ndan gelen tepkiler üzerine, Malta, aynı yıl yine ikamet şartını aramadan, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına esas teşkil edecek yatırım tutarını arttırarak (1.150.000 milyon Euro) beş yıl yatırımın muhafaza edilmesi şartını getirmiştir[308].

AB'ye üye devlet olması sebebiyle, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması hususunda Malta en çok tartışma konusu olan ülkelerden biri olmuştur. Zira Malta vatandaşlığının kazanılması AB vatandaşlığına da sahip olmak demektir ve böylece yabancı yatırımcılar serbest dolaşım hakkını da elde edecektir[309]. Böylelikle yatırım yoluyla kolaylıkla Malta vatandaşlığını kazanan üçüncü devlet vatandaşları AB vatandaşı statüsünü kazanmakta, başta *Schengen* bölgesinde vizesiz seyahat olmak üzere birçok avantajla sahip olmaktadır. Ancak bu durum AB'nin sınır güvenliğini de içeren göç politikalarını zaafa uğratacak niteliktedir[310]. Çünkü *Schengen* bölgesinde vizesiz seyahatin yanı sıra ikamet imkânı sağlaması sebebiyle Malta vatandaşlık programı altın pasaport olarak anılmaktadır[311].

---

[306] Veteto, s. 82-90; Džankić (Investment), s. 2-3.
[307] https://www.globalcitizensolutions.com/countries/malta-residency-and-citizenship/ (Erişim Tarihi: 15.07.2023); Carrera, s. 3, 406.
[308] Scherrer/ Thirion, s. 22 vd.
[309] Göçmen, İ.: *Avrupa* Anlaşmaları, Avrupa Birliği Anksiklopedisi (ed. İmre Ersoy, Mesut Eren, Hatice Yazgan, İlke Göçmen, Çisem İleri), İstanbuk, s 132-134.
[310]Göç Politikaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bayraktaroğlu Özçelik(Göç Politikası) , s. 113-137.
[311] Džankić (Ius Pecuniae), s. 3.

Gerek muhalefet partileri gerek AB otoritelerinden gelen eleştiriler nedeniyle Malta'nın, ülkede ikamet şartı aramaksızın vatandaşlığını kazanmak üzere yatırım yapan yabancının yatırım tutarını arttırılması ve yatırımı beş sene boyunca elde tutma şartı eleştirileri durdurmamıştır.

Avrupa Parlamentosu bu amaçla öncelikle 2014 yılının Ocak ayındaki Genel Kurulunda Malta'nın yatırım programı için bir kınama bildirisi yayınlamıştır[312]. 2013/2995 sayılı bildiride vatandaşlık hukuku ülkelerin münhasır yetki alanında olsa da para karşılığında vatandaşlık verilmesinin AB'nin temel değerlerine ters düştüğünü, Malta'nın Bireysel Yatırımcı Programının "AB vatandaşlığın satışa çıkarılması" anlamına geldiğini belirtmiştir[313]. Bunun üzerine Malta hükümeti, 2014 yılının Şubat ayında yatırım programını değiştirerek kısa dönem ikamet şartını eklemiş ve yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına kota getirmiştir[314].

2020 yılında Malta Bireysel Yatırımcı Programını kota dolması gerekçesiyle kapatmıştır. Daha sonra çıkarmış olduğu bir yönetmelik ile Doğrudan Yatırımla İstisnai Hizmetler için Vatandaşlığa Kabul Programını (*Citizenship for Exceptional Services* (CES)) uygulamaya koymuştur[315]. Bu program, Yatırımcıların İstisnai Yoldan Vatandaşlık Kazanılması (*Maltese Exceptional Investor Naturalisation* (MEIN)) programı olarak da anılmaktadır[316]. Bu programa göre, ikamet izninin yanı sıra yabancı yatırımcının 600.000 ila 750.000 Euro tutarında bir bağış yapması

[312] *European Parliament resolution of 16 January 2014 on EU Citizenship For Sale* (2013/2995 (RSP)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0038_EN.html (Erişim Tarihi: 29.06.2023); Džankić (Investment), s. 1.
[313] *European Parliament resolution of 16 January 2014 on EU Citizenship For Sale*.
[314] Carrera, s. 8-12, 40; Džankić (Investment), s. 10.
[315] https://www.globalcitizensolutions.com/malta-citizenship-by-investment/ (Erişim Tarihi: 05.07.2023).
[316] Öztürk (Yatırım), s. 115.

(600.000 Euro+ taşınmaz satın alması ya da kiralanması, doğrudan iade edilemez yatırım yapılması veya hayır amacı, sanatsal ve kültürel bir şirket ya da topluluğa bağışta bulunulması) gerekmektedir[317]. Vatandaşlık başvuru süreçlerini yürütmekle yükümlü Malta Birliği Kurumu (*Community Malta Agency* (CMA)) yaptığı incelemeler sonucunda yabancıya önce oturma izni, ardından da uygun görürse vatandaşlık vermektedir[318]. Yatırım tutarının ve ikamet izni zorunluluğunun yanı sıra, ilgili yabancının toplumun güvenliği ve topluma entegrasyonunu sağlama hedefi de gözetilmiştir. Buna göre, Malta Cumhuriyeti'ne ve değerlerine bağlı olmak, Malta vatandaşlığı için uygun olmak, kamu düzeni veya milli güvenliği tehdit teşkil etmeyecek bir durumda olmak, itibar zedeleyici faaliyetler yapmamış olmak, uluslararası bir yaptırıma tabi tutulmamış olmak gibi şartlara yer verilmiştir[319]. İlgili kişi, nihayet Malta'ya bağlılık yemini ederek Malta vatandaşlığını yatırım yoluyla kazanmaktadır. Yatırımcı vatandaş olduktan sonra 5 yıl boyunca devlet tarafından izlenmektedir.

Malta'nın yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılma programlarının yanı sıra yatırım yoluyla sadece oturma iznini hedefleyen programları da bulunmaktadır. Malta Daimi İkamet Programı'nda (*Malta Permanent Residence Program* (MPRP)) daimî oturma sahip olmak için aynı yatırım araçlarına daha düşük tutarda (110.000 Euro +

[317] https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/malta?page=ppc_Global_gsn_prod_cit_malta_tier1&gad=1&gclid=Cj0KCQjwqs6lBhCxARIsAG8YcDiHbd3WqFN9TQ3YMYANC1Gjp5yCMhk_ssWm0DKqxXfbnbLiyYQvIVUaAhVEEALw_wcB (Erişim Tarihi: 25.06.2023).
[318] https://komunita.gov.mt/en/ (Erişim tarihi: 11.07.2023).
[319] https://www.globalcitizensolutions.com/malta-citizenship-by-investment/ (Erişim Tarihi: 10.06.2023).

taşınmaz satın alınması veya kiralanması, doğrudan yatırım yapılması veya hayır amacıyla sanatsal veya kültürel bağış yapılması) yatırım yapılması aranmaktadır[320].

20 Ekim 2020 yılında Avrupa Komisyonu, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin yatırım yoluyla vatandaşlık programlarını kapatması için resmi bildirim mektubu (*letter of formal notice*)[321] gönderdi. Komisyon, aynı süreçte Bulgaristan'ın yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin programlarına ilişkin kaygılarını da dile getirmiştir.

AB oluşum süreci içerisinde özgürlük, güvenlik ve adalet amaçlarını sağlamak adına birçok farklı düzenleme yapmıştır[322]. Avrupa Komisyonu'nun Malta ve yatırım yoluyla vatandaşlık programlarını uygulayan birkaç ülkeye programların kapatılması için baskıları devam etmektedir Bunun üzerine Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi gibi birkaç ülke vatandaşlık kazanılmasına ilişkin yatırım programlarını kapatmıştır. Komisyon 9 Haziran 2021 tarihinde Malta'ya detaylı bir uyarı göndermiş ve ihlal (*infrigment)* davasının idari aşamasını gerçekleştirmiştir[323].29 Eylül 2022 tarihinde, Avrupa Komisyonu, AB İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 258/2. maddesi uyarınca Malta'yı altın pasaport uygulamaları ile karara uygun davranmadığı için Avrupa Birliği Adalet Divanına (ABAD) sevk etmiştir. Komisyon, Avrupa Birliği Adalet

[320] https://www.globalcitizensolutions.com/residency/residency-by-investment-in-malta/ (Erişim Tarihi: 14.07.2023).
[321] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5422 (Erişim Tarihi: 10.07.2023).
[322] Bayraktaroğlu Özçelik, G.: *Avrupa Birliği Göç Politikasının Yasal Çerçevesi*, Avrupa ve Uluslararası Göç Hukuku (ed. Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, Elçin Aktan), 2022, s. 118-123.
[323] Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle AB, Malta'nın Rus ve Belarus vatandaşları için bu yeni sistemi askıya almasını istedi. Bununla berabet tüm üçüncü ülke vatandaşları için programları kaldırma üzerine bir baskı yaratmayı isteyen ve AB vatandaşlığının satışa çıkarılmasına karşı olan Komisyon, 6 Nisan 2022 tarihinde Malta'ya gerekçeli bir görüş göndermiştir. Malta'nın cevabı ise tatmin edici değildir. Avrupa Parlamentosu yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına dair programların AB vatandaşlığının özünü zedelediğini belirtmektedir. Dolayısıyla, Parlamento *golden passport* programlarının kaldırılmasını istemiştir. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5422 , https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/european-parliament-resolution-of-9-marc/product-details/20220315DPU32347 (Erişim Tarihi:12.07.2023).

Divanına sevk etmesinin gerekçesi olarak Malta'nın AB Antlaşmasının dürüst iş birliği ilkesine (m. 4(3)) ve AB'nin İşleyişine İlişkin Anlaşma'nın 20. maddesinde öngörülen birlik vatandaşlığı anlayışına aykırı hareket ettiğini ileri sürmüştür[324]. Yargılama halen devam etmektedir.

Günümüzde Malta, yatırım yoluyla doğrudan vatandaşlık kazanma programları konusundaki ısrarı ile dikkat çekmektedir.

b. Bulgaristan

2013 yılından 2019 yılına kadar Bulgaristan Vatandaşlık Kanunu'nda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına dair düzenleme bulunmaktaydı. Bulgaristan'ın günümüzde uzun süreli ikamet iznine bağlı vatandaşlık verse de aşağıda üzerinde duracağımız AB'nin eleştirileri öncesinde, Bulgaristan kısa dönem ve fiili ikamet zorunluluğu olmayan bir yatırım programı uygulamaktaydı[325]. Günümüzde uzun dönem oturma izni aramasına rağmen, 6 yıl boyunca kısa dönem oturma izni ile yatırım programı uyguladığı için, çalışmada Bulgaristan'a kısa dönem ikamet izni ile vatandaşlık veren ülkeler arasında yer vermiş bulunuyoruz.

Avrupa Komisyonu, Malta gibi Bulgaristan'ın da yatırım programları üzerine uyarıda bulunmuştur. Bulgaristan hem Komisyon'un raporu hem de yatırım yoluyla vatandaşlık programlarından istenilen verimi alamadığı gerekçesiyle yatırım programlarında değişikliğe gitmiştir. Güncel olarak, yatırım yoluyla vatandaşlık programlarının uygulanmamaktadır. Bununla birlikte, beş yıllık ikamet izninin

---

324 https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=273734&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=409209 (Erişim Tarihi:14.07.2023).

325 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2068 (Erişim Tarihi: 10.07.2023).

ardından vatandaşlık başvurularına imkân veren programlar halen varlığını sürdürmektedir.

24 Mart 2022'de Bulgaristan Parlamentosu, yatırımcı vatandaşlık planını sona erdirmek amacıyla Bulgar Vatandaşlık Kanununda oy birliği ile değişiklik yapılmasını onaylamıştır. Avrupa Komisyon Raporuna göre, 5 Nisan 2022 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Bulgaristan yatırım yoluyla vatandaşlık programlarını iptal etmiştir[326].

Vatandaşlık Kanunundaki değişikliğe göre Bulgaristan Yatırım Ajansı koşulları ve onay sürecini incelemekle yetkili olup yatırımın meşru kaynaklardan gelip gelmediğini ve yatırım sahibi kişiyi güvenlik bakımından incelemektedir. Bu konularla ilgili olumlu bir sonuca varırsa yatırımı onaylayan bir sertifika yabancıya verilmekte ve kendisine altın vizeye başvurma hakkı ile daimî ikamet izin verilmektedir. Yatırım yolu ile ikamet izni alınmasının ardından yatırımcı ülkede beş yıllık oturma hakkına sahip olmaktadır. Yatırımcı, Bulgarca dilini bilmesi ve diğer güvenlik şartlarını da sağlaması halinde 5 yıl sonunda Bulgar vatandaşlığını kazanmaktadır[327]. Dolayısıyla günümüzde Bulgaristan'da yatırım yapmak suretiyle *doğrudan* vatandaşlık kazanılmamakta, yabancının önce 5 yıl oturma izni alması gerekmekte, vatandaşlık başvurusu üzerine ve şartları gerçekleşirse vatandaşlık hakkına sahip olmaktadır[328].

[326] https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729268/EPRS_ATA(2022)729268_EN.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2023).
[327] https://www.lawyers-bulgaria.com/bulgaria-citizenship-by-investment (Erişim Tarihi: 25.06.2023).
[328] https://best-citizenships.com/2022/09/30/bulgaria-closes-its-golden-passport-program/ (Erişim Tarihi: 25.06.2023).

2. Uzun Dönem Oturma İzni ile Vatandaşlık

a. ABD

ABD'de çeşitli programlarla yabancıların teşvik edilerek ülkeye çekilmesi politikası 1950'lerde başlamıştır[329]. Tüm yatırım programlarında olduğu gibi, ABD de yabancı yatırımcı çekerek ülke ekonomisini canlı, rekabet ve gelişmeye açık tutmak istemektedir[330].

Bu doğrultuda yatırım programları uygulamaya konmuş ve yıldan yıla yatırım politikalarındaki değişiklikler bu programlara yansımıştır. Yatırım programlarından beklenen sonucun elde edilip edilmemesine göre değişen uygulamaları takiben, 1990 yılında hazırlanan Göç Kanunu (*Immigration Act of 1990)* ile yatırım yoluyla ikamet ve vatandaşlığın temeli olan Beş Aşamalı İstihdama Dayanan Sistem (EB-5 Programı-*Five-Tiered Employment-Based Immigration System*) kabul edilmiştir.[331] Bu kapsamda yatırımcı, oturma iznine ve ardından vatandaşlığa başvurma hakkına sahip olacaktır. Yabancı EB-5 Programına dahil olmak istiyorsa "nitelikli" yatırımı gerçekleştirmesi gerekecektir. Nitelikli yatırım ile kastedilen, sermayesi en az 1.8 milyon Amerikan Doları olan aktif yatırım araçları kullanılarak yapılan ya da hedef istihdam bölgelerine yapılan yatırımlardır[332]. 2019 yılında EB-5 programında yapılan değişiklikle beraber istenen yatırım tutarları yaklaşık bir buçuk kat arttırılmıştır[333]. 2019 yılındaki değişiklik öncesi 1 milyon Amerikan doları olan bu sermaye tutarı,

[329] Öztürk (Yatırım), s. 83.
[330] Macdonald, B: *The Immigrant Investor Program: Proposed Solutions to Particular Problems,* Law & Pol'y International Bus, ,Vol. 31, 2000, s. 405.
[331]Macdonald, s. 410-415; https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program (Erişim Tarihi: 27.06.2023).
[332] Yılmaz, s. 199.
[333] Öztürk (Yatırım), s. 84.

otoriteler tarafından yeterli görülmeyerek yükseltilmiştir[334]. Ancak bu tutarlar bazı durumlarda daha düşük olabilir. Atıl kalan bölgelerde ve devlet tarafından belirlenen istihdam bölgelerinde (*targered employment areas*) daha düşük tutarda yatırım yapılması öngörülmüştür. Burada amaç, söz konu bölgelerde istihdam kapasitesini arttırarak canlandırmak ve ekonomiye destek olmaktır. Yatırım tutarı bu bölgeler için, 2019 yılındaki değişiklikle birlikte 500.000 Amerikan dolarından 900.000 Amerikan dolarına yükseltilmiştir[335]. Yapılan araştırmalar, hedef istihdam bölgelerinin gerçekten amacına hizmet ettiğini ve atıl olarak kabul edilen bu bölgelere %30'luk yabancı yatırımcı vize başvurusunun yapılmış olduğunu göstermektedir[336].

Yatırım yoluyla vize almak isteyen yatırımcının yatırımını, mutlaka kendi kuracağı bir ticari işletmeye ya da var olan bir ticari işletmeye yapmış olmasıdır[337]. Ayrıca bu yatırımı gerçekleştirirken en az on kişilik bir istihdam yaratılması aranmaktadır[338].

Bu şartların dışında yapılan yatırımın fayda sağlıyor olması, mutlaka ticari olarak nitelendirilmesi, yabancının belirli bir süre ülke ile bağlantısını sürdürmesi kanunda öngörülen süre boyunca fiilen ülkede bulunması gibi şartlara da yer verilmektedir.

Yatırımcının yanı sıra eşine ve 21 yaşından küçük evli olmayan çocuklarına öncelikle iki yıl geçerli[339], iki yılın ardından ise sürekli yeşil kart verilmektedir. Daimî

---

[334] Kaya, s. 122.
[335] Değişiklik öncesi ise tutar 500.000 Amerikan doları tutarında idi.
[336] Torkian, S.: *Where to, Mr. Warbucks?: A Comparative Analysis of the US and UK Investor Visa Programs*, Fordham Int'l L.J., 2015 ,Vol 38, s. 1305, (https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol38/iss4/12).
[337] Macdonald, s. 416; Öztürk (Yatırım), s. 85.
[338] Kaya, s. 122.
[339] https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program (Erişim Tarihi: 27.06.2023).

oturma iznine sahip olunması için iki yıllık bu süre boyunca yabancının ABD dışında olduğu gün sayısı yılda 180 günü geçmemelidir[340]. Yatırımcı, 5 yıllık ikamet süresini tamamladıktan sonra kendisine vatandaşlık başvurusu yapma imkânı tanınmaktadır[341]. Görüldüğü gibi, yatırımcının vatandaşlığa başvurması için yatırımı yapmasından sonra ortalama yedi yılın geçmesi ve kişinin ülkede ikamet etmesi gerekmektedir[342]. Bu husus, yatırımcının 7 yıllık süre içinde zaman zaman ülke dışına çıkmasına engel teşkil etmemektedir.

b. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ta yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması 1994-2022 yılları arasında *Tier-1* Yatırımcı Vizesi Programı ile gerçekleştirilmiştir. Fakat Birleşik Krallık bu program ile yatırımcı vizesine başvurma yolunu 17 Şubat 2022 tarihinde kapatmıştır[343]. Eğer yatırımcı *Tier-1* vizesini 17 Şubat 2022 tarihinden önce almış ise, vize uzatma, daimî ikamet başvurularını yapabilir ve bunların sonucunda şartları yerine getirmiş ise vatandaşlık kazanmak için halen başvurabilir [344].

Tier-1 Investor vize programı yerine, programın tam karşılığı olmasa da *Innovator* ve *Start-up* vize seçenekleri getirilmiştir. Burada da yatırımcıyı ülkeye çekmek amaçlansa da yeni programın getirdiği şartlar ve yatırım miktarları *Tier*- 1 Programına nazaran daha ağır şartlara bağlanmıştır. Yeni program, yatırım yaparken

---

340 Surak (Citizenship), s. 16.
341 Torkian, s. 1307-1309.
342 https://www.globalcitizensolutions.com/citizenship/eb5-investor-visa-in-the-usa/ (Erişim Tarihi 05.05.2023)
343 https://www.gov.uk/tier-1-investor (Erişim Tarihi 27.06.2023). https://www.gov.uk/government/publications/guidance-on-application-for-uk-visa-as-tier-1-investor/tier-1-investor-guidance-accessible-version (Erişim Tarihi: 27.06.2023).
344 https://imperiallegal.com/tier-1-investor-visa/ (Erişim Tarihi 27.06.2023).

aynı zamanda İngilizce bilmek, yenilikçi plan ve fikirleri olmak, belirli testlere tâbi tutulmak gibi ağır koşulları gerçekleştirmesi sebebiyle[345], yabancı yatırımcılara *Tier-1* Programı kadar cazip gelmemektedir.

Günümüzde yatırım yaparak vatandaşlık kazanma kurumu Birleşik Krallık'ta uygulanmamaktadır. Bununla birlikte 28 yıl boyunca uygulanan, yüksek yatırım tutarları ve uzun dönem ikamet izinleri ile kazanılabilen bu programı ve içeriğini açıklamak, Türk hukukundaki uygulamaya ışık tutabilir. Bu nedenle aşağıda *Tier-1* programı ile ilgili bazı bilgilere yer verilecektir.

Tier-1[346] vize programına göre, ikamet süreleri ile yatırım miktarı arasında ters orantı vardır. En az yatırım tutarı 2 milyon İngiliz Sterlinidir. Bu tutarda yatırım yapan bir yatırımcıya ilk olarak en fazla beş yıllık bir ikamet izni verilmekte, ancak yatırımın devam etmesi şartıyla 5 yıl ikametin sonunda daimî ikamet hakkı kazanan yabancıya vatandaşlık başvurusu yapabilme imkânı tanınmaktaydı. 5 yıllık ikamet süresi içinde ilgilinin fiilen ikamet etmesi zorunlu kılınmıştır[347]. Ancak kişinin sürenin tamamını fiilen ikamet etme zorunluluğu olmayıp, 1 yıl içinde 185 gün ülkede bulunmak yeterli görülmüştür[348]. Görüldüğü üzere Birleşik Krallık'ta yeterli fayda sağlamadığı için uygulaması askıya alınan yatırım programlarında hem yatırımın tutarı çok fazladır hem de yabancı yatırım tutarını arttırdığı takdirde daimî oturma izni alma süresi kısalmaktadır. Uygulama devam etseydi en hızlı şekilde daimî oturma izni alabileceği

[345] https://imperiallegal.com/innovator-visa/ (Erişim Tarihi 27.06.2023).
[346] Tier 1 Yatırımcı programında daimî oturma hakkı ve vatandaşlık kazanmak için vatandaşlık kazanılacak aile üyelerinden bağımsız İngiliz şirketlerine en az 2.000.000 £ bağış yapmak gerekmektedir. Yatırım miktarınıza bağlı olarak daimî ikamet kazanmak adına başvuru süreleri değişmektedir.
"*5 yıl içinde daimî oturma hakkı elde etmek için 2.000.000 £;*
3 yılda daimî oturma hakkı elde etmek için 5.000.000 £;
2 yıl içinde daimî oturma hakkı elde etmek için 10.000.000 £.".
[347] Torkian, s. 1315.
[348] Öztürk (Yatırım), d. 92.

meblağ 10 Milyon İngiliz Sterlini olacak buna rağmen en az iki sene daha geçici oturma izninin ardından daimi oturma hakkına sahip olacaktı[349].

c. Kanada

Kanada 1986 yılından itibaren yatırımcıyı ülkeye çekmek amacıyla çeşitli yatırım programları denemiştir[350]. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma hakkına sahip olmak isteyen yabancı, yatırım yaparak programdaki şartları karşılayacak; uzun dönem ikamet iznine sahip olduktan beş sene sonra da vatandaşlığa başvurma hakkına sahip olabilecekti.

Kanada'nın Yatırımcı Göçmen Programı ve *Quebec* yatırım programlarıyla ilgili teşvikleri öngören iki programdan biri tamamen uygulamadan kaldırılmış, diğeri ise askıya alınmıştır.

Birinci program olan Yatırımcı Göçmen Programı 2011 yılında askıya alınmış ve ardından istenilen ekonomik kalkınmanın sağlanamadığı gerekçesiyle 2014 yılında süresiz olarak yürürlükten kaldırılmıştır[351]. Uygulandığı süre içinde tüm ülke genelinde yatırım yapmak ve uzun dönem ikamet izni almak suretiyle yabancıların Kanada oturma izni ardından vatandaşlığa başvurma hakkı bulunmaktaydı.

2014 yılından sonra ülke genelinde yatırım programları ile vatandaşlık veya ikamet teşviklerinin verilmesi yerine yatırımcı teşviklerinin yalnızca *Quebec*

[349] Džankić (Ius Pecuniae), s. 5; Xu/ El-Ashram/ Gold, s. 5; Yılmaz, s. 200; Öztürk (Yatırım), s. 93; https://imperiallegal.com/british-citizenship-by-investment/ (Erişim Tarihi: 01.07.2023);
[350] Öztürk (Yatırım), s. 96.
[351] https://www.globalcitizensolutions.com/canada-citizenship-by-investment/#quebec-immigrant-investor-program (Erişim Tarihi 24.06.2023).

eyaletinde gerçekleşmesi gerektiğine karar verilmiştir.[352] "*Québec Immigrant Investor Program*"ı (QIIP) ise 2019 yılında Kanada Göç Bakanlığının vermiş olduğu karar ile 1 Nisan 2023 yılına kadar askıya alınmıştır. Ardından Göç Bakanlığı tarafından askıya alınma süresi 1 Ocak 2024 tarihine kadar uzatılmıştır[353]. Bu programda ise yatırım yoluyla oturma izni veya vatandaşlık alabilmek için yatırım yapılması beklenen araçlar ise öncelikle 2 milyon Kanada dolarına sahip bir net gelirin olarak bir şirket sahibi olmak ve beş sene yatırımı tutmak kaydıyla devlet garantisinde yatırım yapmaktı.

Kanada'nın programları iptal etmesindeki en temel sebep, beklenen ekonomik katkının sağlanamaması ve buna karşılık ülkede güvenlik zafiyeti, demografik değişiklik gibi birçok olumsuzluğun meydana gelmesidir.

Kanada yetkili birimlerinin tespitlerine göre, başvurular durdurulmasına rağmen, askıya alınmadan önce değerlendirilmeye başlanan başvuruların sonuçlanmasıyla 2022 yılında 5000 yatırımcı daimî oturma izni almıştır[354]. Daimî ikamet almak için ise yabancı yatırımcılar üç sene içinde en az 730 gün fiilen ülkede bulunmuş olmaları gerekmekte idi[355].

Kanada, askıya alınan programlarının yerine, tıpkı Birleşik Krallık'taki uygulamalar gibi kısmen zor şartlara tabi, farklı yenilikçi programlar öngörmüştür. *Canada Startup Visa* veya *the Québec Entrepreneur Program* olarak adlandırılan

[352] https://www.globalcitizensolutions.com/canada-citizenship-by-(Erişim Tarihi: 27.06.2023); investment/#:~:text=You%20can%20obtain%20Canadian%20citizenship,Immigrant%20Investor%20Program%20(QIIP). (Erişim Tarihi: 27.06.2023).
[353] https://www.immigration.ca/quebec-immigration-extends-suspension-of-quebec-immigrant-investor-program/ (Erişim tarihi 27.06.2023).
[354] https://imperiallegal.com/canada-residence/ (Erişim Tarihi: 28.06.2023).
[355] Xu/ El-Ashram/ Gold, s. 5; Džankić(Ius Pecuniae), s.4.

yatırım programları ile ikamet izini verilen yabancıların ülkede kurulan/kurulmakta olan işletmeleri kalkındırması amaçlanmaktadır[356].

Halen Kanada, yeni programları da dahi olmak üzere istisnai yatırımcı programlarında fiili ikamet aramaktadır. Buna göre, vatandaşlık/sürekli oturma izni başvurusu süresi için ikamet etmesi gereken beş sene boyunca en az 1095 gün Kanada'da bulunması gerekmektedir[357].

d. Portekiz

Portekiz uzun dönem ikamet izni sağladıktan sonra yatırım yoluyla vatandaşlık veren ülkelerden biridir. Portekiz vatandaşlığını kazanmak AB vatandaşlığını taşıma imkânı verdiğinden Portekiz gibi güçlü pasaportu olan ülkelerin yatırım programlarına karşı vatandaşlığın para ile alınıp satıldığı ve ticari bir noktaya getirildiğine dair eleştiriler halen varlığın sürdürmektedir[358].

Portekiz vatandaşlığını yatırım yoluyla kazanmak isteyen yatırımcının, üç farklı yatırım aracından biri ile yatırımı gerçekleştirerek uzun dönem ikamet izni alması gerekmektedir[359]. Güncel olarak Portekiz'de taşınmaz satın alımının yatırım araçları kategorisinden çıkarılmasına dair Hükümet tarafından çalışmalar yapıldığı için şimdilik yatırım araçları olarak taşınmaz satın alınması, sermaye transferi ve

[356] https://www.globalcitizensolutions.com/canada-citizenship-by-investment/#other-ways-to-acquire-canadian-citizenship (Erişim tarihi 27.06.2023).
[357] https://www.henleyglobal.com/residence-investment/canada (Erişim Tarihi 25.06.2023).
[358] Shachar (Citizenship), s. 4.

[359] https://imperiallegal.com/portugal-residence/ (Erişim Tarihi: 01.07.2023)

istihdam yaratılması olarak üç farklı yatırım aracı ile vatandaşlık ve ikamet teşviklerinin verildiğini söylemekle yetiniyoruz[360].

Yatırımını gerçekleştiren ve Portekiz'in yatırım programında yer alan şartları karşılayan yatırımcılara ikamet izni 5 yıl süre ile verilmektedir. 5 yılın sonunda yatırımcı ve ailesi, belirli düzeyde Portekizce bilmek, hapis cezası veya vergi borcu bulunmamak ve milli güvenliği tehdit eden durumda olmamak şartıyla Portekiz vatandaşlığını kazanabilmektedir. Portekiz'de fiili ikamet zorunluluğu bulunmamaktadır.

Portekiz'in yukarıda sözünü ettiğimiz ikamet hakkına imkân veren altın vize ile ilgili güncel bazı gelişmeler dikkati çekmektedir. 16 Şubat 2023 tarihinde Portekiz hükümeti, Bakanlar Toplantısı sonrasında altın vize programının sona ereceğine dair bir sinyal vermiş ve şubat ayından itibaren bu hususlar gerek Portekiz kamuoyunda gerek politik çevrelerde tartışılmaktadır. Portekiz Parlamentosunda çoğunluğa sahip Portekiz Sosyalist Partisi (PS), 20 Haziran 2023 tarihinde özellikle taşınmaz satımı sonucunda sahip olunan altın vizenin, bazı değişiklikler yapılarak *Mais Habitação* (Daha Fazla Konut) Kanun Tasarısı ile ayakta tutulabileceğini duyurmuştur. Bunun üzerine taşınmaz yatırım aracını iptal eden, konutların daha az faiz oranı uygulanarak sadece Portekiz halkı tarafından satın alınmasına imkân veren bir değişiklik teklif Parlamentoya sunulmuştur[361]. Bu kapsamda *golden visa* programının sürebileceğini

[360] Parlamento değişiklik önerisi öncesi üç farklı yatırım aracı bulunmaktaydı. Bunlar taşınmaz satın alımı, sermaye transferi ve istihdam yaratmadır. Yatırımları en az beş sene elinde tutması gerekmektedir.

[361] https://app.parlamento.pt/webutils/docs/doc.pdf?path=6148523063484d364c793968636d356c6443397a6158526c63793959566b786c5a79394562324e31625756756447397a5357357059326c6864476c32595338314e5756695932493459535316a4f4755314c54526a5a6d4d7459544a684d5330794e6a4a6b4e44466c595755354d444d755a47396a65413d3d&fich=55ebcb8a-c8e5-4cfc-a2a1-262d41eae903.docx&Inline=true (Erişim Tarihi 01.07.2023); Gayrimenkul ve mevduat gibi pasif yatırımları iptal ederek üç farklı seçenek sunulacaktır. Üç seçenek, bilimsel araştırmaya yatırım, sanatsal

fakat taşınmaz satın alınması veya sermaye transferi yapılması gibi pasif yatırım araçlarını programın dışına çıkararak yalnızca iş kurma ve istihdam yaratma aracıyla programa devam edilmesi öngörülmektedir[362]. Hükümetin taşınmaz satışı ile oturma izni veya vatandaşlık gibi teşvikleri sunmaması konusunda ısrarlı ve istikrarlı bir görüşü bulunmaktadır. Bu konuda değişiklik içeren tasarı Parlamento tarafından onaylanmayı beklemektedir[363].

C. Ülke Uygulamaları ile İlgili Değerlendirme

Yatırım programları vasıtasıyla yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmek ve ekonomik bir fayda sağlamak ve menfaat sağlamak her ülkenin belirli bir dönem tercih ettiği bir politika olmuştur[364]. Özellikle dünyayı sarsan ve her kesimi etkileyen başta 2008 *Mortgage* ekonomik krizi ve onun tetiklediği diğer krizlerden sonra bazı devletler yatırım teşvik programlarına yönelmeye başlamış ve ekonomik fayda konusunda bir ölçüde amaçlarına ulaşmıştır. Bu tür programlar ile yatırımcıyı ülkeye çekememe sıkıntısı ise hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Çünkü, avantajlı bir pasaporta sahip olmak, daha gelişmiş ülkelerde yaşamak ve kendi ülkelerindeki baskı politikalarından kurtulmak isteyen milyonlarca kişi bulunmaktadır. Yabancılara yatırım yapmaları karşılığında ikamet ve/veya vatandaşlık kazanma imkânı sunan

---

üretim ya da kültürel mirasa yatırım ve şirket kurulmak ve istihdam yaratılması gibi yatırım araçları benimsenmiştir.

[362] https://www.imidaily.com/europe/portugal-govt-proposes-to-keep-golden-visa-after-all-eliminating-only-real-estate-capital-transfer-options/ (Erişim Tarihi: 01.07.2023)

[363] https://www.globalcitizensolutions.com/portugal-golden-visa ending/#:~:text=Is%20the%20Portugal%20Golden%20Visa,Golden%20Visa%20program%20is%20ending. (Erişim Tarihi: 15.07.2023).

[364] Shachar (Citizenship), s. 795-799.

devletler, ilgili kişilerin yapmış oldukları yatırımları ve davranışlarını uzun süre takip etmektedir.

Son dönemlerde yabancılara yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma imkânı sunan devletler, başta giderek sayıları artan kitlesel göç hareketleri nedeniyle daha temkinli davranama eğilimine girmişler, bazı ülkeler yatırım programlarını ya daha sıkı şartlara bağlamış (tutar, yatırım araçları ve ikamet süreleri gibi) ya tamamen kaldırmış veyahut da askıya almıştır. Kitlesel göçlerin, güvenlik, entegrasyon problemleri, kültürel yozlaşma, demografik yapının bozulması, gibi sorunlara yol açmasının karşılığında yatırım yoluyla vatandaşlıktan beklenen ekonomik fayda önemini kaybetmiştir.

Programları değiştirirken, ülke ekonomisine verilen katkının hızla görüleceği ve etki yaratacağı aktif yatırımlar (girişimci yatırımları ve yenilik getiren yatırımlar gibi) ve istihdam yaratan yatırımlar tercih edilmeye başlanmış, yatırım tutarları ise arttırılmıştır. Başta Kanada, İngiltere gibi ülkelerin yatırım yoluyla daimî ikamet ve vatandaşlık kazanma şartlarını giderek ağırlaştırmalarına rağmen, yabancı yatırımcılar ısrarla bu yola başvurmaya devam etmekteydi[365]. Bu sebeple günümüzde Kanada, Birleşik Krallık gibi ülkelerin yatırım programlarını belirli sürelerle askıya aldığını ve askıda kalma sürelerini birbiri ardına uzattıkları görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre programların ekonomik faydası ve ülkeye yapmış olduğu katkı günden güne azalmaktadır[366].

[365] Xu/ El-Ashram/ Gold, s. 5.
[366] Scherer/ Thirion, s. 45; Ayrıca Kanada programlarını uygulamakta iken hükümetin hazırladığı raporda ekonomik faydanın sağlanamadığı ve yabancı yatırımcının teşviklere sahip olmasıyla ülkeye katkı yapmayı bıraktığına dair bkz. Öztürk (Yatırım), s. 65.

AB ülkelerinde durum daha karmaşık bir hal almıştır. Örneğin, Malta, Bulgaristan ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi yatırım programları sonucunda AB üyesi bir ülkede daimî ikamet ve/veya o ülkenin vatandaşlığının kazanılması, söz konusu yabancıların, diğer AB üyesi ülkelere vizesiz seyahat etmesi sonucunu doğurmuştur. Yatırım yoluyla vatandaşlık veren AB üyesi devletlerin pasaportun gücü sebebiyle AB üyesi ülkeler yatırım programları üzerinde çok büyük kısıtlamalara gitmektedir.

Yukarıdaki sebeplerin yanı sıra öğretide yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına yönelik çok büyük tartışmalar bulunmaktadır. Vatandaşlığın alınıp satılan bir meta haline getirildiği, bu yolla gerçek bir vatandaşlık bağının kurulmasının göz ardı edildiği haklı olarak ileri sürülmektedir[367].

Yukarıdaki açıklamaların ortaya koyduğu üzere, gelişmiş ülkelerde yatırım programlarından ve istisnai yollarla verilen yatırım teşviklerinden giderek uzaklaşma eğilimi dikkati çekmektedir. Bu devletlerin kendi deneyimlerinden yola çıkarak ve günümüzdeki başta göç hareketleri olmak üzere değişimleri dikkate alarak hareket ettikleri kanaatindeyiz.

Türkiye'de ise 2022 yılında yapılan değişikliklerden önce, başlangıçta (2017 yılında) kabul edilen koşulların bir sene sonra değiştirilmesi ve yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının çok kolaylaştırılmış olması, örneğin taşınmaz yatırımı tutarının yüzde 75 düşürülmesi ve bu uygulamanın 4 yıl süreyle devam etmesi yoğun eleştirilerin hedefi olmuştur. Bu gelişme karşısında yukarıda örnek olarak verdiğimiz diğer ülkelerin deneyimlerinden istifade edildiğini söylemek mümkün değildir. Nitekim 2022 yılında yapılan değişikliklerle yatırım araçlarından birinin tutarı biraz

[367] Shachar, s. 10-15; Spiro, P.: *Cash-for-Passports and the End of Citizenship*, Should Citizenship Be for Sale?- EUI Working Paper (ed. Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, s. 9-10.

yükseltilmiş olsa bile başlangıçtaki tutarların yarısına bile ulaşılamamıştır. Türkiye'nin yatırım yoluyla vatandaşlık verilmesindeki amacı ekonomik fayda ise yatırım tutarlarının daha yüksek olması gerekirdi. Kaldı ki yatırım tutarlarının yüksek olması her zaman fayda zarar dengesini tesis etmemektedir. Bu yolla vatandaşlık kazanan yabancıların bir süre için dahi olsa ülkede fiilen ikamet etmeleri koşulunun getirilmemesi Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin ülke ile bağ oluşturmalarına imkân vermediği görülmektedir. Ürdün, Karadağ ve Kanada gibi ülkelerde uygulanan kota sisteminin kabulü ile yabancı yatırımcının ikamet izni ve vatandaşlığının sınırlı ve kontrollü bir şekilde gerçekleşmesi entegrasyon amacının gerçekleşmesine katkıda bulunabilir. Öte yandan yatırım yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyenlerin dil ve kültür bakımından ülkeye entegrasyonunun sağlanması için bir uygulama geliştirilmesi de büyük önem arz etmektedir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti milli marşının, Türk kültürünün ve tarihinin bilinmesi için eğitimler verilmesi ve ilgililerin bu kapsamda bir sınava tabi tutulması entegrasyonun gerçekleşmesi bakımından önem taşımaktadır.

AB ülkeleri, Kanada ve ABD ile karşılaştırıldığında halen beklenen ekonomik fayda sağlanamamış ise de Türkiye'deki programların uzun dönem ikamet izni zorunluluğu, dil ve kültür sınavları, yüksek yatırım tutarları ile geliştirilerek değiştirilmesi istenen dengeyi tesis edecektir.

II- YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASINA YÖNELEN ELEŞTİRİLER, PROBLEMLER ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. Genel Problemler

1. Mahfuz Yetkinin Ticari Amaçla Vatandaşlık Bağı Kurmak için Kullanılması

Daha önce de belirttiğimiz üzere vatandaşlık hukuku alanında her devletin mahfuz yetkisi bulunmaktadır[368]. Devletler, uluslararası hukukun çizdiği sınırlar içinde kalarak bu yetkiyi; vatandaşlığın kazanılması, kaybedilmesi ve bunlarla ilgili tüm konularda serbestçe kullanabilir. Yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına uluslararası hukukta getirilmiş herhangi bir sınırlama yoktur[369]. O halde devletler yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin olarak istedikleri yatırım araçlarını, yatırım tutarlarını ve entegrasyona ilişkin koşulları getirebilirler.

Ancak öğretide bazı yazarlar bu konuyu mahfuz yetki bakımından farklı açılardan eleştirmektedir. Bir görüş, devletlerin mahfuz yetkisi içinde kalsa da yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına imkân vererek vatandaşlık gibi bir bağı ticari amaçlarla kurmasını ve vatandaşlık kavramını değersizleştirmesini eleştirmektedir[370].

---

[368] Güngör (Tâbiiyet), s. 13; Kaya, s. 125; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 3; Erdem, s, 5; Göğer, s. 7; Nomer, s. 27.

[369] Gölcüklü, s. 130; Fakat vatandaşlık hukukuna dair uluslararası hukukun genel ilkelerine, uluslararası sözleşmelere ve genel hukuk kurallarına uyulması gerekecektir bkz. Erdem, 3-5; Güngör (Tâbiiyet), 15-21.

[370] Öztürk (Yatırım), s. 191-192, 58; Shachar (Dangeropus Liaisons), s. 4; Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 197 Şit Köşgeroğlu, s. 196-197.

Diğer bir görüş ise vatandaşlık gibi bir konuda mahfuz yetkinin ticari amaçlarla piyasa koşullarına göre kullanılmasını eleştirerek vatandaşlık politikalarının paradan bağımsız olarak güven ve sorumluluk çerçevesinde oluşturulması gerektiğini savunmaktadır[371]. Bu görüş daha ileri giderek, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına imkân verilmesi mahfuz yetkinin devletten alınarak piyasa şartlarına teslim edildiğini savunmaktadır[372].

Her iki görüş de esas itibarıyla yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına karşı çıkmaktadır.

Kanımızca, devletlerin vatandaşlığın yatırım yoluyla kazanılmasına imkân vermesi onların mahfuz yetkilerini sınırladığı anlamına gelmemektedir. Burada tartışmaya açık olan temel husus, devletin vatandaşlık konusundaki mahfuz yetkisini kullanırken sadece ticari ve/veya ekonomik amaçlarla hareket etmesidir[373]. Ekonomik faydanın devletlerin vatandaşlarını tayin etme hususunun önüne geçmemesi gerekir. Devletler, vatandaşlık hukukunun kendi mahfuz yetkisinde olduğu gerçeği ile ülke politikalarının vatandaşlık gibi değer arz eden hususlarda hassas, paraya bağlı olmayan, güven ve sorumluluk çerçevesinde sürdürülmesini esas almalıdır[374].

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, yatırım yoluyla vatandaşlık ve/veya ikamet imkânı tanıyan devletlerin giderek daha sıkı politikaları benimsemesini olumlu bir yaklaşım olarak görüyoruz. Malta ve Portekiz gibi Türkiye'nin de yatırım yoluyla

[371] Shachar (Dangerous Liaisons), s. 4-6.
[372] Parker, s. 36 vd.

[373] Spiro, s. 9-10; Shachar (Dangeropus Liaisons), s. 4.
[374] Shachar (Dangeropus Liaisons), s. 4.

vatandaşlığın kazanılması hususunda daha sınırlayıcı politikalar izlenmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

2. Gerçek Vatandaşlık İlkesinin İhlali

Uluslararası Adalet Divanı 1955 yılında vermiş olduğu diplomatik himaye hakkı kapsamında verilen *Nottebohm* kararı ile gerçek/etkin vatandaşlık ilkesi vatandaşlık hukuku terminolojisinde yerini almıştır[375]. Divan, etkin tâbiiyeti "*ilgili kişi ile tâbiiyeti söz konusu olan devletlerden hangisi arasında daha güçlü bir fiilî bağ mevcut ise, güçlü bağa dayanan tâbiiyet*" olarak ifade etmiştir[376]. *Nottebohm* kararının etkisiyle devletler vatandaşlık ilişkilerini düzenlerken birey ile devlet arasında gerçek bir bağın varlığını aramaktadır[377]. Öğretide, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması hallerinin gerçek vatandaşlık ilkesi ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir[378]. Bu eleştirilere katılmakla birlikte, devletlerin sadece yatırım yoluyla değil, sonradan vatandaşlığın kazanıldığı bütün haller bakımından bu bağın oluşmasına katkıda bulunacak koşulları araması ve sonradan bu bağın sürdürülebilir olmasını sağlayacak denetimleri yapması gerektiği kanaatindeyiz.

3. Takip ve Entegrasyon Konusundaki Eksiklikler

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının hukuki boyutunun yanı sıra siyasi, kültürel ve toplumsal boyutları, dolayısıyla hukuki sonuçlarının yanı sıra, kültürel ve

[375] Bkz, 29 ve 32. dn
[376] Nottebohm Kararı, s. 22; Unat (Nottebohm), s. 17; Bayraktaroğlu Özçelik (Kanunlar İhtilafı), s. 129 Gerçek vatandaşlık hakkında ayrıca bkz. Nomer (Vatandaşlık), s. 40 vd; Demirkol, s. 165-190.
[377] Yılmaz (Vatandaşlık Olgusu), s. 974.
[378] Shachar / Hirschl, s. 340 vd.

toplumsal sonuçları da olacaktır[379]. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazananların topluma entegrasyon ve uyumu sağlanmadıkça kültürel ve toplumsal sonuçlar olumsuz olacaktır. Örneğin, ekonomik kriz dönemlerinde bu kişiler, kültürel olarak entegrasyonları sağlanmadığı için ilk suçlanan kişiler olacaktır.

Türkiye dahil bu yolla vatandaşlık kazanılmasına imkân veren devletler bakımından başta yasal düzenlemeler, dil ve kültüre yakınlaştırma gibi birçok tedbiri uygulamaya koymasının entegrasyon süreci bakımından büyük önem taşıdığını düşünüyoruz.

Esas itibarıyla, vatandaşlığın kazanılması entegrasyon sürecinin son aşaması olması gerekir[380]. Bu sebeple, entegrasyonun vatandaşlık kazanılmasından önce başlaması ve adım adım gerçekleştirilmesi gerekir. Ancak tam bir entegrasyonun gerçekleşmesi iki taraflı bir süreç olup iş birliğini gerektirmektedir[381]. Yatırımcı ve ailesinin, Türk kültürü ve toplumu ile bağ kurabilmesi ancak bu iş birliği ile sağlanabilir[382]. Yatırımcı ve ailesinin ülkenin tarihini, kültürel yapısını ve dilini öğrenmesi bu nedenle büyük önem taşımaktadır. Ancak devletin de bu yolla vatandaşlık kazanacak yatırımcılar için uzun süreli ikamet şartını araması ve ikamet süresinin en az yarısının fiili ikamet zorunluluğuna bağlanması entegrasyon sürecine katkıda bulunacaktır[383].

---

[379] Yıldız, A.: *Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık*, Göç Araştırmaları Dergisi 2017, C. III, S.1, s. 38-39.
[380] Aygün M. / Kaya, C.: *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yeni Entegrasyon*, İNÜHFD 2016 , C. VII, S.1, s. 116.
[381] Yıldız, s. 64.
[382] Yıldız, s. 61; Kaya, s. 257.
[383] Kaya, s. 125; Shachar, s. 492.

B. Hukuki ve İdari Düzenlemelerle Bağlantılı Problemler

1. Kanunilik İlkesinin İhlali

Daha önce Anayasanın 66. maddesinin üçüncü fıkrasında teminat altına alındığını söylediğimiz kanunilik ilkesi, "hikmet-i hükûmet" anlayışını engelleyen ilkedir[384]. TVKUY 20. madde ile belirlenen yatırım araçları ile yatırım yapan kişilerin Türk vatandaşlığını kazanması hususunun kanunilik ilkesini ihlal edip etmediği öğretide tartışılmaktadır. Bizim de katıldığımız görüş, vatandaşlığına kazanılmasına ilişkin olarak bir yönetmelikle yapılan düzenlemelerin kanunilik ilkesine aykırı olacağını, bu nedenle TVKUY m. 20 ile vatandaşlık kazanılmasına ilişkin sebep yaratılamayacağını savunmaktadır[385]. Kanunilik ilkesi, kanunu koyucu tarafından belirlenen hususların idare ve yetkili makamlar tarafından genişletilmesi veya daraltılmasına da engel olmaktadır[386].

Öğretide yazarlar, yönetmelikte değişiklik yapmak suretiyle vatandaşlığa alınmaya dair bir düzenleme yapmanın kanunilik ilkesine aykırılık göstereceğini ve idarenin takdir yetkisinin sınırlarını tespit edemeyerek vatandaşlık hukukunun ilkelerini zedeleyeceği görüşündedir.[387] Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının kanunilik ilkesine uygun olarak uygulanabilmesi için mevzuat değişikliği gerekecektir. TVK'da yapılacak değişiklik ile uygulanmak istenen programlar hukuki

[384] Dardağan Kibar, s. 4.

[385] Özkan, I.: *Vatandaşlık Satılabilir Bir Şey Midir?* USKİD, 2018, C.I, S.1, s. 70; Nomer, s. 75; Baran Çelik, s. 412; Şit Köşgeroğlu, s. 196.

[386] Erkan (Değişiklik), s. 421-422; Güngör (Tâbiiyet), s. 111.

[387] Öztürk (Yatırım), s. 176-177; Baran Çelik, s. 363; Tiryakioğlu (Türk Vatandaşlığı), s. 85; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 82; Nomer, s .90; Erdem, s.141 Erkan (Kanunilik), s. S. 334-335.

bir zemine yerleştirilebilir. Ayrıca uygulamada bir yeknesaklık oluşturulması adına genelge ve yönetmeliklerin de yeniden düzenlenmesi ve sistematik açıdan bir düzene kavuşturulması gerekmelidir.

2. İdarenin Takdir Yetkisi

Vatandaşlık hukuku alanında kanunilik ilkesiyle en çok çatışma içerisinde olan ve tartışmalara sebep olan husus Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanılmasında idareye verilen takdir yetkisidir. Özellikle yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancının "milli güvenlik ve kamu düzeni" yönünden engel teşkil edecek bir durumda olamadığının tespiti hususunda idareye geniş takdir yetkisi tanınmıştır[388]. Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek durumlar net bir şekilde belirlenmemiştir[389]. İdareye tanınan geniş ve soyut takdir yetkisi aynı zamanda yargı denetimini zorlaştırmaktadır[390].

Vatandaşlığın, devletlerin egemenlik yetkisine bağlı bir alan olması, takdir yetkisinin varlığını haklı kılsa da takdir yetkisinin sınırlarının belirlenmemiş olması hem kanunilik ilkesine aykırı olacak hem hukuki devleti anlayışını zedeleyecektir. Bu sebeple, sınırları çizilmiş, somut ve belirlenebilir bir takdir yetkisinin varlığı büyük önem taşımaktadır[391].

[388] Dardağan Kibar, Gül Esra, "Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Kanunilik İlkesi", Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019. 14 : Aybay, s.121.
[389] Erdem, s. 122; Erkan (Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni), s. 24; Doğan/ Yılmaz/ İzmirli, s. 74-75; Güngör (Tâbiiyet), s. 76.
[390] Tiryakioğlu (Türk Vatandaşlığı), s. 84-85; Nomer, s. 57-58.
[391] Erdem, s. 122. Uslu Yiğit, s. 17 Dardağan Kibar, s. 14; Nomer, s. 58.

3. TVKUY'te Yapılan Değişiklikler ile İlgili Problemler

Türkiye Barolar Birliği (TBB) Başkanlığı, 13.05.2022 tarihinde resmî gazetede yayımlanan ve yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasındaki en güncel mevzuatın oluşturan 5554 sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile TVKUY'nin 20. maddesinde yapılan değişiklikler ile ilgili olarak yürütmenin durdurulması ve iptali istemiyle dava açmıştır[392]. Dosya, Danıştay 10. Daire Başkanlığında, yürütmenin durdurulması bakımından inceleme için 2023 Şubat ayı başında Tetkik Hakimine gönderilmiştir. Uzun bir süre geçmesine rağmen, dosya hala tetkik hâkiminin inceleme aşamasındadır. TBB'nin dava dilekçesinde TVKUY'in 20. maddesinin Anayasaya ve kanuni tüm dayanaklara aykırı olduğu, Anayasa'nın 66/3. maddesinde hükme bağlanan kanunilik ilkesine aykırılığın bulunduğu, Yönetmeliğin TVK'nın öngördüğü işlem ve esaslara göre düzenlenmediğini ve idarenin genişletici yorumla yetkisini kullanarak yetki aşımına yol açtığı, vatandaşlık kavramının parasal değerle ölçülemeyeceği ve vatandaşlığın kazanılma şartlarının TVK'da sınırlı olarak sayıldığı, *Nottebohm* kararı ile benimsenen gerçek vatandaşlık ilkesi ile bağdaşmayan "sosyal bağ eksikliği" bulunduğu, bu nedenle yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan bir kişinin gerçek vatandaşlık bağının olmayacağı ileri sürülmüştür[393].

Çalışmamızın başından bu yana yeri geldikçe yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasını düzenleyen ülkelerde ve Türkiye'de, bu tür vatandaşlık kazanımının bazen tamamıyla bazen de aksayan yönleriyle öğreti ve kamuoyunda yoğun eleştirilere maruz kaldığını, en ağır eleştirinin vatandaşlık bağının zedelenmesi ve vatandaşlığın meta haline getirilerek ticarileştirilmesi noktasında yapıldığını belirtmiştik. Öğretide

[392] Dava, 13.06.2022 tarih 2022/3885 esas numarası almıştır.
[393] Dilekçe Metni için bkz. https://d.barobirlik.org.tr/2022/20220613_dilekce.pdf (Erişim Tarihi: 03.03.2023).

bazı yazarların, devletin sırf yatırımcıları ülkeye çekerek ekonomik katkı beklemesinin yatırım yoluyla vatandaşlığı kazanan kişi ile devlet arasında olması gereken sosyal, siyasi ve kültürel bağı dikkate almadığı tespitinin isabetli olduğu kanısındayız.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının Türkiye'de gerek koşulları gerek yatırım araçları bakımından TVKUY ile yapılan değişiklikler sonucunda böylesine kolaylaştırılması vatandaşlığın sosyal, siyasi ve kültürel açıdan herhangi bir bağ kurma özelliğini zedelediği açıktır. Üstelik bu sadece TVKUY'de yapılan son değişikliklerin değil TVKUY, m. 20'de yer alan tüm düzenlemenin vatandaşlığa alınma şartları getirdiği göz önüne alındığında kanunilik ilkesine aykırılığın konunun yönetmelik ile ilk düzenlendiği tarihten (12.01.2017) bu yana var olduğu inkâr edilemez. Nitekim öğretide bazı yazarlar haklı olarak, son değişiklik dahil olmak üzere başından bu yana TVKUY'nin 20. maddesindeki yatırım araçlarının TVK'da yer almayan vatandaşlık kazanma hali yarattığı gerekçesi ile Anayasanın 66. maddesinde teminat altına alınan kanunilik ilkesine aykırı olduğunu dile getirmektedir[394].

TBB'nin dava dilekçesinde, özellikle taşınmaz satın alınması ve fon/bireysel emeklilik sistemine belirli bir miktar para yatırılması ile vatandaşlık kazanılması halleri üzerinde durmakta, kamusal ilişkinin ve devlet menfaatinin belirleyici olduğu vatandaşlık hukuku gibi bir alanda vatandaşlığın para cinsinden bir değer ile elde edilmesini kabul edilemez bulmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi eğer kanunilik ilkesine aykırılık varsa, bu aykırılık sadece yatırım gruplarının bir kısmı ile ilgili

[394] Güngör (Tâbiiyet), s. 111; Şit Köşgeroğlu, s. 196; Erkan, M.: *Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. Maddesinin Kanunilik İlkesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Bağlamında Değerlendirilmesi*, BUHFD 2019, s. 424 vd.

olamaz. Son değişiklikten önce de bu aykırılık konunun bir yönetmelikle düzenlenmesi nedeniyle zaten mevcut bulunmaktaydı.

4. Mukabele-i Bilmisil ve Çifte Vatandaşlık Durumu

Yabancı gerçek kişilerin taşınmaz edinmesi Türk hukukunda sık sık yasal düzenlemelerde değişikliklere uğrayan bir konudur. Bu kapsamda en önemli değişikliklerden biri, 2012 tarihinde 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun m. 35'inde yapılan değişikliktir. Bunun ile yabancı gerçek kişilerin taşınmaz almaları hususunda köklü değişimler olmuştur. 1934 yılından bu yana yabancı gerçek kişilerin taşınmaz edinmesinde aranan karşılıklılık ilkesinin kaldırılması en dikkat çeken değişikliklerden biri olsa da[395] yabancıların edinecekleri taşınmaz ve sınırlı ayni hakların miktarı ve amaç ile ilgili değişikliklerin etkisi göz ardı edilemez. Bu kapsamda yüz ölçümüne gelen sınırlamalarla birlikte taşınmaz edinecek yabancının uyrukluğuna ilişkin sınırlamalar da Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenmektedir[396].

Türkiye Cumhuriyeti ülke çıkarlarını korumak amacıyla yeri geldiğinde farklı ve özel durumlar ile de yabancı gerçek kişilerin taşınmaz edinimlerini sınırlayacak hal ve durumlarla karşı karşıya gelmiştir. 28.05.1927 tarihinde, 1062 sayılı Hudutları Dahilinde Tebaamızın Emlakine Vaziyet Eden Devletlerin Türkiye'deki Tebaaları Emlakine Karşı Mukabelei Bilmisil Tedabiri İttihazı Hakkında Kanun (Mukabele-i Bilmisil Kanun)[397] uyarınca Türk vatandaşlarının mülkiyet hakkını sınırlandıran

[395] Yılmaz, A.Ç.: *6502 Sayılı Kanun Hükümleri Uyarınca Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Edinimi*, GAÜHFD 2013, C. XVII, S.1-2, s.1112.
[396] Ayrıntılı bilgi için bkz. 166 dn.
[397] RG. 15.06.1927-608.

devletlerin vatandaşlarının, Türkiye'de bulunan mülkiyet haklarını sınırlandırılan ya da mülkiyetine el koyan bir karşı işlem hususu düzenlenmiştir[398].

Karşı işlem en genel tabiri ile, bir devletin gerçekleştirmiş olduğu düzenlemeyle ülkesinde yer alan yabancı kişilere haklı bir gerekçeye dayanmayarak eylem ve işlem tesis etmesi sebebiyle hak kaybına uğrayan kişilerin devleti tarafından mukabele gerçekleştirilerek alınan karşı eylem ve tedbirlerdir[399]. Karşı işlem ölçülü olmalı ve kamu yararına hizmet etmelidir[400].

Karşı işlem, kanunla gerçekleştirilen ve Türk vatandaşlarına yapılan hukuka aykırı işlem ve eylemlere karşı düzenlenen bir tedbir hali olması sebebiyle Anayasaya uygun bir düzenleme olarak kabul edilmektedir[401]. Kaldı ki Danıştay Mukabele-i Bilmisil hususunun bir siyası tedbir olması[402]; öğreti ise karşı işlemin niteliği sebebiyle[403] yargısal denetime tabi tutulmaması gerektiğini ileri sürmektedir.

Cumhurbaşkanı kararı ile Mukabele-i Bilmisil Kanununa göre yabancıların taşınmazlarına kısmen veya tamamen el konulabilir ya da taşınmaz edinimleri sınırlandırılabilir[404]. Özellikle, 1921 yılından itibaren Suriye ile Türkiye arasında sınırlar sebebiyle birtakım emlak ve taşınmazlar Türkiye ve Suriye topraklarına

---

[398] 1062 sayılı Kanunun 1. maddesi: "*İdari mukarrerat veya fevkalade veya istisnai kanunlarla Türkiye tebaasının hukuku mülkiyetini kısmen veya tamamen tahdit eden devletlerin Türkiye'deki tebaasının hukuku mülkiyeti dahi Cumhurbaşkanı kararıyle Hükümet tarafından mukabelei bilmisil olmak üzere kısmen veya tamamen tahdit ve menkulat ve gayrimenkulatına vaziyet olunabilir."* ; Yarar, s. 84.
[399] Çelikel, A.: Yabancılar Hukuku, Yenilenmiş 27.Baskı, İstanbul 2022, s. 72; Yarar, s. 82
[400] Huysal, B.: *Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türkiye'de Bulunan Taşınmazlarına İlişkin Bazı Sorunlar ve* Tespitler, MÜHFD, 2007, s. 394.
[401] Özdemir, A.: *Vatandaşlıktan Çıkanların Türkiye'deki Hakları*, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı), İstanbul 1998, s. 606; Huysal, s. 396.
[402] Özdemir, s. 606.
[403] Ekşi (Koruma), s. 284.
[404] Öztürk, N.: *Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinimi*, "Kashgarlı Mahmut" International Science, Culture and Education Congress", (ed.: Nadir Memmedli / Baba Maharramlı), Baku 2022, s. 13.

bölünmüştür[405]. 1927 yılından itibaren Suriye, Türk vatandaşlarının mallarına yönelik kısıtlayıcı kararlar almış ve yıpratma politikası uygulamıştır[406]. Türkiye ve Suriye arasında gerçekleşen emlak krizleri sebebiyle 1930'lu yıllardan itibaren çözüm arayışına girilmiştir[407]. Sorunları çözmek adına emlak komisyonları kurulmaya çalışılmış, emlak sorunun çözülmesine dair ikili anlaşmalar yapılmış fakat hiçbiri meydana gelen problemleri çözmeye yetmemiştir[408]. Suriye hükümeti kendi çıkardığı kanunlar ile Türk vatandaşlarının taşınmaz hakkını sınırlamış ve taşınmazlarına el koymuştur. Bu süreçten sonra Türkiye, Bakanlar Kurulu kararlarıyla karşı işlem ilkesi gereği Suriye vatandaşlarına karşı tedbirler almıştır[409]. Her ne kadar süreç içerisinde sorunların çözülmesi için adımlar atılsa da günümüzde kalıcı bir çözüm getirilmemiştir[410]. Suriye'nin dışında, Arnavutluk, Bulgaristan ve Yunanistan ile de karşı işlem ilkesi uyarınca gerektiğinde kısıtlamalar konulmuş ve diğer tedbirler alınmış; Arnavutluk ve Bulgaristan'a ait tedbir kararları 2005 yılında[411], Yunanistan ile ilgili tedbir kararları 1989 yılında kaldırılmıştır[412].

Karşı işlem tedbiri bakımında değerlendirilmesi gereken en önemli husus, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen bir yabancının Mukabele-i Bilmisil Kanunu uyarınca tedbir kararı alınan bir ülke vatandaşı olması durumunda TVKUY'nin 20/2-b bendi uyarınca belirlenen yatırım aracı ile (taşınmaz yatırımı

[405] Öğüt, T. / Akkaş, E.: *Suriye Toprak Reformunun Türkiye'ye Yansımaları: Pasavan Rejimi Krizi*, Sosyal Siyaset Konferansları 2016, S.2, s. 139.
[406] Öğüt/ Akkaş, s. 151.
[407] Şığva, S.: *İdari Yargı Kararları Işığında 1062 Sayılı Mukabele-i Bilmisil Kanununun Uygulanışı,* HHFD 2016, C. VI, S.2, s. 184.
[408] Öğüt/ Akkaş, s. 147-150.
[409] Detaylı bilgi için bkz. Yarar, s. 84 vd.
[410] Şığva (İdari Yargı), s. 194.
[411] 06.01.2005 tarihli ve 2005/8394 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kaldırılmıştır.
[412] Sargın, F.: Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Ayni Haklardan Yararlanmaları, Ankara 1997, s. 140 vd.

yapmak suretiyle), vatandaşlık kazanıp kazanamayacağı hususudur. Göç İdaresi Başkanlığının 22.06.2023 tarihinde yayınladığı oranlara göre 71.427 Suriye vatandaşının kısa dönem ikamet iznine sahip olarak Türkiye'de yabancının bulunduğunu belirtmiştir[413]. Gösterilen bu oranlarda yer alan Suriyelilerin yatırım yapmak suretiyle vatandaş olmak için başvuruda bulunabileceği göz önüne alınırsa, çözülmeye ihtiyaç duyulan bir mesele ortaya çıkmaktadır. Bu hususta meseleyi taşınmaz yatırımı yaparak vatandaşlık kazanmak isteyen yabancının tek vatandaşlığı mı yoksa çifte vatandaşlığı mı olduğu hususunu göz önüne alarak ele almak gerekir.

Eğer Mukabele-i Bilmisil Kanunu uyarınca karşı işlem tesis edilmesi gereken bir ülke vatandaşı taşınmaz yatırımı yapmak suretiyle vatandaşlık kazanmak istiyorsa ve yalnızca karşı tedbir alınan ülkenin vatandaşlığına sahipse, bu yatırımı gerçekleştirmesi mümkün olmayacaktır[414]. Dolayısıyla ilgili tedbir kararına ait ülkenin uyruğunda bulunan yabancının TVKUY m.20/2-b'de belirtilen yatırım aracı dışında başka bir yatırım aracını kullanarak yatırım yapması gerekmektedir. Eğer yabancı, vatandaşı olduğu ülkeye dair yalan beyanda bulunursa ve Türk hukukuna göre yatırım yoluyla vatandaşlık kazanırsa, vatandaşlığa alınma kararı iptal edilecektir[415].

Eğer yabancının birden fazla vatandaşlığı varsa ve bunlardan biri Türk vatandaşlığı ise[416] sadece Türk vatandaşlığı esas alınacağı için TVKUY 20. madde kapsamında değerlendirilecek bir husus da yoktur.

---

[413] https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri (Erişim Tarihi: 15.07.2023).
[414] RG. 15/06/1927-608.
[415] Bkz. s. 78 vd.
[416] Özkan, I.: Devletler Özel Hukukunda İkametgâh, Mutad Mesken ve İşyeri Bağlama Noktalarının Yeniden Değerlendirilmesi, Ankara 2003, s. 99; Birden fazla vatandaşlıklardan birinin Türk vatandaşı olması hususunda etkin vatandaşlığın tespit edilmemesine dair eleştiri için Bkz. Bayraktaroğlu Özçelik (Kanunlar İhtilafı), s. 124-126.

Taşınmaz yatırımı yapmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen çifte vatandaşlığa sahip yabancının vatandaşlıklardan birinin Mukabele-i Bilmisil Kanunu'na bağlı tedbirlerin yapıldığı ülkelerden birinde olması halinde nasıl bir yol izleneceği konusunda öğretide tartışmalar vardır ve uygulamada belirsizlikler devam etmektedir. Özellikle, basında sık sık gündeme gelen Suriye vatandaşlarının taşınmaz satın alması hususu çifte vatandaşlık halinde karşı işlem ile ilgili tartışmaların artmasına neden olmaktadır[417].

Öğretide bir görüş, tek vatandaşlığı olan bir yabancı ile birden çok vatandaşlığı olan yabancı arasında ayrım gözetilmesi gerektiğini, karşı işlem tedbirlerinin birden fazla vatandaşlığa sahip olan yabancıya karşı da uygulanması gerektiğini savunmaktadır[418]. Karşı görüş ise sahip olunan vatandaşlıklardan hangisinin yabancı için elverişli bir sonuç doğuracağına bakılarak o vatandaşlığın esas alınması gerektiğini savunmaktadır[419]. Bizim de katıldığımız diğer görüş ise, bu uyuşmazlığın MÖHUK m. 4/c gereği en sıkı irtibatlı hukukun uygulanması yoluyla çözülmesi gerektiğini ileri sürmektedir[420].

Uygulamada, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen çifte vatandaşlığa sahip yabancının TVKUY 20/2-b bendinde de belirlenen taşınmaz ile ilgili yatırım yapmak istemesi halinde en uygun şartlara sahip ülke vatandaşlığının esas alınacağı[421]

[417] https://www.indyturk.com/node/501461/haber/birçok-konut-aldıkları-öne-sürülen-suriyelilere-kanunen-taşınmaz-mülk-satışı-yasak (Erişim Tarihi: 15.07.2023).
[418] Özdemir, s. 605.
[419] Ataman Figanmeşe, İ.: *Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK'un 4.Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı,* MHB 1999-2000, s. 114.
[420] Özkan (İkâmetgah), s. 99-100.
[421] Şığva, s. 3; https://obs.hkmo.org.tr/show-media/resimler/ekler/c9dc24ccba92d56_ek.pdf (Erişim Tarihi:03.07.2023).

belirtilmiştir. Hatta bu hususta kurumlar arası görüş oluşturulduğu görülmektedir[422]. Çifte vatandaşlığa dair uygulamanın netleşmesi gerekmektedir.

[422] 14.04.2023 tarihli Görüşme.

SONUÇ

Yabancılara yatırım yoluyla vatandaşlık imkanını tanımak devletin kendi mahfuz yetkisinde olan bir konudur. Bir devletin yatırım yapan yabancılara vatandaşlık kazanma imkânı sunmasını yasaklayan, sınırlayan bir uluslararası hukuk kuralı bulunmamaktadır. Devletlerin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmayı kabul edip etmemesi hukuken tartışılabilecek bir konu değildir; ülkenin ekonomik durumu başta olmak üzere değişik unsurlar gözetilerek yapılan politik bir tercihtir. Bununla beraber, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının hukuken tartışılacak tarafı bir konuya ilişkin düzenlemelerin ülkenin en üst normunun dayandığı temel ilkeleri zedeleyip zedelemediği, yetkili makama keyfilik boyutuna ulaşan takdir yetkisi tanıyıp tanımadığı ve yetkili makamın kararlarına karşı yargı yolunun etkili bir şekilde açık tutulup tutulmadığı, hukuki güvenlik ve öngörülebilirliğin sağlanıp sağlanamadığıdır.

"Yatırım yoluyla vatandaşlık" programı içeren uygulamanın Türk hukukuna gireceğinin ilk habercisi, istisnai yolla Türk vatandaşlığına alınmayı düzenleyen TVK'nun 12. maddesinin (b) bendinde 2016 yılında yapılan değişikliktir. Bu değişiklikle YUKK 31/1-j bendinde Cumhurbaşkanının belirleyeceği miktarda yatırım yapan kişilerin kısa dönem ikamet izni alması ile istisnai yolla vatandaşlık kazanabileceği öngörülmektedir. Bu değişiklik ile 12. maddeye eklenen bendin yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması için çıkış noktası olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Bakanlar Kurulunun 12.01.2017 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan 2016/9601 kararı ile TVKUY'te değişiklik yapılmasına karar vermesi ile bu müessese Türk hukukunda açık bir şekilde düzenlenmiştir. TVKUY, m. 20'de öngörülen tutar ve kapsamda yatırım yapan yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Dolayısıyla, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması, Türk hukukunda istisnai yolla

ve yetkili makam kararıyla kazanılan bir vatandaşlık türü olarak Türk hukukuna girmiştir. Türkiye'de daha önce yatırım yoluyla vatandaşlık programını uygulamaya başlamış ülkelerde olduğu gibi bir süreç başlamıştır. Bununla birlikte, söz konusu ülkelerde yatırım programlarının doğurduğu sorunlar ve bu sorunlara çözüm olması amacıyla getirilen yeni düzenlemeler Türk hukukunda dikkate alınmamıştır.

Diğer ülkelerin aksine, Türkiye'de yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma araçları ve halleri giderek kolaylaşmıştır. Son olarak, 13.05.2022 tarihli Yönetmelik değişikliğiyle başlangıçta 6 olan yatırım araçları artırılarak bu yol ile vatandaşlık kazanmak isteyenlere sunulan seçenek 7'ye çıkarılmıştır. Son yapılan bu değişiklik bir yatırım aracı için öngörülen tutarı arttırmış olsa da 2018 yılında Yönetmelikte kabul edilen yatırım tutarlarının bir hayli altında kalmıştır.

Diğer ülkelerin yatırım programları incelendiğinde Türk hukukunda aksayan yönleri daha kolay tespit etme imkânı bulunmaktadır. Bu kapsamda Türk hukukundaki ilk eksikliğin, yatırım tutarlarının düşük, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma şartlarının kolay olmasının tercih edilmesi olduğunu söyleyebiliriz. Birçok ülke yatırım programlarını askıya alarak ülkesine daha çok katkı sağlayabilecek programlara yönelmesine rağmen Türkiye, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma programlarının uygulamasını giderek kolaylaştırmaktadır. Öte yandan, Türk hukukunda gerçek vatandaşlık ilkesinin tamamıyla göz ardı edildiği, 'yatırım tutarı olan para' dışında ülke ile yabancı arasında bir bağ kurulmasın sağlayan bir şarta yer verilmediğini görüyoruz.

Türkiye'de yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılması ile ilgili sıkıntılara çözüm amacıyla getirdiğimiz öneriler arasında önceliğin Anayasanın 66. maddesinin

üçüncü fırkasında teminat altına alınan kanunilik ilkesinin gereğinin yerine getirilmesinde olduğunu düşünüyoruz. Vatandaşlığın kazanılmasına esas olan yatırım araçları ve tutarları da dahil olmak üzere, düzenlemenin kanunla (sistematik bütünlük açısından TVK'da) yapılması gerekir. İkinci olarak, Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında benimsemesek de ekonomik faydanın öncelendiği gerçeğini göz önüne alarak yatırım tutarlarının yükseltilmesinin zaruri olduğunu düşünüyoruz. Üçüncü olarak gerçek bir bağ oluşmasına katkıda bulunmak üzere yabancıya uzun dönem ve fiili ikamet zorunluluğu getirilmesi ve başta dil olmak üzere yabancının ülke kültürünü öğrenmesine ve entegrasyonuna yönelik adımlar atılması gerektiği kanısındayız. Son olarak idarenin takdir yetkisinin sınırlarının net bir şekilde çizilerek özellikle milli güvenlik ve kamu düzenine engel teşkil eden hususların tespitinde keyfi alan bırakılmaması gerektiği sonucuna varmış bulunuyoruz.

Çifte vatandaşlık hallerinde yabancının karşı işlem yaptırımı kapsamında olan bir ülkenin vatandaşı olması halinde hangi vatandaşlığının esas alınacağı hususunda ise yabancı için en avantajlı ülkenin seçilmesine yönelik uygulamaya son verilerek MÖHUK m. 4/c bendindeki kriterlerin uygulanması gerektiği kanaatine varmış bulunmaktayız.

KAYNAKÇA

Adım, L.: *Between Benefit and Abuse: Immigrant Investment Programs,* 62 St.Louis U.L.J 2017, V. LXII, No. 1, s. 121-136 (Immigrant).

Adım, L.: *Residence and Citizenship by Investment: An Updated Database on Immigrant Investor Programs*, SSRN, Barcelona 2019, s. 1-11 (Residence).

Aksu, L.: *Türkiye'de İstihdam, Verimlilik ve İktisadi Büyüme İlişkilerinin Analizi*, İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi 2017, C. IV, S. 1, s. 39-94.

Alibaba, A.: *Türk Vatandaşlığının İrade Dışı Kaybı ve İnsan Hakları*, ABÜHF Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Ankara, 2019, s. 39-60 (İnsan Hakları).

Alibaba, A.: Vatandaşlık Hakkı ve Vatandaşlığın Kazanılmasında ve Kaybında İnsan Hakları, Ankara 2021 (Vatandaşlık Hakkı).

Andriopoulou, A.: *The "ius pecuniae": The Prize of Citizenship*, SSRN, BRIDGE Network – Working Paper 4, Copenhagen 2020, s. 1-14.

Armstrong, C.: *The Price of Selling Citizenship*, Should Citizenship Be For Sale? - EUI Working Paper (ed.: Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, S.1, s. 13-15.

Ataman Figanmeşe, İ.: *Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK'un 4.Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı,* MHB 1999-2000, s.95-114.

Aybay, R.: *Türk Hukukunda "Çifte Vatandaşlık" Bir Hak Mıdır?* Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 156-162.

Aybay, R.: *Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi,* TBB Dergisi 2007.

Aybay, R./ Özbek, N. / Ersen Perçin, G.: Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 2019.

Aydın, E.: *Girişim Sermayesi Yatırım Fon ve Ortaklıklarının Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Bakımından Vergilendirilmesi*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 2015, C. XXXVII, S. 2, s. 57-82.

Aygün M. / Kaya, C.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yeni Entegrasyon, İNÜHFD 2016, C. VII, S.1, s. 87-142.

Aykaç, A.C.: *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, TBB Dergisi 2008, C. XXI, S.77, s. 359- 383.

Baran Çelik, N.: *Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması,* TBB Dergisi 2017, S. 130, s. 357-418.(İstisnai Haller)

Baran Çelik, N.: *Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri,* İNÜHFD 2015, C. I, Özel Sayı, s. 67-148.

Barbulescu, R.: *Global Mobility Corridors for the Ultra-Rich The Neoliberal Transformationof Citizenship*, Should Citizenship Be For Sale? - EUI Working Paper (ed.: Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, S. 1, s. 15-17.

Bauböck, R.: *What is wrong with selling citizenship? It corrupts democracy,* Should Citizenship Be For Sale? - EUI Working Paper (ed.: Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, S. 1, s. 19-23.

Bauböck, R./ Wallace Goodman, S.: *Naturalisation*, RSCSA Policy Brief 2011, No.2, s. 1-10.

Bauder, H.: *Domicile Citizenship Human Mobility and Territoriality*, Progress in Human Geography, Vol. 38, 2014, s. 91-106.

Bayata Canyaş, A.: *Hukuki Şartlar Oluşmadan Verilmiş Olan Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının Geri Alınmasında Süre Sorunu*, TBB Dergisi, S.114, 2014, s. 347- 360.

Bayraktaroğlu Özçelik, G.: *Avrupa Birliği Göç Politikasının Yasal Çerçevesi*, Avrupa ve Uluslararası Göç Hukuku (ed. Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, Elçin Aktan), Ankara 2022, s. 113-137 (Göç Politikaları).

Bayraktaroğlu Özçelik, G.: *Avrupa Topluluğunun Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Uluslararası Anlaşma Akdetme Yetkisi ve C-01/03 Sayılı ve 7 Şubat 2006 Tarihli Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Görüşü*, AÜHFD 2008, C. LVII, S. 2, s. 17- 49 (Adalet Divanı).

Bayraktaroğlu Özçelik, G.: *Kanunlar İhtilafı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilaflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1) (b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, GAÜHFD 2015, C. XIX, S.1, s. 111-150 (Kanunlar İhtilafı).

Bayraktaroğlu, G.: *Harmonization of Private International Law at Different Levels: Communitarization v. International Harmonization,* European Journal of Law Reform 2003, Vol. 5, No. 1-2, s. 127- 172 (Harmonization).

Bayraktutan, Y./ Arslan, İ.: *Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Koentegrasyon Analizi (1980-2006),* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 2008, C. MMVIII, S. 14, s. 1-12.

Berki, O.F.: Devletler Hususi Hukuku, C. II, 4.Baskı, Ankara 1961.

Bilge, Ö.: *Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme*, Güvenlik Çalışmaları Dergisi 2020, C. XXII, S.1, s. 129-150.

Bollen, R.: *What is a deposit (And Why Does It Matter),* eLaw Journal 2006, V. XIII, No.2, 2006, s. 202-224.

Carrera, S.: *How Much Does EU Citizenship Cost? The Maltese Citizenship-for-Sale Affair: A Breakthrough For Sincere Cooperation in Citizenship of the Union,* CEPS Papaer in Liberty and Security in Europe 2014, No.64, s. 1-43.

Coşar, V.A.: *Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Yabancıların Gayrimenkul Mal Edinmesine İlişkin Bir Değerlendirme*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 498-506.

Çakır, K.: *Devlet Yatırım Destekleri ve Kalkınma Bankacılığının Reel Sektör Üretken Sabit Sermaye Yatırımlarıyla İlişkisi: Türkiye'de 1990-2009 Döneminin*

Bağıntısal Analizi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul 2012.

Çatakoğlu, B.: Türk Sermaye Piyasası Hukuku'nda Borçlanma Araçları, İstanbul 2016.

Çelebican Karadeniz, Ö.: Roma Hukuku, 18.Baskı, Ankara 2020.

Çelikel, A. / Bahadır, E.: Milletlerarası Özel Hukuk, 17.Baskı, İstanbul 2021.

Çelikel, A.*: Türk Yabancılar Hukukunun Genel İlkeleri*, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı), İstanbul 1998, s. 93-100 (Vatandaşlık).

Çelikel, A.: Yabancılar Hukuku, Yenilenmiş 27.Baskı, İstanbul 2022 (Yabancılar).

Çiçek, A.: *Çifte Vatandaşlık ile İlgili Güncel Sorunlar*, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı), İstanbul 1998, s. 83-90.

Dardağan Kibar, E.: *Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Vatandaşlığın Kanuniliği İlkesi*, ABÜHF, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Ankara 2019, s. 3-16.

Demirkol, B.: *Uluslararası Hukukta Dikkate Alınan Vatandaşlık: Gerçek Kişilerde "Etkin Vatandaşlık" Sorunsalı*, GSÜHFD 2015, S.2, s. 159-193.

Dilek, Ş.: *Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar Mı?*',SETA Perspektif 2017, S.162, s.1-6.

Doğan, Ü.: *İstihdam-Verimlilik-Eğitim İlişkileri,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 1997, C. LII, S. 1, s. 229-234.

Doğan, V. / Odabaşı, H.: Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara 2004.

Doğan, V. / Yılmaz, A.Ç. / İzmirli, L.A: Türk Vatandaşlık Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2022.

Doğan, V.: Türk Yabancılar Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2021

Džankić, J.: *Immigrant Investor Programmes in the European Union (EU)*, Journal of Contemporary European Studies 2018, V.XXVI, I.1, s. 64-80 (Immigrant).

Džankić, J.: *Investment-Based Citizenship and Residence Programmes in the EU*, EUI Working Paper - EUDO Citizenship Observatory, RSCAS 2015, S.8, s. 1-25 (Citizenship).

Džankić, J.: *The Maltese Falcon, or: My Porsche for a Passport!* Debating Transformations of National Citizenship - IMISCOE Research Series (ed. Rainer Bauböck), 2018, S.1, s. 33-37 (Maltese).

Džankić, J.: *The Pros and Cons of Ius Pecuniae: Investor Citizenship in Comparative Perspective*, Should Citizenship Be for Sale? - EUI Working Paper (ed. Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2012, S.14, s. 1-17 (Ius Pecuniae).

Egemen Demir, I.: *İdare Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptali ve Geri Alınması Kavramları*, TBB Dergisi 2018, C. MMXVIII, S.139, s. 129-164.

Ekşi, N.: *Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Yabancıların Türkçe İsim Alma Zorunluluğu*, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu – Bildiriler,

(ed.Vahit Doğan/Feriha Bilge Tanrıbilir/Banu Şit), Ankara 2008, s. 23-41 (İsim Alma).

Ekşi, N.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, 5.Baskı, İstanbul 2018 (Koruma).

Ekşi, N.: Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz İktisabı, 2.Baskı, İstanbul 2012 (Taşınmaz).

Erdem, B.B: Türk Vatandaşlık Hukuku, 8.Baskı, İstanbul 2020.

Erkan, M.: *Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi*, MHB 2019, C. XXXIX, S.2, s. 415-446 (Değişiklik).

Erkan, M.: *Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. Maddesinin Kanunilik İlkesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Bağlamında Değerlendirilmesi*, BUHFD 2019, s. 329-356 (Kanunilik).

Erkan, M.: *Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında "Milli Güvenlik" ve "Kamu Düzeni" Kavramlarının İncelenmesi*, ABÜHF Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Ankara, 2019, s. 17-38 (Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni).

Erten, R.: *Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımlar*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s.397- 428 (Yabancı Yatırımlar).

Erten, R.: *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*, ABD 2008, S.4, s.36-61 (Tasarı).

Esen, E.: *Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü*, MHB C. XXIX, 2009, S.1-2, s. 141-164.

Fişek, H.: *Vatandaşlığa Alınmanın İptali*, Prof. Dr. Osman Fazıl Berki'ye Armağan, Ankara 1977, s. 381-399.

Genç, Ş.: *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yabancı Gerçek Kişilerin Taşınmaz Edinimi*, Sayıştay Dergisi 2014, S.95, s.77-90.

Giray, F.K.: 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme, Prof. Dr. Ata Sakmar'a Armağan, GSÜHFD 2011, s. 381-402.

Göçmen, İ.: *Avrupa* Anlaşmaları, Avrupa Birliği Anksiklopedisi (ed. İmre Ersoy, Mesut Eren, Hatice Yazgan, İlke Göçmen, Çisem İleri), İstanbul 2021, s 132-134.

Göğer, E.: *Çifte Vatandaşlık,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1995, C. XLIV, S. 1-2, s. 127- 181 (Çifte Vatandaşlık).

Göğer, E.: Türk Tâbiiyet Hukuku, Ankara 1979. (Tâbiiyet).

Gölcüklü, İ.: *Güncel Gelişmeler Işığında Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması: Problemler ve Çözüm Önerileri*, Public and Private International Law Bulletin 2020, C. XL, S.1, s.125-141.

Gözler, K.: İdare Hukuku, C. I, Güncellenmiş 3.Baskı, Bursa 2019.

Gözübüyük, A.Ş. / Tan, T.: İdare Hukuku Genel Esaslar, C. I, Güncelleştirilmiş 14.Baskı, Ankara 2021.

Grossman, G. M/ Helpman, E.: *Endogenous Innovation in the Theory of Growth*, Journal Of Economic Perspectives 1994, V. VII, No. 1, s. 23-44.

Gülhan, C.: *Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Anabilim Dalı, Kocaeli 2007.

Gümüşlü Tunçağıl, G.: *Vatandaşlığa İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları,* Public and Private International Law Bulletin 2020, C. XLI, S.1, s. 99-127.

Günday, M.: İdare Hukuku, 11.Baskı, Ankara 2017.

Güner, C.: *Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının İptaline İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış*, ABÜHF Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Ankara, 2019, s. 61-94.

Güngör, G.: *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, MHMÖHB, 1997, C. XVII, S. 1-2, s. 229-250 (Avrupa).

Güngör, G.: Tâbiiyet Hukuku, 9.Baskı, Ankara 2021 (Tâbiiyet).

Güngör, G.: *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*, AÜHFD 2014, C. LXIII, S.3, s. 479- 508 (Vatansızlığın Azaltılması).

Hocaoğlu Yıldız, E. S.: *Türkiye'de Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları Üzerine Bir Analiz (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, *Sakarya* Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Sakarya 2019.

Hooper, K. / Sumption, M.: *Selling Visas and Citizenship: Policy Questions from the Global Boom in Investor Immigration*, Migration Policy Institute, 2014.

Huysal, B.: *Suriye Atap Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türkiye'de Bulunan Taşınmazlarına İlişkin Bazı Sorunlar ve* Tespitler, MÜHFD, 2007, s. 387-370.

İba, Ş. / Söyler, Y.: *Yeni Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Cumhurbaşkanı Kararının Nitelik Farkı ve Hukuki Sonuçları*, Anayasa Yargısı 2019, C. XXXVI , S.1, s. 195-223.

Kağıtçıoğlu, M.: *Türk Hukukunda Cumhurbaşkanı Kararları, Cumhurbaşkanın İşlemlerinin Hukuki Niteliği, Normlar Hiyerarşisindeki Yeri ve Denetimi*, Kamu Hukukçuları Platformu VIII. Toplantısı Tam Metin Bildiri Kitabı (ed. Oktay Uygun / Egemen Esen), İstanbul 2019, s. 113-152.

Kambas, M.: *After Outcry, Cyprus Suspends its Citizenship for Cash Programme*, https://www.reuters.com/article/cyprus-citizenship-int-idUSKBN26Y17D

Karademir, E.: *Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar*, DEÜHFD, 2018, C.XX, S.1, s. 239-264.

Karagül, D.: *Turkuaz Kart Uygulaması*, Public and Private International Law Bulletin 2019, C. XXXIX, S.2, s. 393-414.

Kaya, Ö./ Akbalık, M.: *Gayrimenkul Yatırım Fonları ve Gelişimlerine Yönelik Öneriler: Bir Anket Çalışması*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2021, C. XXIII, S. 2, s. 963-986.

Kaya, T.: *Dünyadaki Örnekler Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış*, İnÜHFD 2021, C. XII, S.1, s. 115-132.

Kochenov, D.: *Citizenship for Real: Its Hypocrisy, Its Randomness, Its Price*, Should Citizenship be for Sale? - EUI Working Paper (ed. Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, s. 27-29.

Krakat, M.B.: *Genuine Links Beyond State and Market Control: The Sale of Citizenship by Investment in International and Supranational Legal Perspective*, Bond Law Review 2018, V.XXX, I.1, 2018, s. 145-184.

Kumcu, N.P.: *Türk Vatandaşlık Hukukunda İdari ve Yargısal Başvuru Yolları*, Kırıkkale Üniversitesi 2018, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Levi, S.: Yabancıların Taşınmaz Mal Edinmeleri, İstanbul 2006.

Macdonald, B: *The Immigrant Investor Program: Proposed Solutions to Particular Problems,* Law & Pol'y International Bus, ,Vol. 31, 2000, s. 403-452.

Nalçacıoğlu Erden, H.Z.: *Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptalinde Süre*, MHMÖHB 2016, C. XXXVI, S.1, s. 1-32.

Nomer, E.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 30.Baskı, İstanbul 2022 (Vatandaşlık).

Öğüt, T. / Akkaş, E.: *Suriye Toprak Reformunun Türkiye'ye Yansımaları: Pasavan Rejimi Krizi,* Sosyal Siyaset Konferansları 2016, S.2, s.127-163.

Önal, A.: Türk Hukukunda Yabancı Bankaların Durumu ile Bankaların Kuruluş, Faaliyet ve Sona Ermesi, Ankara 2015.

Özdemir, A.*: Vatandaşlıktan Çıkanların Türkiye'deki Hakları*, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı), İstanbul 1998, s. 129-136.

Özkan, I.: Avrupa Birliği Kamu Hukuku (Lizbon Antlaşmasındaki Son Değişikliklerle), 2.Baskı, Ankara 2017 (Lizbon).

Özkan, I.: Devletler Özel Hukukunda İkametgâh, Mutad Mesken ve İşyeri Bağlama Noktalarının Yeniden Değerlendirilmesi, Ankara 2003 (İkametgâh).

Özkan, I.: *Vatandaşlık Satılabilir Bir Şey Midir?* USKİD, 2018, C.I, S.1, s.53-78 (Vatandaşlık).

Öztürk, N.: *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Vatandaşlığın İrade Dışı Kaybı Yollarına Yaklaşımı,* TBBD, S. 73, 2007, s. 95-131 (Tasarı)

Öztürk, N.: *Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinimi*, "Kashgarlı Mahmut" International Science, Culture and Education Congress", (ed.: Nadir Memmedli / Baba Maharramlı), Baku 2022, s. 10-14 (Taşınmaz).

Öztürk, N.: Yatırım Yoluyla İkamet Etme ve Vatandaşlık Kazanma, İstanbul 2022 (Yatırım).

Parker, O.: *Commercializing Citizenship in Crisis EU: The Case of Immigrant Investor Programmes*, JCMS 2017, V. LV, No. 2, s. 332-348.

Pazarcı, H.: Uluslararası Hukuk, 16.Baskı, Ankara 2017.

Reçber, K. / Özgenç, Z.: *5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar*, İÜHFM 2016, C. LXXIV, S.1, s. 373-387.

Robinson, N.: The Universal Declaration of Human Rights: Its Origin, Significance, Application, and Interpretation, 1958.

Sargın, F.: *Tapu Kanunu'nda Yapılan Son Değişikler Işığında Yabancılar ile Yabancı Yatırımcıların Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Ayni Haklardan Yararlanmaları*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 429-491 (Tapu Kanunu).

Sargın, F.: Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Ayni Haklardan Yararlanmaları, Ankara 1997 (Yabancı Gerçek).

Sassen, S.: *Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization*, Columbia University Press for William S. Van Elsloo, New York 1996, s. 1-76.

Scherrer, A. / Thirion, E.: Citizenship by Investment (CBI) and Residency by Investment (RBI) Schemes in the EU State of Play, Issues and Impacts, Brussels 2018.

Shachar, A. / Hirschl, R.: *On Citizenship, States and Markets*, The Journal of Political Philosophy 2014, V. XXII, N.2, s. 231-257.

Shachar, A.: *Beyond Open and Closed Borders: the Grand Transformation of Citizenship*, Jurisprudence 2020, V. XI, I.1, s.1-27 (Transformation).

Shachar, A.: *Citizenship for Sale?*, Oxford Handbook of Citizenship (ed.: Ayelet Shachar /Rainer Bauböck/Irene Bloemraad/ Maarten Vink) Oxford 2017, s. 790-816 (Citizenship).

Shachar, A.: *Dangerous Liaisons: Money and Citizenship,* Should Citizenship be for Sale? - Debating Transformations of National Citizenship - IMISCOE Research Series (ed. Rainer Bauböck), 2018, S.1, s.7-16 (Dangerous Liasons).

Sızan, N.*: Yabancıların Türkiye'de Gayrimenkule İlişkin Hakları*, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı), İstanbul 1998, s. 139-145.

Spiro, P.: *Cash-for-Passports and the End of Citizenship*, Should Citizenship Be for Sale?- EUI Working Paper (ed. Ayelet Shachar / Rainer Bauböck), RSCAS 2014, s. 9-10.

Stern, J.: *Ius Pecuniae- Staatsbürgerschaft Zwischen Ausreichendem Lebensunterhalt, Mindestsicherung und Menschenwürde*, Migration und Integration- Wissenschaftliche Perspektiven aus Österreich 2011, s. 55-74.

Surak, K.: *Global Citizenship 2.0 The Growth of Citizenship by Investment Programs*, Investment Migration Working Papers 2016, s. 5-51 (Citizenship).

Surak, K.: *Millionaire Mobility and the Sale of Citizenship*, Journal of Ethnic and Migration Studies 2021, V. XLVII, I. 1, s.1-24 (Mobility).

Surak, K.: *Who Wants to Buy a Visa? Comparing the Uptake of Residence by Investment Program in the Europion Union*, Journal of Contemporary European Studies, 2022, Vol. 30, No. 1, s. 151.

Şerif, D.: "*Yatırım Yoluyla Vatandaşlık": Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar Mı?* SETA Perspektif 2017, S. 162, s.1-6.x

Şığva, S.: İdari Yargı Kararları Işığında 1062 Sayılı Mukabele-i Bilmisil Kanununun Uygulanışı, HHFD 2016, C. VI, S.2, s.181-196 (İdari Yargı).

Şığva, S.: *Yabancı Gerçek Kişilerin Taşınmaz Edinimi Konusunda Uygulamada Yaşanan Sorunlar,* ABÜHF Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Ankara 2019, s. 139-147 (Yabancı).

Şit Köşgeroğlu, B.: *İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması,* HHFD 2017, C. VII, S.1, s.169-198 (İstisnai).

Şit, B.: *Modern Vatandaşlık Kavramına Bir Bakış,* TBBD, S.76, 2008, s. 64-82

Şit, B.: *Son Değişikliklere Göre Yabancıların Türkiye'de Bulunan Taşınmazlar Üzerinde Mülkiyet ve Sınırlı Ayni Hak Edinmeleri*, BATİDER 2004, C.XXII , S.4, s. 203-222 (Mülkiyet).

Tan, T. / Bayazıt, B.: İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 10. Baskı, Ankara 2021.

Tanrıbilir, F.B.: *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 96-113.

Tiryakioğlu, B.: *Multiple Citizenship and its Consequences in Turkish Law*, Ankara Law Review 2006, Vol. III, No. 1, s. 1- 16 (Citizenship).

Tiryakioğlu, B.: *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması*, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı

Sempozyumu- Bildiriler, (ed.Vahit Doğan/Feriha Bilge Tanrıbilir/Banu Şit), Ankara 2008, s.79-97 (Yetkili Makam).

Tiryakioğlu, B.: *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Türk Vatandaşlığının Kazanılması ve Kaybedilmesi Konusunda Getirdiği Yenilikler*, Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara 2009, s.657- 700 (Türk Vatandaşlığı).

Tiryakioğlu, B.: *Yeni Türk Vatandaşlığı Kanununun Eleştirel Analizi*, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler – Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara 2010, s. 24-66 (Eleştirel Analiz).

Topuzkanamış, Ş.E.: Vatandaşlık Üstüne Bir Tez, İstanbul 2013.

Torkian, S.: *Where to, Mr. Warbucks?: A Comparative Analysis of the US and UK Investor Visa Programs,* Fordham Int'l L.J., Vol. 38 2015, s. 1300-1328.

Töre, Nazlı.: *Değişen Dünyada Vatandaşlık,* Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 2017, Yıl V, No. X, s. 553-595.

Turan, T. / Tanrıbilir, F.B.: Vatandaşlık Hukuku, 4.Baskı, Ankara 2017. (Vatandaşlık)

Tüysüz, C.: *Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi*, İnÜHFD 2022, C. XIII, S.1, s. 48-65.

Uluocak, N.: Türk Vatandaşlık Hukuku, Gözden Geçirilmiş Yeni Bası, İstanbul 1989.

Ulusoy, A.D.: Yeni Türk İdare Hukuku, 5.Baskı, Ankara 2022.

Unat, İ.: Nottebohm Kararı ve Tâbiiyetin Gerçekliği İlkesi, Ankara 1966.

Unat, İ.: Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerine Düşünceler, Ankara 1965, s. 32

Uslu Yiğit, G. B..: Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması, Hacettepe Üniversitesi, 2022, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Uslu, Halime/ Altun Ada, A.: *Sabit Sermaye Yatırımları ile Milli Gelir İlişkisi: Kamu ve Özel Kesim Ayrımında 1963-2018 Türkiye Uygulaması*, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi 2021, C. X, S. 19, s. 19-25.

Veteto, J.: The Alienability of Allegiance: An International Survey of Economic Citizenship Laws, The International Lawyer, Vol. 48, No. 1, 2014, s. 79-103.

Walzer, M.: *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*, The Journal of Philosophy 1983, V. LXXXIII, No.8, s. 457-468.

Xu, X. / El-Ashram, A. / Gold, J.: *Too Much of a Good Thing? Prudent Management of Inflows Under Economic Citizenship Programs*, IMF Working Paper 2015, s. 1-33.

Yarar, G.: Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri, İstanbul 2018.

Yıldız, A.: *Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık*, Göç Araştırmaları Dergisi 2017, C. III, S.1, s. 36-67.

Yılmaz Öztürk, N.: *5543 Sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması*, TBB Dergisi 2007, S.68, s. 241-264.

Yılmaz, A.Ç.: *6502 Sayılı Kanun Hükümleri Uyarınca Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Edinimi*, GAÜHFD 2013, C. XVII, S.1-2, s.1095-1126 (Taşınmaz).

Yılmaz, A.Ç.: *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: "Ius Pecuniae"*, Public and Private International Law Bulletin 2018, C. XXXVIII, S.1, s. 191-216 (Vatandaşlık Olgusu).

Yılmaz, A.Ç.: *Vatandaşlığın Yatırım Yoluyla Kazanılmasında Fiili İkamet Şartı: Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukuku Kapsamında Bir Değerlendirme*, ABÜHF Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Ankara, 2019, s. 95-97 (İkamet).

Yılmaz, İ.: *Gerçek Kişilerin Vatandaşlığında "Gerçek Bağlantı" İlkesi: Nottebohm Romantizminin Sonu*, GSÜHFD 2021, S.1, s. 965-1011.

İNTERNET KAYNAKLARI

2019/1 sayılı Genelge https://www.tkgm.gov.tr/yabancii-db/genelge (Erişim Tarihi:12.07.2023).

2021/6 sayılı "Tadebis-Web Tapu Sistemi Üzerinden Yabancı Gerçek Kişilerin Alıcı Olduğu İşlemlerde Düzenlenecek Değerleme Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar" Genelgesi https://mevzuat.tkgm.gov.tr/ (Erişim Tarihi:12.07.2023).

Bireysel Emeklilik Sözleşmesi Genelgesi, https://seddk.gov.tr/upload/doc/2022-21-sayili-genelge.pdf (Erişim Tarihi: 11.07.2023).

Convention on Certain Questions Relating to The Conflict of Nationality Law https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20179/v179.pdf (Erişim Tarihi: 09.07.2023).

Convention on The Reduction of Statelessness https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1961-Convention-on-the-reduction-of-Statelessness_ENG.pdf, (Erişim Tarihi: 10.07.2023).

Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Rehber https://www.invest.gov.tr/tr/investmentguide/sayfalar/obtaining-a-residence-permit.aspx (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar (Devlet Borçlanma Araçları Rehberi) https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/02/Türk-Vatandaşlığı-Başvurularında-Uygulanacak-Usul-ve-Esaslar.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

European Convention on Nationality, ETS No: 166 http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Summaries/Html/166.htm (Erişim Tarihi: 02.07.2023).

European Parliament resolution of 16 January 2014 on EU Citizenship For Sale (2013/2995 (RSP)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0038_EN.html (Erişim Tarihi: 29.06.2023).

Gayrimenkul Yatırım Fonu veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Paylarına Yatırım Yapmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurulumuza Yapacakları Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar (SPK Rehber) https://spk.gov.tr/yatirimcilar/yabancilarin-yatirim-yapmak-suretiyle-istisnai-turk-vatandasligi-kazanimi (Erişim Tarihi: 14.07.2023).

İkamet İzni Alan Yabancı Oranları https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri (Erişim Tarihi: 15.07.2023).

İstihdam Oluşturmaya İlişkin Usul ve Esaslar Rehberi (İstihdam Rehberi), https://www.csgb.gov.tr/uigm/genel-bilgiler/istisnai-turk-vatandasligi/ (Erişim Tarihi: 13.07.2023).

Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala) kararı https://www.icj-cij.org/case/18, (Erişim Tarihi: 10.07.2023).

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Kılavuz https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/Duyurular/yabanciyatirimciturkvatandasligiislemadimlari.pdf (Erişim Tarihi: 13.07.2023).

Sabit Sermaye Yatırımına İlişkin Uygulama Usul ve Esaslar (Sabit Sermaye Rehberi) https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md9703011618 (Erişim Tarihi: 18.05.2023).

Taşınmaz Edinimi Yoluyla Vatandalık Kazanılmasına Dair Kılavuz (TKGM Kılavuz) https://www.google.com/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0CAIQw7AJahcKEwjAi6Dw6oiAAxUAAAAAHQAAAAAQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.tkgm.gov.tr%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2022-12%2FK%25C4%25B1lavuz%2520%252801.01.2023%2529.pdf&psig=AOvVaw3u_CtBgGTxSAWVujcAZO4Q&ust=1689239826324959&opi=89978449(Erişim Tarihi 12.07.2023).

Universal Declaration of Human Rights https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights (Erişim Tarihi: 10.07.2023).